

Regeringens proposition

1984/85: 96

med förslag till lag om viten m. m.

beslutad den 22 november 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovan nämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

STEN WICKBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder som syftar till att effektivisera vitesinstitutet. En ny lag om viten föreslås. Lagen kodifierar vissa allmänna regler som i dag gäller enligt praxis men innehåller också flera nyheter. Bl. a. föreslås att vite skall kunna föreläggas som s. k. löpande vite. Vitet utgår då i normalfallet med ett bestämt belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts. En annan nyhet är att frågor om utdömande av vite normalt skall handläggas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har förelagt vitet, i stället för att som nu åklagare för talan vid allmän domstol. Syftet är här att åstadkomma en snabbare och mindre resurskrävande procedur än den nuvarande.

I fråga om viten enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m., bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen (1982: 1080) och naturvårdslagen (1964: 822) innebär förslaget vidare att, om vitet förelagts någon i hans egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare, det under vissa förutsättningar skall övergå på ny ägare eller innehavare. I fråga om en del av de förelägganden som avses här får vidare den myndighet som förelägger vitet möjlighet att förordna att föreläggandet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1985.

1 Förslag till

Lag om viten

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndigheter. Vad som föreskrivs i 2–6, 9 och 10 §§ gäller dock inte sådana viten som riktar sig till var och en.

Lagen skall inte tillämpas i den mån annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Allmänna bestämmelser om viten finns även i brottsbalken och bötesverkställighetslagen (1979: 189).

Vitesföreläggande

2 § Ett vitesföreläggande skall vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer (adressater). Om föreläggandet innebär en skyldighet för adressaten att vidta en viss åtgärd, skall det av föreläggandet framgå vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden skall vidtas.

Vite får inte föreläggas, om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

När vite har förelagts, får nytt vite mot adressaten i samma sak inte föreläggas förrän det tidigare föreläggandet har vunnit laga kraft.

Ett vitesföreläggande skall delges adressaten.

Vitesbelopp

3 § När vite föreläggs, skall det fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vitet. Vitet skall fastställas till ett bestämt belopp, om annat inte följer av 4 §. Om vite föreläggs flera personer gemensamt, skall ett särskilt belopp fastställas för var och en av dem.

Löpande vite

4 § Om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna, får vite föreläggas som löpande vite. Vitet bestäms då till ett visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts eller, om föreläggandet avser en återkommande förpliktelse, för varje gång adressaten underlåter att fullgöra denna.

Om vitesföreläggandet innefattar ett förbud eller någon liknande föreskrift eller det annars är lämpligt, kan i stället bestämmas att vitet skall betalas för varje gång föreskriften överträds.

Löpande vite får inte tillämpas, om det av någon särskild föreskrift följer att vitet inte får överstiga ett visst högsta belopp.

Föreläggande att lämna viss uppgift

5 § Har en myndighet befogenhet att vid vite förelägga eller förbjuda ägaren eller innehavaren av viss egendom att vidta en åtgärd med egendomen, får myndigheten också förelägga denne att, om hans rättsställning upphör, lämna myndigheten uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress. Även ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utdömmande av vite m. m.

6 § Frågor om utdömmande av viten prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet eller, om detta har skett efter överklagande i frågan om vitesföreläggande, av den myndighet som har prövat denna fråga i första instans. Ansökan om utdömmande görs hos länsrätten i det län där myndigheten är belägen. Vad som har sagts nu gäller dock ej i fall som avses i andra stycket eller 7 §. Frågor om utdömmande av viten som har förelagts av regeringen prövas av länsrätten i Stockholms län på ansökan av justitiekanslern.

Frågor om utdömmande av viten som har förelagts en part eller någon annan till fullgörande av en skyldighet i en rättegång eller i annat motsvarande förfarande prövas utan särskild ansökan av den myndighet som har utfärdat föreläggandet.

7 § Tingsrätten prövar frågor om utdömmande av viten,

1. om vitet riktar sig till var och en,
2. om vitet avser säkerställande av ett enskilt anspråk,
3. om i något annat fall än som förut har angetts tingsrätten själv eller, efter talan mot rättens beslut, högre rätt har förelagt vitet.

8 § När allmän domstol prövar frågor om utdömmande av viten efter särskild talan, skall målet i tillämpliga delar handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken som mål om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.

9 § Har ändamålet med vitet förlorat sin betydelse, skall vitet inte dömas ut. Finns det särskilda skäl till det, får vitet jämkas.

Föreligger i mål om utdömmande av vite som avses i 4 § andra stycket flera överträdelse av föreskriften till samtidig bedömning, får ej på en gång utdömas högre belopp än som har angetts i föreläggandet. När ett beslut i ett sådant mål har vunnit laga kraft, får vite inte dömas ut för sådana överträdelse av föreskriften som har gjorts innan målet väcktes.

Vite bortfaller, om talan om att det skall dömas ut inte har delgetts adressaten inom två år från det att förutsättningarna för att väcka en sådan talan uppkom.

Biträde av polismyndighet

10 § En myndighet som har att föra talan vid domstol i mål om utdömmande av vite får, om det är nödvändigt med hänsyn till utredningen, anlitat biträde av polismyndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. Vad som föreskrivs i 6 § gäller dock ej i fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1985.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Härigenom föreskrivs att 17, 19 och 20 §§ lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Föreläggande enligt 15 eller 16 § får förenas med vite eller med föreskrift att, om föreläggandet ej efterkommes, åtgärden kan utföras genom byggnadsnämndens försorg på den försumliges bekostnad.

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskälig kostnad ej uppstår. *När skäl är därtill, får i nämndens beslut förordnas, att beslutet skall gälla utan hinder av att det ej äger laga kraft.*

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskälig kostnad ej uppstår.

I beslut om föreläggande enligt första stycket eller beslut enligt andra stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Kronofogdemyndigheten skall lämna det biträde som behövs för genomförande av beslut enligt andra stycket.

19 §

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Utsatt vite gäller dock ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.*

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1985: 000) om viten och har fastigheten övergått genom köp, byte eller gåva, gäller vitet mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteck-*

Nuvarande lydelse

Första stycket äger motsvarande tillämpning, när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller ägare av byggnad på mark som tillhör annan.

Föreslagen lydelse

ning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts enligt 20 §. Löpande vite som avser viss period får endast tas ut av den som var ägare vid periodens början. Annat vite gäller ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.

Första stycket äger motsvarande tillämpning, när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller *eljest* som ägare av byggnad på mark som tillhör annan. *Vad som sägs om löpande vite gäller dock endast i fråga om föreläggande som har meddelats någon i egenskap av tomtträttshavare.*

20 §

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

4 Förslag till**Lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531)**

Härigenom föreskrivs att 10 och 13 §§ bostadssaneringslagen (1973: 531) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivnings-

*Föreslagen lydelse*10 §¹

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivnings-

¹ Senaste lydelse 1973: 1087.

RÄTTELSE: S. 11 lagförslag 8 rubrik och inledning Står: förbud mot oskäliga avtalsvillkor Rättat till: avtalsvillkor i konsumentförhållanden
S. 11 not 1 Står: 1973: 878 Rättat till: 1984: 293.

Rättelse: på rättelse: S. 11 punkt 3 vänster och höger spalt Står: mål enligt lagen (1980: 1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken Rättat till: Mål som avses i 24 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet

Nuvarande lydelse

myndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

Föreslagen lydelse

myndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har ett sådant åläggande eller förbud förenats med löpande vite enligt 4 § lagen (1985:000) om viten, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

Har staten eller kommun förvärvat fastighet på vilken finns lägenhet som avses med upprustningsåläggande eller användningsförbud, skall på anmälan av staten eller kommunen göras anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken att åläggandet eller förbudet förfallit.

13 §²

Upprustningsåläggande, användningsförbud och förbud enligt 2 a § första stycket får förenas med vite.

Utsatt vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Har ett upprustningsåläggande eller ett användningsförbud förenats med löpande vite, gäller vitet mot ny ägare räknat från tidpunkten för äganderättsövergången under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts i fastighetsboken eller tomträttsboken. Vad som har sagts nu gäller dock endast vid förvärv av fast egendom eller tomträtt genom köp, byte eller gåva. Löpande vite som avser viss period får tas ut endast av den som vid periodens början ägde fastigheten. Annat vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1985.

² Senaste lydelse 1974: 821.

5 Förslag till

Lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080)

Härigenom föreskrivs att 18 och 20 §§ hälsoskyddslagen (1982: 1080) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagna lydelse*

18 §

Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. *Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol.* Vitet får ej förvandlas.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag och efterkommer han inte miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. I brådskande fall får sådant förordnande meddelas också utan föregående föreläggande.

20 §

Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har *sådan* anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Utsatt vite gäller dock inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.*

Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring *eller med ett löpande vite enligt 4 § lagen (1985:000) om viten,* får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Är föreläggandet förenat med löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Har anteckning enligt första stycket skett, gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Har denne förvärvat egendomen genom köp, byte eller gåva och utgör egendomen fastighet eller tomträtt, gäller även löpande vite mot honom räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. I annat fall gäller vitet inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne:*

Löpande vite som avser viss period får tas ut endast av den som var ägare vid periodens början.

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom lagakraftvunnet beslut eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet förlorat sin betydelse, skall miljö- och hälsoskyddsnämnden, så snart den fått vetskap om förhållandet, anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock 18 § andra stycket andra meningen i sin äldre lydelse.

6 Förslag till**Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)**

Häri genom föreskrivs att 39, 39 a och 39 b §§ naturvårdslagen (1964: 822) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*39 §¹

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får

¹ Senaste lydelse 1983: 298.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

göras av allmän åklagare, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Vid meddelande av föreläggande enligt 17 § första stycket, 20 §, 21 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite. Efterkoms ej sådant föreläggande, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Byggnadsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Miljö- och hälsoskyddsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 24 §. Efterkommes ej föreläggnandet, äger vederbörande nämnd låta vidtaga åtgärden på den försumliges bekostnad.

I beslut om föreläggande som avses i första, andra eller tredje stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

39 a §²

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggnandet i stället mot denne. *Utsatt vite gäller dock inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.*

Första stycket skall också tillämpas när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller ägare av byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör annan.

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggnandet i stället mot denne. *Hur i föreläggnandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1985:000) om viten, och har fastigheten övergått genom köp, byte eller gåva, gäller viten mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggnandet dessförinnan gjorts enligt 39 b §. Löpande vite som avser viss period får endast tas ut av den som var ägare vid periodens början. Annat vite gäller inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.*

Första stycket skall också tillämpas när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller *eljest som* ägare av byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör annan. *Vad som*

² Senaste lydelse 1982: 1097.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

sägs om löpande vite gäller dock endast förelägganden som har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare.

39 b §³

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Det samma gäller beslut om återkallelse av antecknat föreläggande.*

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1985:000) om vite skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Har antecknat föreläggande upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken.

Har antecknat föreläggande återkallats, upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken *eller tomträttsboken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

7 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar**

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §¹

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar.

2. mål enligt socialtjänstlagen (1980: 620), lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall, utlännings-

2. mål enligt socialtjänstlagen (1980: 620), lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall, utlännings-

³ Senaste lydelse 1982: 1097.

¹ Senaste lydelse 1984: 9.

Nuvarande lydelse

lagen (1980: 376), smittskyddslagen (1968: 231), lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977: 477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken,

3. mål som avses i 24 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet,

Föreslagen lydelse

lagen (1980: 376), smittskyddslagen (1968: 231), lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977: 477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 6 kap. 21 § och 21 kap. föräldrabalken,

3. mål som avses i 24 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet,

4. mål som avses i 6 § första stycket lagen (1985: 000) om viten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden**

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite föres vid allmän domstol av åklagare. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vitesförbud, av annan som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet.

*Föreslagen lydelse*7 §²

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av konsumentombudsmannen. I fråga om vite som marknadsdomstolen har förelagt på talan av annan får talan om utdömande föras även av denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1984: 293.

² Senaste lydelse 1972: 730.

9 Förslag till

Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)

Härigenom föreskrivs att 17 § marknadsföringslagen (1975: 1418) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite föres vid allmän domstol av åklagare. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet.

Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter medgivande av konsumentombudsmannen.

17 §¹

Föreslagen lydelse

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av konsumentombudsmannen. I fråga om vite som marknadsdomstolen har förelagt på talan av annan får talan om utdömande föras även av denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

10 Förslag till

Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981)

Härigenom föreskrivs att 27 § konsumentkreditlagen (1977: 981) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1985. I fråga om vite som har förelagts dessförinnan gäller den upphävda paragrafen dock fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1984: 424.

11 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet**

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 §

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan av jämställdhetsombudsmannen.*

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *jämställdhetsombudsmannen*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

12 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg**

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*10 Kap.
8 §

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag *eller om utdömmande av vite* eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt 7 kap. 9 § handläggs av tingsrätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891: 35 s. 1).

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt 7 kap. 9 § handläggs av tingsrätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891: 35 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Lagen omtryckt 1980: 412.

¹ Lagen omtryckt 1983: 463.

13 Förslag till**Lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)**

Härigenom föreskrivs att 14 § närradiolagen (1982: 459) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §¹

Sammanlutningen skall på uppmaning av närradiomyndigheten tillställa myndigheten sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite. *Talan om utdömande av vitet förs vid tingsrätt av allmän åklagare efter anmälan av närradiomyndigheten.*

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

14 Förslag till**Lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729)**

Härigenom föreskrivs att 38 § konkurrenslagen (1982: 729) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

38 §

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan eller medgivande av näringsfrihetsombudsmannen eller, i fråga om vite som marknadsdomstolen har ålagt på talan av annan, av denne.*

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *näringsfrihetsombudsmannen*. *I fråga om vite som marknadsdomstolen har förelagt på talan av annan får talan om utdömande föras även av denne.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1982:1247.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare**

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Förbud skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövt.

Talan om utdömmande av vite förs vid allmän domstol av *åklagare*.

Talan om utdömmande av vite förs vid allmän domstol av *den som ansökt om förbudet*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

16 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.**

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Vad i denna lag sägs om böter skall *ock* gälla vite, som förelagts part eller annan till fullgörande av skyldighet i rättegång.

Vad *som* i denna lag sägs om böter skall *även* gälla *utdömda viten*, som

1. *har* förelagts part eller annan till fullgörande av *en* skyldighet i *en* rättegång,

2. *här i landet* har förelagts av konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen eller marknadsdomstolen,

3. *i Finland* har dömts ut av marknadsdomstolen eller, efter överklagande av ett avgörande av denna domstol, av högsta domstolen.

Denna lag träder i kraft i förhållande till Finland fyra veckor från den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling samt i förhållande till Danmark, Island och Norge den dag regeringen bestämmer. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

17 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder**

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite enligt denna lag *föres vid allmän domstol av åklagare. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av länsarbetsnämnd eller arbetsmarknadsstyrelsen eller, när fråga är om vite som förelagts med stöd av 14 §, av arbetstagarorganisation som hemställt om föreskrifter som där anges.*

Föreslagen lydelse

23 §

Talan om utdömande av vite enligt denna lag *förs* av länsarbetsnämnd, eller arbetsmarknadsstyrelsen eller, när fråga är om vite som förelagts med stöd av 14 §, av arbetstagarorganisation som hemställt om föreskrifter som där anges.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-10-20

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm Wallén, Peterson, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Rainer

Lagrådsremiss med förslag till lag om viten m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet i november 1978 en kommitté för att bl. a. göra en översyn av vitesinstitutet. Kommittén, som antog namnet viteskommittén, avlämnade i mars 1982 betänkandet (SOU 1982: 21) Ett effektivare vite.¹

I betänkandet föreslås att ett antal bestämmelser som avses främja vitets effektivitet samlas i en lag om vissa tvångsmedel. Lagen skall enligt förslaget tillämpas på viten och tvångsutföranden som föreläggs av kommunala nämnder enligt hälsovårdsstadgan (1958: 663; numera upphävd) och lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. Vissa följändringar föreslås i sistnämnda båda författningar. Kommitténs avsikt är att den nya lagen efter hand skall kunna göras tillämplig på andra områden, där behov av effektivare tvångsmedel kommer fram.

Kommitténs sammanfattning av innehållet i betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. De av kommittén framlagda lagförslagen bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren (RÅ), rikspolisstyrelsen, Göta hovrätt, Stockholms, Göteborgs och Malmö tingsrätter, kammarrätten i Göteborg, domstolsverket, socialstyrelsen, länsstyrelserna i Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län, länsstyrelsernas organisationsnämnd, riksskatteverket, brottsförebyggande rådet (BRÅ), justitieombudsmannen Holstad (JO), konsumentverket, näringsfrihetsombudsman-

¹ Vid betänkandets avlämnande ingick i kommittén som ledamöter docenten Madeleine Löfmarck, ordförande, samt riksdagsledamöterna Hans A. Pettersson i Helsingborg och Annika Öhrström.

nen (NO), marknadsdomstolen, arbetarskyddsstyrelsen, statens naturvårdsverk, länsrätten i Södermanlands län, livsmedelsverket, Svenska kommunförbundet, Stockholms, Göteborgs, Malmö, Halmstads och Skellefteå kommuner, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Hyresgästernas riksförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), HSB:s riksförbund, Svenska riksbyggen, Sveriges fastighetsägarförbund, Sveriges villaägareförbund, Föreningen Sveriges byggnadsnämndssekreterare, Föreningen Sveriges stadsarkitekter, Föreningen Sveriges byggnadsinspektörer, Riksförbundet för allmän hälsovård, Sveriges kommunaljuridiska förening, rättegångsutredningen (Ju 1977:06), Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges åklagare, institutionen för hälso- och miljövard vid Umeå universitet och Föreningen cheferna för länsstyrelsernas juridiska enheter.

Härutöver har yttranden avgetts av Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större städer, Gävle kommuns hälsovårdsnämnd samt Göteborgs och Bohus läns avdelning av Svenska kommunförbundet, hälso- och miljöwardsdelegationen.

En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr 1230-82).

Med hänsyn till att de förslag som jag anmäler i det följande i olika hänseenden skiljer sig väsentligt från kommittéförslaget har under ärendets beredning särskilt samråd ägt rum med bl. a. vissa myndigheter som berörs av förslagen. Vidare har en genomgång gjorts av de författningar med bestämmelser om viten som finns registrerade i det genom statsrådsberedningens försorg förda rättsdataregistret. En förteckning över de författningar som därvid har granskats finns tillgänglig i lagstiftningsärendet.

2 Allmän motivering

2.1 Behovet av en reform

Viten förekommer i huvudsakligen två former, s. k. förfarandeviten och materiella viten. Förfarandeviten används av såväl domstolar som andra myndigheter för att någon skall förmås att exempelvis infinna sig vid myndigheten eller tillhandahålla handlingar eller lämna uppgifter som myndigheten behöver för att fatta beslut. Myndigheten kan vanligtvis både förelägga och döma ut viten. Det materiella viten används för att eftertryck skall ges åt en förvaltningsmyndighets eller i vissa fall en domstols beslut och döms i regel ut av allmän domstol på talan av åklagare.

Härutöver finns ytterligare två typer av viten. Det gäller till en början s. k. generellt vite, dvs. vite som riktar sig till envar och som närmast har

karaktär av straffbestämmelse (t. ex. 4 § lagen 1942: 350 om fornminnen). I fråga om viten av denna karaktär är reglerna i brottsbalken (BrB) om böter tillämpliga, se 25 kap. 8 § andra meningen BrB. Sådana viten omfattas endast i den mån det särskilt anges av den följande framställningen. Helt utanför denna faller s. k. avtalsvite, som har karaktären av ett på förhand bestämt skadestånd.

Bestämmelser om viten finns i åtskilliga författningar. En myndighet anses normalt inte ha rätt att förelägga vite utan uttryckligt författningsstöd.

Bland förfarandeviten kan främst nämnas bestämmelserna i rättegångsbalken (RB), enligt vilka rätten kan förelägga parter och andra att inställa sig eller att förete skriftlig handling m. m. Liknande bestämmelser finns i åtskilliga andra författningar, t. ex. föräldrabalken, jordabalken, lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden, förvaltningsprocesslagen (1971: 291), utsökningsbalken, lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, taxeringslagen (1956: 623) och lagen (1970: 417) om marknadsdomstol. En särskild typ av förfarandeviten är sådana som används vid infordrande av yttrande eller upplysningar av främst myndigheter och tjänstemän, se t. ex. lagen (1975: 1057) med instruktion för justitieombudsmännen och lagen (1975: 1339) om justitiekanslerns tillsyn.

Lagstödet för olika typer av materiella viten har ofta formen av en regel som ger vissa myndigheter befogenhet att använda vitesföreläggande för ett bestämt ändamål. På den statliga sidan har främst länsstyrelserna tillagts sådan befogenhet på en rad områden. Som exempel kan nämnas 23 § brandlagen (1974: 80), 11 kap. 3 § gruvlagen (1974: 342), 17 § lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser, 39 § första stycket naturvårdslagen (1964: 822), 40 § miljöskyddslagen (1969: 387) och 11 § lagen (1977: 20) om TV-övervakning.

Även andra myndigheter inom den regionala statsförvaltningen har be- myndigande att använda vite t. ex. läns skolnämnd och skogsvårdsstyrelse, se 39 § skollagen (1962: 319) och 24 § skogsvårdslagen (1979: 429). Inom den centrala statsförvaltningen kan vite användas av exempelvis statens industriverk (43 § lagen 1978: 116 om vissa rörledningar), statens naturvårdsverk och arbetarskyddsstyrelsen (13 § lagen 1979: 329 om hälso- och miljöfarliga varor) samt datainspektionen (24 § datalagen 1973: 289, 14–15 §§ inkassolagen 1974: 182).

Befogenhet att använda viteshot har även tillagts vissa kommunala nämnder, särskilt byggnadsnämnden (3 och 17 §§ lagen 1976: 666 om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m., LPI och 39 § tredje stycket naturvårdslagen) samt miljö- och hälsoskyddsnämnden, se 14 § djurskyddslagen (1944: 219), 18 § hälsoskyddslagen (1982: 1080), 39 § naturvårdslagen och 24 § livsmedelslagen (1971: 511).

Bestämmelser om viten finns också i den marknadsrättsliga lagstiftningen, t. ex. i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor, marknadsföringslagen (1975: 1418) och firmalagen (1974: 156).

Förutom själva bestämmelserna om befogenhet att förelägga vite är vitesinstitutet mycket knapphändigt reglerat i lag. Vissa regler har emellertid utvecklats i praxis. Föreläggandet skall sålunda innehålla namn på den person, fysisk eller juridisk mot vilken viteshotet riktas (adressaten), tidpunkten då föreläggandet senast skall vara verkställt eller förbudet skall börja gälla samt storleken av vitesbeloppet. Ett föreläggande skall naturligtvis också innehålla uppgift om vilket slags åtgärd adressaten skall företa eller vilket förbud han skall iaktta. Ibland kan föreläggandet innehålla ett förbud som är alternativt till ett påbud, t. ex. på så sätt att adressaten förbjuds att använda ett visst föremål så länge han inte avhjälpes vissa påtalade brister.

När det gäller vitets adressat har det slagits fast i rättspraxis att endast den som har rättslig och faktisk möjlighet att efterkomma ett föreläggande kan vara dess adressat. I vissa författningar finns uttryckliga bestämmelser om vem eller vilka som är rätt adressat för ett vitesföreläggande. I regel är det här fråga om ägare eller nyttjanderättshavare av den egendom som omfattas av föreläggandet eller den som har vidtagit en olaglig åtgärd eller på annat sätt är skuld till det inträffade. Som exempel kan nämnas 106 § lagen (1939: 608) om enskilda vägar och 24 § naturvårdslagen. Att vitesföreläggandet som nämnts skall innehålla föreskrifter om viss tidsfrist ligger i sakens natur. I vissa författningar finns uttryckliga regler om detta, t. ex. i bostadssaneringslagen (1973: 531) och gruvlagen (1974: 342).

En generell regel för vitesbeloppets storlek i fråga om vissa förfarandeviten finns i 9 kap. 8 § rättegångsbalken (RB), där det sägs att vitet skall bestämmas till belopp som med hänsyn till vederbörandes ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att iaktta föreläggandet. Denna regel torde ge uttryck åt en i stort sett allmän giltig princip. I vissa författningar, främst skatteförfattningarna, finns latituder med angivande av en lägre och en högre gräns inom vilka vitesbeloppet skall bestämmas. På vissa områden, t. ex. det marknadsrättsliga, kommer ytterligare aspekter in i bilden.

Utdömt vite tillfaller staten, om annat inte har föreskrivits. I princip följer indrivningsproceduren de regler som gäller för böter (se 25 kap. 6–8 §§ BrB).

Av stor betydelse för vitesinstitutets effektivitet är reglerna om när de olika besluten i proceduren vinner laga kraft. För förfarandeviten gäller ofta att själva föreläggandet inte kan överklagas. Föreläggandets laglighet och lämplighet prövas i stället i samband med vitets utdömande. De materiella vitesföreläggandena kan i allmänhet överklagas till en högre myndighet.

Frågan om vitets utdömande prövas av allmän domstol, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet. Om det inte av den aktuella författningen framgår vilken myndighet som skall pröva frågan om vitets utdömande, anses det följa av allmänna principer att denna prövningsrätt tillkommer allmän domstol.

Som regel gäller att beslutet om föreläggande måste ha vunnit laga kraft innan nytt vitesföreläggande kan utfärdas. Om först beslutet om vitesföreläggande och sedan det avgörande varigenom vitet döms ut överklagas i olika instanser, kan ett vitesärende förhalas under avsevärd tid. I motsats till vad som är fallet i Danmark och Norge förekommer i svensk rätt endast sällan s. k. löpande vite, dvs. vite som redan från början bestäms till ett visst belopp för varje tidsperiod under vilken föreläggandet inte har efterkommits eller för varje gång ett förbud har överträtts. En av fördelarna med ett löpande vite är att möjligheten för adressaten att undvika ett nytt högre vite genom överklagande av vitesföreläggandet i förhållningssyfte undanröjs. Enligt vissa författningar kan emellertid myndigheten i bråds-kande fall förordna att beslut med vitesföreläggande skall lända till omedelbar efterrättelse.

Medan regelsystemet såvitt avser förfarandeviten i stort anses fungera tillfredsställande, har viss kritik ibland riktats mot de regler och den praxis som gäller för de materiella vitena. I direktiven (Dir. 1978:89) för viteskommittén framhölls att vitesinstitutet är behäftat med åtskilliga brister från effektivitetssynpunkt. Som exempel nämns att en fastighetsägare som åläggs att vidta åtgärder för att undanröja sanitära olägenheter i sin fastighet genom olika åtgärder – såsom överklagande i flera instanser av såväl själva föreläggandet som beslutet om vitets utdömande eller överlåtelse av fastigheten – kan förhåla ärendet under avsevärd tid. Vidare påpekas att de myndigheter som handlägger frågor om viten ibland har en rätt begränsad erfarenhet på området. Kommittén har enligt direktiven haft att förutsättningslöst pröva olika vägar att förstärka vitesinstitutets effektivitet och lägga fram förslag till kompletteringar av tvångsmedlen på särskilda områden där det bedöms behövt.

Med utgångspunkt i vad som i direktiven sägs om vitesinstitutets brister från effektivitetssynpunkt har kommittén företagit en enkätundersökning bland myndigheter som använder sig av vitesinstitutet. Mot bakgrund bl. a. av enkätsvaren anser kommittén att det f. n. inte finns tillräckliga skäl för att föreslå lagstiftningsåtgärder beträffande vitesinstitutet på områden utanför hälsovårds- och byggnadslagstiftningen. Reformbehovet på de två sistnämnda områdena är enligt kommittén svårbedömt. Vitesinstitutet används där relativt sparsamt. Det kan diskuteras om det är ekonomiskt försvarbart att genomföra lagändringar som kan förväntas få endast ett begränsat tillämpningsområde. Kommittén anser dock att beaktansvärda skäl talar för att vitesinstitutet på dessa båda områden genom lagstiftning görs effektivare. Avgörande för kommitténs ställningstagande har varit uppfattningen att de kommunala nämnderna bör förfoga över effektiva tvångsmedel på dessa områden för att i individuella fall kunna genomdriva för samhället nödvändiga beslut. Vidare kan med visst fog förväntas en ökad benägenhet att utnyttja vitesinstitutets svagheter.

Kommitténs förslag mynnar ut i en lag om tvångsmedel som har begrän-

sats till att avse vissa beslut inom hälsovårds- och byggnadsområdet. Den nya lagen innehåller bestämmelser, bland dem en om löpande vite, som syftar till att förhindra att vitesärenden förhalas genom olika åtgärder från adressatens sida. Vidare har föreslagits bestämmelser som lagfäster den praxis bl. a. beträffande vitets adressat och vitesbeloppets storlek som har utvecklats på området. Kommitténs avsikt är att lagen efter hand skall kunna göras tillämplig på nya områden, där behov av effektivare tvångsmedel framkommer.

Remissinstanserna har haft delade meningar om behovet av en reform av vitesinstitutet. Några instanser – Malmö tingsrätt, länsstyrelsen i Norrbottens län, SACO/SR, Sveriges villaägareförbund och Sveriges advokatsamfund – har ställt sig negativa eller starkt tveksamma till en reform. Som skäl anförs att vitesinstitutet tycks fungera tämligen väl och att det används förhållandevis sparsamt samt att det antal ärenden som vållar problem är så litet att någon särskild lagstiftning inte är motiverad. De flesta remissinstanserna är emellertid av den meningen att lagstiftning i någon form är motiverad för att vitesinstitutet skall kunna bli mera effektivt.

I likhet med flertalet remissinstanser anser jag att det finns utrymme för att höja vitesinstitutets effektivitet genom lagstiftning. Jag tänker då bl. a. på de möjligheter som finns att förhålla ett ärendes handläggning på olika sätt. Ett ytterligare skäl för lagstiftning anser jag vara intresset av att en del allmänna principer på området som nu är av närmast sedvanerättslig karaktär får uttryckligt lagstöd. Jag återkommer närmare till dessa frågor i det följande.

2.2 Allmänna principer för en ny lagstiftning

Mitt förslag: Bestämmelser om viten förs samman i en särskild lag. Denna blir tillämplig på alla viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av domstol eller annan myndighet i den mån inte annat följer av författningen i fråga. Viten som riktar sig till envar undantas dock i princip.

Viteskommitténs förslag: Bestämmelser om viten och tvångsutförande tas upp i en särskild lag, vars tillämpningsområde begränsas till att omfatta viten som föreläggs med stöd av hälsovårdsstadgan och lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. Lagen behandlar också sådan verkställighet som en kommunal nämnd låter ombesörja på den försumliges bekostnad (tvångsverkställighet).

Remissinstanserna: De flesta instanserna förordar att en särskild ramlag i fråga om viten utarbetas med tillämplighet på alla eller flertalet områden

där viten förekommer. Denna uppfattning har uttalats bl. a. av flertalet företrädare för rättsväsendets myndigheter. Andra instanser, bland dem Svenska kommunförbundet, förordar att en särskild viteslag i vart fall blir tillämplig på samtliga vitesförelägganden som hälsovårds- och byggnadsnämnderna kan besluta om. Några ytterligare instanser menar att vissa ändringar på hälsovårds- och byggnadsområdena kan behöva göras i huvudsak enligt kommittéförslaget men att dessa i så fall bör arbetas in i den aktuella speciallagstiftningen. Ett fåtal instanser tillstyrker kommitténs förslag. Förslaget till bestämmelser om tvångsutförande i lagen har fått ett övervägande negativt mottagande.

Skäl för mitt förslag: Som jag framhållit är vitesinstitutet mycket knapphändigt reglerat i lag. Principerna för till vilka personer ett föreläggande kan riktas, för beräkning av beloppet och för utdömande saknar i stor utsträckning kodifiering. Detta talar enligt min mening för att en så långt möjligt generell reglering bör utarbetas.

Det är vidare uppenbart att vitesinstitutet inte alltid fungerar så effektivt som skulle vara önskvärt. Viteskommittén har funnit att behovet av en effektivisering är störst inom områdena för hälsoskydd och byggnadslagstiftningen. Av remissvaren framgår emellertid att de behov av insatser på lagstiftningssidan som kommittén har pekat på gör sig gällande även på andra områden, däribland t. ex. miljöskyddsområdet. Även bortsett från behovet av en effektivisering är det lämpligt att vitesinstitutet får en utformning som medför att det blir så likformigt som möjligt för de olika områden där det används. Det måste exempelvis, som påpekats vid remissbehandlingen, vara en klar fördel, om de kommunala nämnderna i princip får tillämpa ett enhetligt regelsystem.

I likhet med flertalet remissinstanser förordar jag därför att bestämmelser om vite tas in i en särskild lag, vars regler utformas på ett sådant sätt att de i princip kan tillämpas på vitesförelägganden i allmänhet. Det synes inte föreligga något hinder mot att en sådan lag får omfatta även de s. k. förfarandevitena. Däremot bör, som följer av vad jag tidigare har framhållit, inte avtalsviten och i princip inte heller generella viten omfattas av lagen.

Viteskommitténs förslag omfattar även föreläggande med hot om s. k. tvångsutförande. Härmed menas föreskrift att, om föreläggandet inte efterkommes, den ålagda åtgärden kan utföras av myndigheten på adressatens bekostnad. Enligt min mening är dock institutet tvångsutförande av en sådan speciell karaktär att det inte lämpligen bör regleras i en allmän lag om viten utan i de olika specialförfattningar där det anses erforderligt.

2.3 Vitets adressat

Mitt förslag: I den nya lagen tas in en bestämmelse av innebörd att ett vitesföreläggande skall vara riktat till en eller flera angivna juridiska eller fysiska personer. Om flera personer samtidigt föreläggs vite, skall särskilt vitesbelopp sättas ut för var och en. Vidare föreskrivs enligt förslaget att vite får föreläggas endast den som har faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet.

Viteskommitténs förslag: Förslaget överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommittéförslaget har i huvudsak lämnats utan erinran. Några instanser har dock invändningar mot förslaget att endast den skall kunna föreläggas vite som har faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet. Motiveringen är att en bestämmelse om detta skulle försvåra förfarandet i praktiken.

Skäl för mitt förslag: Med vitets adressat menas den mot vilken vitesföreläggandet riktar sig. Såväl fysiska som juridiska personer anses kunna vara adressater. Vidare gäller att en kommun kan vara adressat för ett vitesföreläggande som meddelas av statlig myndighet. Enligt en allmän princip, som har kommit till uttryck på olika håll inom lagstiftningen, bl. a. i 9 kap. 8 § andra stycket RB, gäller däremot i princip att staten inte kan föreläggas vite.

I vissa författningar finns det bestämmelser om vem eller vilka som kan vara adressater till ett vitesföreläggande, s. k. legala adressater. Allmänt anses enligt rättspraxis gälla att endast den som har rättslig och faktisk möjlighet att efterkomma ett föreläggande kan vara dess adressat. Vite kan således inte föreläggas den som är underårig eller omyndigförklarad i fall då vederbörande är rättsligt förhindrad att förfoga över sin egendom på det sätt som myndigheten kräver. Vite kan åläggas flera personer. Enligt praxis kan det dock inte åläggas solidariskt.

Viteskommittén har föreslagit att det i den nya lagen uttryckligen skall anges att ett vite skall föreläggas en viss namngiven person eller vissa namngivna personer och att, om vite samtidigt föreläggs flera personer, särskilt vitesbelopp skall utsättas för var och en av dem. Vidare skall enligt förslaget vite få föreläggas endast den som har faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet. I anslutning till den föreslagna bestämmelsen har kommittén bl. a. uttalat att det bör åligga myndigheterna att se till att adressaten inte är fysiskt förhindrad, t. ex. på grund av sjukhus- eller annan anstaltsvistelse, att följa de givna föreskrifterna.

Remissinstanserna har i regel inte haft några invändningar mot förslaget. Några instanser – Stockholms och Göteborgs kommuner, Föreningen

Sveriges byggnadsnämndssekreterare, Föreningen Sveriges stadsarkitekter och rättegångsutredningen – menar emellertid att en bestämmelse om att adressaten måste ha faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet i många fall skulle komma att försvåra proceduren. Rättegångsutredningen pekar t.ex. på att det kan vara svårt att få fram en utredning som utesluter att hinder föreligger.

I likhet med viteskommittén anser jag det lämpligt att principerna för vem som skall kunna vara adressat för ett vite anges i den nya lagen. Att den som ett vitesföreläggande riktar sig till måste ha faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet får anses ligga i sakens natur och överensstämmer med den rättspraxis som domstolarna har antagit. Att även denna princip, som ju får anses viktig från rättssäkerhetssynpunkt, kommer till uttryck i lagen synes väl motiverat. Detta bör inte uppfattas så att de olika myndigheter som har befogenhet att meddela vitesförelägganden skulle behöva göra en längre gående undersökning än förhållandena påkallar. Exempelvis bör en myndighet enligt min mening inte annat än när särskilda omständigheter föranleder det anses vara skyldig att göra några efterforskningar om t.ex. en tilltänkt adressat för ett vitesföreläggande är intagen på sjukhus e. d.

Som Stockholms tingsrätt och rättegångsutredningen har påpekat bör i lagen för tydlighets skull anges att adressaten kan vara såväl fysisk som juridisk person. Vidare bör i enlighet med kommitténs förslag anges att vitesbelopp skall bestämmas särskilt för varje person som omfattas av det.

2.4 Vitesbeloppets bestämmande

Mitt förslag: Vitet i ett föreläggande skall bestämmas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att efterkomma föreläggande.

Viteskommitténs förslag: Förslaget överensstämmer med mitt förslag. Kommittéförslaget innebär emellertid dessutom att, när ett föreläggande riktas till någon i egenskap av ägare av fastighet eller innehavare av tomträtt, vitet skall bestämmas så att fastighetsägaren inte kan göra någon kostnadsbesparing eller vinst på att underlåta att efterkomma föreläggandet. Generellt föreslås vidare gälla att samhällsintresset av att ett föreläggande efterkommes skall beaktas vid vitesbeloppets bestämmande.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har i de flesta fall godtagit förslaget, men vissa instanser har haft synpunkter på dess närmare utformning.

Skäl för mitt förslag: Vite skall enligt vedertagen praxis anges med ett visst penningbelopp som är beräknat på ett sådant sätt att det utsatta hotet blir effektivt. Vanligtvis finns det inga regler om vitesbeloppets storlek i de olika författningarna. I 9 kap. 8 § RB anges emellertid som nämnts att vite enligt balken skall bestämmas till ett belopp som med hänsyn till adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att iaktta föreläggandet.

Viteskommittén har föreslagit att en bestämmelse motsvarande den i 9 kap. 8 § RB skall tas in i den nya lagen. Innebörden av denna bestämmelse avses vara att vitesbeloppet väsentligen skall fastställas med ledning av adressatens personliga förhållanden såsom hans ekonomi, eventuell tredska, föremålets värde, de påfordrade åtgärdernas omfattning, kostnaderna för deras vidtagande och angelägenhetsgraden av det motstående intresset. Avsikten med den särbestämmelse som kommittén föreslår för fall då ett vitesföreläggande riktar sig till någon i hans egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare är att markera att det skall vara ekonomiskt sett mera fördelaktigt att iaktta föreläggandet än att betala vitet. Viteskommittén framhåller att ett sådant beräkningsätt redan nu är vanligt i fråga om åtgärder rörande fastigheter. Förslaget att även samhällsintresset av att ett föreläggande fullgörs skall beaktas när vitesbeloppet bestäms motiveras med att de beräkningsmetoder som i första hand bör användas inte torde vara tillräckligt effektiva när ett föreläggande avser en föga kostsam men ytterst angelägen åtgärd.

Den föreslagna huvudregeln för beräkning av vitesbeloppet har inte föranlett några allvarigare erinringar från remissinstanserna. Ett par remissinstanser har emellertid påpekat att det i praktiken vanligen inte görs någon utredning i vitesärenden om vederbörandes ekonomiska förhållanden utan att beloppet mera bestäms mot bakgrund av en allmän uppfattning grundad på förutsättningen att vederbörande lever under normala förhållanden.

Den föreslagna regeln om särskild beräkning av vitesbeloppet för fastighetsägare och tomträttshavare har väckt viss kritik vid remissbehandlingen. Det har därvid påpekats att den i vissa fall skulle kunna leda till mindre rimliga resultat och att den torde vara till endast begränsad praktisk nytta på grund av svårigheten att beräkna adressatens vinst eller besparing. Kritik har även riktats mot tanken att det i lagen särskilt skulle anges att samhällsintresset av att föreläggandet fullgörs skall beaktas vid beloppets bestämmande. Därvid har anmärkts att den föreslagna huvudregeln ger tillräckligt utrymme för att även samhällsintresset av att föreläggandet följs vägs in i bedömningen och att begreppet samhällsintresse är alltför diffust.

I likhet med kommittén och remissinstanserna anser jag att den nya lagen bör innehålla allmänna anvisningar för beräkningen av vitesbeloppets storlek. Huvudprincipen bör därvid vara att vitet skall bestämmas till ett sådant belopp att det med hänsyn till adressatens ekonomiska förhål-

landen och omständigheterna i övrigt kan antas förmå adressaten att följa föreläggandet. Om en sådan allmän princip slås fast, bör detta givetvis inte uppfattas så att det alltid skall vara nödvändigt att göra en utredning om adressatens ekonomi. I den allmänna bedömning som görs inom de ramar som dras upp av den nämnda huvudprincipen bör också andra omständigheter kunna beaktas, däribland angelägenhetsgraden av de påbud eller förbud som föreläggandet avser. Att ett vite bör bestämmas så högt att det inte blir ekonomiskt fördelaktigt för adressaten att underlåta att iakttäta det ligger också i sakens natur och får anses följa av huvudprincipen, uttryckt på det sätt som jag nyss har förordat. Någon särregel för fall då ett vitesföreläggande riktar sig mot någon i hans egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare behövs därför inte som jag ser det. Jag vill emellertid understryka att det ofta ligger nära till hands att i sådana fall beakta den ekonomiska fördelen för adressaten av att underlåta att följa föreläggandet, i den mån det går att göra någon beräkning härav.

Som jag har angett i det föregående avses den nya lagen bli tillämplig i den mån annat inte följer av vad som är särskilt föreskrivet. Det är inte min avsikt att i detta sammanhang föreslå några ändringar i de speciella regler om *maximi-* och *minimibelopp* för viten som finns på olika håll i lagstiftningen. Den allmänna bedömning som skall ske enligt den nyss förordade huvudprincipen får i dessa fall göras med beaktande av de latituder som gäller. På vissa områden finns särskilda uttalanden i tidigare lagförarbeten som skall behålla sin giltighet. Jag återkommer till detta i specialmotiveringen.

Ett exempel på regler som innehåller *maximi-* och *minimibelopp* erbjuder den förut berörda bestämmelsen i 9 kap. 8 § RB, där samma huvudprincip som den som jag nyss har förordat har kommit till uttryck. I betänkandet (SOU 1982: 25 och 26) Översyn av rättegångsbalken I, som efter remissbehandling övervägs inom justitiedepartementet, har emellertid rättegångsutredningen föreslagit vissa ändringar i den berörda paragrafen. Ställning till det förslaget bör inte tas i detta sammanhang. Paragrafen bör alltså t. v. gälla i oförändrad lydelse.

2.5 Löpande vite

Mitt förslag: Om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna får vite bestämmas till ett visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken ett föreläggande inte har efterkommit. Det kan också bestämmas att utgå varje gång adressaten underlåter att fullgöra en återkommande förpliktelse eller överträder ett förbud.

Viteskommitténs förslag: Löpande vite görs till huvudregel enligt den föreslagna lagen. Förslaget avser emellertid bara det fallet att vitesbelopp

bestäms till visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har efterkommits.

Remissinstanserna: Så gott som samtliga remissinstanser är positiva till viteskommitténs förslag. Flera av dem förordar dock att bestämmelsen om löpande vite utformas så att det kan föreläggas att utgå också vid varje tillfälle ett förbud överträds. Några remissinstanser anser att bestämmelsen om löpande vite inte bör göras till huvudregel.

Skäl för mitt förslag: Som jag tidigare har framhållit kan möjligheterna att förhåla verkställigheten av ett vitesföreläggande genom överklagande vara ägnade att minska vitesinstitutets effektivitet. Om ett vitesföreläggande inte efterföljs, kan myndigheterna givetvis meddela ett nytt föreläggande vid högre vite. En förutsättning för detta anses emellertid i princip vara att det första vitesföreläggandet har vunnit laga kraft. Genom att överklaga det första vitesföreläggandet i de fall då detta är möjligt kan således adressaten hindra att ett nytt vite föreläggs.

Motsvarande problem föreligger inte i Danmark och Norge, där myndigheterna kan använda s. k. löpande vite. Ett löpande vite innebär att man redan i det ursprungliga vitesföreläggandet bestämmer att ett visst belopp skall förfalla med jämna mellanrum så länge inte föreläggandet följs. Om föreläggandet innehåller ett förbud, kan ett löpande vite i stället utformas så att ett visst vitesbelopp förfaller varje gång förbudet överträds. Om åtgärden innefattar en regelbundet återkommande förpliktelse, kan föreläggandet innehålla bestämmelse om att vitet förfaller varje gång adressaten underlåter att fullgöra den ålagda förpliktelsen.

Det torde enligt svensk rätt i och för sig inte finnas något hinder mot att i ett vitesföreläggande ta in en föreskrift om löpande vite, men i praxis förekommer detta knappast. Exempel på fall där löpande vite har ansetts kunna användas utan uttryckligt lagstöd erbjuder sådana mål enligt 21 kap. föräldrabalken som avser verkställighet av dom eller beslut rörande umgänge. Här förekommer det att förvaltningsdomstolarna förelägger vite för varje umgängestillfälle under den närmast överskådliga tiden då vårdnadshavaren vägrar att överlämna barnet till den umgängesberättigade föräldern.

Viteskommittén har föreslagit en regel av innebörd att vite bör bestämmas till visst belopp för varje tidsperiod av viss längd (vecka, månad eller annan tidsperiod) under vilken föreläggandet inte har efterkommits. En så formulerad regel bör enligt kommittén kunna användas inte bara i positiva förelägganden utan även vid förbud.

Enligt vad kommittén uttalar bör vitesperiodens längd i ett system med löpande vite bestämmas med hänsyn till vad som kan anses skäligt i det enskilda fallet, varvid hänsyn får tas till adressatens behov av rådrum och till hur brådskande saken är. Vidare bör myndigheten beakta att så många

vitesbelopp inte försitts att den obetalda summan av dessa blir orimligt stor. Om så skulle bli fallet, är det enligt kommittén sannolikt att vitet vid uttagandet jämkas med hänsyn till adressatens förhållanden, något som kan leda till att det allmänpreventiva värdet av det löpande vitet minskar. Även om det löpande vitet har betydande praktiska fördelar framför enstaka viten, blir enligt förslaget den föreläggande myndigheten inte förhindrad att i stället utsätta ett enstaka vite.

Så gott som samtliga remissinstanser har ställt sig positiva till att institutet löpande vite införs. Flera instanser – bland dem Stockholms tingsrätt, kammarrätten i Göteborg, länsstyrelserna i Malmöhus och Västernorrlands län, BRÅ samt Göteborgs och Malmö kommuner – har emellertid uttalat sig för att den av kommittén föreslagna bestämmelsen kompletteras med en bestämmelse om att vite skall kunna utgå varje gång ett förbud överträds. Några instanser – bland dem länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska kommunförbundet och Malmö kommun – anser att en bestämmelse om löpande vite inte bör göras till huvudregel. Därvid hänvisas bl. a. till svårigheterna att avgöra vad som kan utgöra en skälig vitesperiod.

Tveksamma eller negativa till kommitténs förslag är länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, konsumentverket och marknadsdomstolen. Länsstyrelsen anser att det föreslagna systemet riskerar att undergräva respekten för viteshotet. Om ett vitesföreläggande inte följs, bör myndigheten i stället föranstalta om rättelse på annat sätt, eftersom viteshotet har visat sig vara verkningsslöst. Konsumentverket anför att ett system med löpande viten enligt kommitténs förslag knappast lämpar sig för marknadsdomstolens eller KO:s förbud och ålägganden och att det lämpligaste skulle vara att vitesinstitutet utformades på ett sådant sätt att ett vite kan utdömas varje gång ett vitessanktionerat förbud överträds. Marknadsdomstolen påpekar att de beräkningsgrunder som gäller för ett vite, nämligen att det skall bestämmas till ett belopp som med hänsyn till adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att efterkomma föreläggandet, knappast är tillämpbara i fråga om löpande viten. Domstolen framhåller vidare att vitets belopp enligt åtskilliga författningsbestämmelser är maximerat och det kan ifrågasättas i vad mån löpande viten kan vara förenliga med sådana bestämmelser.

I likhet med kommittén och flertalet remissinstanser anser jag att löpande vite kan vara ett verkningfullt medel för att effektivisera vitesinstitutet i många fall. Genom att använda löpande viten kan man som framgått motverka överklaganden i förhållningssyfte. Som jag senare skall beröra närmare ger också löpande vite bättre möjligheter att i vissa situationer låta ett vitesföreläggande som avser någon i hans egenskap av fastighetsägare gälla mot ny ägare av fastigheten. Även i andra avseenden är ett sådant system ägnat att leda till effektivitetsvinster genom att den ekonomiska påtryckningen står kvar även efter den utsatta dagen för en förpliktelses fullgörande.

Det är emellertid uppenbart att löpande vite inte lämpar sig för alla situationer. Särskilt med hänsyn till att den lagstiftning som jag har förordat avses få generell karaktär, står det klart att en bestämmelse om löpande vite inte i enlighet med kommittéförslaget bör göras till huvudregel utan för sin tillämpning bör bli beroende av att det med hänsyn till omständigheterna är lämpligt att använda vite i denna form.

Den av viteskommittén föreslagna regeln är emellertid, som påpekats vid remissbehandlingen, inte i alla situationer väl avpassad för den typ av viten som tar sikte på att förbjuda en viss handling, t. ex. ett förbud för en näringsidkare enligt marknadsföringslagen att fortsätta med otillbörlig marknadsföring eller att saluhålla en farlig eller otjänlig vara eller ett förbud enligt lagen om förbud mot oskäligen avtalsvillkor. I detta hänseende har gällande rätt i doktrin och praxis ansetts innebära att, när ett förbud har förenats med vite, vitet bara kan dömas ut en gång. Denna ordning kan leda till olägenheter inte minst på marknadsrättens område och har påtalats i en särskild skrivelse till regeringen från konsumentsombudsmannen. I skrivelsen framhålls att ett förbud vid vite enligt marknadsföringslagen eller lagen om förbud mot oskäligen avtalsvillkor med nuvarande ordning i praktiken inte blir sanktionerat längre än till dess det har överträtts första gången. Ett mindre nogräknat företag kan därefter fortsätta ett förbjudet förfarande utan risk att drabbas av påföljd.

För att motverka sådana olägenheter skulle man, som påpekats vid remissbehandlingen, i och för sig kanske kunna tänka sig att införa en generell ordning, enligt vilken vitet i ett beslut med förbudsföreläggande alltid skulle kunna dömas ut var gång förbudet överträds. I förevarande ärende synes dock underlag saknas för att konsekvenserna av en sådan reglering skall kunna överblickas. I stället bör en regel införas av det innehållet att den föreläggande myndigheten beroende på omständigheterna kan bestämma att vitet skall utgå varje gång förbudet överträds. Till förebyggande av att vitesbeloppen blir orimligt stora och att tillämpnings-svårigheter uppstår vid överträdelser av s. k. perdurerande karaktär bör för sådana fall gälla den begränsningen att, om flera överträdelser föreligger till samtidig bedömning, vid varje utdömandetillfälle högst föreläggandets belopp får dömas ut.

En situation likartad den vid förbudsviten kan uppstå i situationer där ett åläggande – såsom i det förut nämnda fallet om umgänge med barn – innebär en förpliktelse som återkommer vid vissa angivna tidpunkter. För ett sådant fall bör ett vitesföreläggande kunna utformas så att vitet förfaller varje gång förpliktelsen underlåts. En regel om löpande vite bör avfattas så att den tar sikte även på dessa fall.

Med den nyss nämnda begränsningen synes det inte innebära några olägenheter att den allmänt hållna huvudregeln om hur vitesbeloppet skall bestämmas som jag förut har förordat i princip blir tillämplig även med avseende på löpande viten. Jag instämmer i vad marknadsdomstolen har

anfört om att det skulle medföra komplikationer att låta en ordning med löpande vite få tillämplighet även i sådana fall då det i en författning har satts ut ett maximibelopp för hur högt vitet får sättas. Lämpligen bör föreskrivas att löpande vite inte får användas i sådana fall.

Om i enlighet med vad som har anförts nu bestämmelser om löpande vite införs, innebär detta otvivelaktigt en effektivisering av vitesinstitutet. Klart är dock att löpande vite lämpligen bör användas med viss försiktighet till dess att en ändamålsenlig praxis har hunnit utbilda sig. Förhållandena på det marknadsrättsliga området berörs närmare i specialmotiveringen.

2.6 Vitesföreläggande gentemot fastighetsägare m. fl.

Mitt förslag: En generell bestämmelse införs om att, i de fall ett vitesföreläggande riktar sig till någon i hans egenskap av ägare eller innehavare av viss egendom, denne får föreläggas att om hans ställning upphör lämna den föreläggande myndigheten uppgift om efterträdarens namn och adress. Även ett sådant föreläggande får förenas med vite. LPI, bostadssaneringslagen, hälsoskyddslagen och naturvårdslagen kompletteras med bestämmelser om att föreläggande där löpande vite har satts ut under vissa förutsättningar blir gällande mot ny ägare eller innehavare.

Viteskommitténs förslag: Förslaget överensstämmer i sak väsentligen med mitt förslag. En annan lagteknisk lösning föreslås dock beträffande löpande vites övergång på ny ägare och förslaget avser i den delen endast hälsoskydds- och byggnadslagstiftningens områden. Förslaget innebär vidare att tidpunkten för vitesföreläggandets övergång på ny ägare skall räknas från det att han har fått kännedom om föreläggandet.

Remissinstanserna: De flesta instanserna är positiva till kommitténs lösning av problemet med ny ägare. Några instanser anser dock att tidpunkten för anteckning i fastighetsboken bör vara avgörande för vitesförpliktelsens övergång.

Skäl för mitt förslag: Som jag tidigare har påpekat kan syftet med ett vitesföreläggande som riktar sig till någon i hans egenskap av ägare av viss egendom motverkas inte endast genom överklaganden utan också genom att den aktuella egendomen överläts till ny ägare. Sådana överlåtelser i förhållningssyfte förekommer särskilt när det gäller fastigheter och tomträtter. Enligt vissa särskilda författningar kan emellertid ett föreläggande som sådant bli gällande mot en ny fastighetsägare eller tomträttsinnehavare. Så är fallet bl. a. enligt LPI, bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen och naturvårdslagen.

Enligt 19 § LPI skall sålunda ett föreläggande som byggnadsnämnden har meddelat någon i egenskap av ägare till viss fastighet (tomträttshavare) för att han skall utföra arbete, vidtaga viss åtgärd eller rätta till en överträdelse av ett förbud eller en åtgärd som har vidtagits utan tillstånd gälla mot ny fastighetsägare (tomträttshavare). Enligt 8 § bostadssaneringslagen gäller på motsvarande sätt ett av hyresnämnden meddelat upprustningsåläggande eller användningsförbud mot ny fastighetsägare. Detsamma gäller tomtträttshavare och ägare av byggnad på mark som tillhör annan. Samma reglering finns i 39 a och 39 b §§ naturvårdslagen med avseende på vissa vitesförelägganden som länsstyrelsen eller kommunal nämnd får meddela enligt lagen. Det gäller här bl. a. i fråga om överträdelse mot särskilt meddelade förbud eller föreskrifter angående nationalpark, naturreservat, strandskyddsområde och naturvårdsområde liksom när någon utför täkt utan tillstånd eller i strid mot föreskrifter som meddelats i samband med tillstånd. Ett föreläggande enligt de nämnda lagarna skall antecknas i fastighets- resp. tomtträttsboken.

Enligt 20 § hälsoskyddslagen slutligen kan miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande eller förbud i fråga om fastighet eller byggnad, om det är av stor betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, av nämnden över-sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighets- eller tomtträttsboken. Har sådan anteckning skett, gäller föreläggandet mot ny ägare av egendomen.

Det är viktigt att framhålla att den nu redovisade regleringen gäller endast i fråga om själva föreläggandet, inte i fråga om vitet. I de fyra nu aktuella lagarna (19 § LPI, 13 § bostadssaneringslagen, 39 a § naturvårdslagen och 20 § hälsoskyddslagen) anges uttryckligen att utsatt vite inte gäller mot ny ägare men att vederbörande nämnd får sätta ut ett nytt vite för denne.

I flera olika sammanhang har diskuterats möjligheten av att låta även vitet gälla mot en ny ägare (se bl. a. prop. 1958: 46 del B s. 311, prop. 1973: 22 s. 93, prop. 1975/76: 164 s. 147 och prop. 1981/82: 219 s. 52). Mot tanken på en sådan ordning har åberopats bl. a. att vitet har anknytning till den ursprungliga adressaten och att en eventuell ny ägare inte skulle få hela den förutsatta tidsfristen på sig att genomföra den åtgärd som är aktuell. Frågan har därför hänskjutits till överväganden i ett större sammanhang.

Viteskommitténs förslag innebär just att inte bara själva föreläggandet utan även vitet skall kunna övergå på en ny ägare. Förslaget är begränsat till att avse hälsoskydds- och byggnadslagstiftningens områden. Kommittén anser att frågan om vitesföreskriftens giltighet mot ny ägare av fastighet kommer i ett nytt läge om de övriga åtgärder som kommittén har föreslagit genomförs, däribland systemet med löpande viten.

Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan har ställt sig positiva till förslaget att ett vitesföreläggande riktat mot någon i hans egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare i här aktuella fall skall kunna övergå på ny ägare.

Även jag anser att det i många fall skulle vara en fördel, om ett förelagt vite kunde övergå på ny fastighetsägare eller motsvarande. Visserligen kan i de situationer som här diskuteras själva föreläggandet övergå på en ny ägare. Som kommittén framhåller är emellertid fördelarna med denna ordning begränsade. Ofta kan det sägas att själva föreläggandet inte medför någon egentlig rättsverkan. Den nye ägaren är ju normalt skyldig att utföra eller upphöra med det som föreläggandet avser redan till följd av de materiella bestämmelser på vilka föreläggandet grundas. Det har också visat sig i praktiken att det nuvarande regelsystemet inte är tillräckligt för att man skall kunna motverka överlåtelser i förhållningssyfte.

Frågan om förutsättningarna för att låta ett vitesföreläggande gälla mot ny fastighetsägare har som nämnts flera gånger hänskjutits till överväganden i ett större sammanhang. Det synes därför lämpligt att ta upp den i samband med den allmänna översyn av vitesinstitutet som nu är aktuell.

Som framgått är det främst vitesföreläggandets anknytning till adressaten som man har brukat åberopa mot tanken på att låta vitesförelägganden gälla mot nya ägare i dessa fall. En aspekt är därvid att vitesbeloppet kan ha bestämts med beaktande av adressatens ekonomi och övriga förhållanden. Denna synpunkt förefaller emellertid inte kunna tillmätas någon avgörande betydelse. Det är i de fall som nu är aktuella uppenbarligen själva fastigheten som står i förgrunden. Den föreläggande myndighetens intresse är sålunda knutet till den åtgärd beträffande fastigheten som det är fråga om: anknytningen till adressaten personligen framstår typiskt sett som underordnad. För den nye ägaren kan det inte framstå som onaturligt att vitesföreläggandet följer fastigheten. Även övriga gravationer på en fastighet som en köpare måste beakta har ju anknytning till tidigare ägare. När fråga är om fastighetsförhållanden skall f. ö. vitesbeloppet i enlighet med vad jag förut har varit inne på ofta bestämmas med beaktande av vilken ekonomisk fördel adressaten skulle ha av att underlåta att ställa sig föreläggandet till efterrättelse, och i detta hänseende kan ju förhållandena normalt väntas vara desamma för en ny ägare.

I och för sig är jag därför inte främmande för tanken på en ordning enligt vilken det generellt skulle gälla att vite som förelagts någon i hans egenskap av fastighetsägare får giltighet även mot en ny ägare av fastigheten. Viss hänsyn torde emellertid få tas till ett annat argument som har brukat åberopas som hinder mot att låta ett vitesföreläggande få verkan mot en ny fastighetsägare, nämligen att denne i så fall drabbas av den förre ägarens försummelser: han får inte hela den tid på sig att följa föreläggandet som den föreläggande myndigheten har förutsatt. I detta hänseende synes emellertid konstruktionen med löpande vite erbjuda en naturlig lösning. Utfor-

mas regelsystemet med den utgångspunkten att ett vitesföreläggande gäller mot ny ägare endast i fall då löpande vite har använts och så att dennes betalningsansvar begränsas till vitesbelopp som belöper på den tid då han har haft möjlighet att ställa sig föreläggandet till efterrättelse, synes några befogade invändningar inte kunna göras från den nyss angivna synpunkten. Jag anser att en ordning enligt de nu skisserade linjerna bör kunna införas i de fyra särskilda lagar som här har behandlats. Skulle den ordningen inte visa sig tillräckligt effektiv, är jag beredd att ta upp frågan på nytt med sikte på att låta även andra vitesförelägganden än sådana som avser löpande vite gälla mot ny ägare.

Frågan om tidpunkten för föreläggandets övergång på ny ägare har vållat åtskillig diskussion. I LPI (19 §), bostadssaneringslagen (10 §), hälso-skyddslagen (20 §) och naturvårdslagen (39 b §) finns bestämmelser om att förelägganden av det slag som här åsyftas skall sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Viteskommittén föreslår att även vitet, när sådant har förelagts, skall antecknas i fastighetsboken.

Enligt praxis sker emellertid inte inskrivning i fastighets- eller tomträttsbok, om inte den mot vilken ett föreläggande är riktat också är lagfaren ägare eller inskriven som tomträttsinnehavare. Genom täta överlåtelser och dröjsmål med att söka lagfart kan enligt vad kommittén påpekar en illojal fastighetsägare därför förhindra anteckning. Med hänvisning bl. a. härtill menar kommittén att vitesföreskriften bör gälla mot en ägare från den tidpunkt då denne faktiskt har fått kännedom om dess existens. Sådan kännedom kan den nye ägaren erhålla genom att den föreläggande myndigheten delger honom en kopia av föreläggandet. Om föreläggandet vid tidpunkten för förvärvet var antecknat i fastighetsboken, skall emellertid enligt förslaget ägaren alltid anses ha känt till det.

Remissinstanserna har haft vissa erinringar mot den av kommittén föreslagna lösningen. RÅ hänvisar till möjligheten att anknyta ansvarsövergången till äganderättsövergången varvid det skulle ankomma på överlåtarens att upplysa om ett eventuellt föreläggande och på förvärvaren att skaffa sig motsvarande kännedom. Underlåtelse från någondera parten skulle då få rättsverkningar parterna emellan men inte inverka på det offentlighetsrättsliga ansvaret för den ålagda prestationen eller underlåtenheten. Stockholms tingsrätt anser att föreläggandet bör gälla mot ny ägare sedan det inskrivits i fastighetsboken men att det bör utredas om inte föreläggande skall kunna antecknas i fastighetsboken oavsett vem som för tillfället är lagfaren ägare till fastigheten. Kammarrätten i Göteborg förordar att det uttryckligen slås fast att den lagfarna ägaren skall presumeras vara rätt ägare, eftersom det utifrån sett är denne som har den rättsliga dispositionen över en fastighet, och att vem som slutligen har att svara för ett utdömt vite eller en uppkommen kostnad med anledning av verkställt tvångsutförande får avgöras i annan ordning. Flera instanser – länsstyrel-

sen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Norrbottens län, länsstyrelsernas organisationsnämnd, arbetarskyddsstyrelsen, Göteborgs kommun, Sveriges villaägareförbund och Föreningen Sveriges byggnadsinspektörer – anser att anteckningen i fastighetsboken bör vara avgörande för vitets övergång på ny ägare. Några instanser – länsstyrelserna i Kalmar och Västernorrlands län, JO, statens naturvårdsverk, Svenska kommunförbundet, Halmstads kommun och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet – tillstyrker kommitténs förslag.

I likhet med RÅ anser jag att principen bör vara att ett vitesföreläggande av det slag som är aktuellt nu övergår på ny ägare vid tidpunkten för äganderättens övergång. Av rättssäkerhetsskäl måste emellertid som jag ser det en förutsättning för detta vara att vitesföreläggandet dessförinnan har antecknats i fastighets- eller tomträttsboken. För att bli effektiv bör denna lösning kompletteras med en ordning enligt vilken anteckningar om vitesförelägganden för ägare till fastigheter eller innehavare av tomträtter i här avsedda fall skall göras i fastighets- resp. tomträttsboken oavsett om ägaren har sökt och erhållit lagfart eller inte.

Några praktiska olägenheter bör inte vara förenade med ett sådant system. Den som köper en fastighet eller en tomträtt kommer ju normalt på samma sätt som när det gäller andra gravationer att kunna förvissa sig om huruvida ett vitesföreläggande beträffande fastigheten gäller. Bestämmelser i ämnet bör inte lämpligen tas upp i en generell lag utan införas i LPI, bostadssaneringslagen, hälsoskyddslagen och naturvårdslagen. Även om det framför allt är överlåtelse i form av försäljningar och gåvor som vållat praktiska problem, ser jag ingen anledning att ta undan familjerättsliga fång från en sådan reglering. Jag återkommer i specialmotiveringen till den närmare utformningen.

Jag vill påpeka att även jordförvärvslagen (1979: 230) innehåller en reglering som innebär att ett föreläggande gentemot en fastighetsägare under vissa förutsättningar blir gällande mot en ny ägare av fastigheten. Det är här fråga om förelägganden av tillståndsmyndigheten, dvs. lantbruksnämnd, lantbruksstyrelsen eller regeringen. På samma sätt som enligt LPI och de övriga tre författningar som har berörts i det föregående gäller emellertid också enligt jordförvärvslagen att förelagt vite inte får verkan mot den nye ägaren men att nytt vite får sättas ut för denne. Eftersom det här rör sig om fall då förvärv av fast egendom för sin giltighet är beroende av särskilt tillstånd, föreligger på detta område knappast något praktiskt behov av en ordning enligt vilken även vitet kan bli gällande mot den nye ägaren. Nytt vite kan ju vid behov sättas ut för denne i samband med att tillståndsfrågan prövas.

Viteskommittén har vidare föreslagit en allmän bestämmelse om att ägare eller innehavare av viss egendom som i denna egenskap förelagts vite även kan föreläggas att lämna nämnden uppgift om efterträdarens namn och adress. En liknande regel med begränsad räckvidd finns f. n. i 19 §

andra stycket hälsoskyddslagen. Några invändningar mot förslaget har inte förts fram under remissbehandlingen. Själv finner jag uppenbart att en sådan föreskrift i många fall skulle vara ägnad att höja vitesinstitutets effektivitet. Några olägenheter av att en sådan bestämmelse göres generell för hela vitesområdet synes inte kunna uppkomma. Jag förordar därför att en sådan regel förs in i den nya lagen.

2.7 Utdömande av vite

Mitt förslag: Förfallet vite skall dömas ut av länsrätt, om annat inte är särskilt föreskrivet. Ansökan hos länsrätten görs av den myndighet som har förelagt vitet.

Viteskommitténs förslag: Inom hälsoskydds- och byggnadslagstiftningens områden skall den nämnd som utfärdat vitesföreläggandet också kunna besluta om vites utdömande.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har motsatt sig kommitténs förslag. Däremot har instanserna olika uppfattningar om vilken myndighet – allmän domstol, länsrätt eller länsstyrelse – som normalt skall besluta i frågor som rör utdömande av vite.

Skäl för mitt förslag: I fråga om de materiella vitena anses det ankomma på allmän domstol att besluta om vitets utdömande, när annat inte har föreskrivits. Någon uttrycklig regel i lag om detta finns dock inte.

I åtskilliga författningar finns emellertid bestämmelser om att den myndighet som har förelagt vitet också får döma ut det eller att utdömandet ankommer på annan förvaltningsmyndighet, vanligen länsstyrelse (se t. ex. SFS 1891:35 s. 1, 1950:272, 1959:92, 1962:319, 1964:308, 1972:511, 1975:1385, 1977:306, 1980:11, 1980:1103 och 1982:713). På många områden har vidare länsrätterna tillagts befogenheten att döma ut viten som har förelagts av förvaltningsmyndigheter på ansökan av vederbörande myndighet. Detta gäller i synnerhet på skatteområdet (se t. ex. SFS 1953:272, 1958:295, 1970:624 och 1979:1152).

I flertalet fall är dock frågan om utdömande av materiella viten inte uttryckligen reglerad. Detta innebär som främgång att det ankommer på tingsrätt att pröva frågan. Talan i målet förs då av allmän åklagare, i allmänhet sedan den myndighet som förelagt vitet hos åklagaren har begärt att denne skall föra talan i saken. Enligt 18 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken handläggs målet i samma ordning som ett bötesmål. I princip gäller att domstolen prövar om myndigheten har varit behörig att meddela föreläggandet och om föreläggandet är lagligen grundat men inte om det har varit sakligt befogat. Domstolen prövar också om

föreläggandet har följts eller inte och, om den finner att så inte är fallet, om adressaten har varit förhindrad att följa föreläggandet eller annars har någon giltig ursäkt. Vidare prövas om ändamålet med vitet är förfallet. Domstolen anses ha möjlighet att efter en skälighetsprövning jämka det förfallna beloppet.

Viteskommittén menar att nuvarande ordning har många fördelar, främst genom att vitesärendet kommer under behandling av en myndighet som tidigare inte har varit inkopplad på ärendet och som kan tänkas lägga andra aspekter på det. Mot det nuvarande systemet talar emellertid enligt kommittén att, eftersom mål om utdömmande av vite är relativt sällsynt förekommande, de allmänna domstolarna endast har en begränsad erfarenhet av de regler som gäller inom den förvaltningsrättsliga lagstiftningen och som ligger till grund för vitesföreläggandet. Detta orsakar, menar kommittén, merarbete för den som skall handlägga vitesärendet och kan också motverka enhetlighet i rättstillämpningen.

Enligt viteskommittén är det framför allt från effektivitetssynpunkt men även med beaktande av rättssäkerhetsaspekterna angeläget att vitesärendena handläggs hos så få olika myndigheter som möjligt. Det finns därför starka skäl för att flytta över handläggningen av vites utdömmande från åklagare och allmän domstol till en förvaltningsmyndighet. Eftersom det är de kommunala nämnderna, länsstyrelserna och förvaltningsdomstolarna som i första hand tillämpar den materiella lagstiftningen på hälsoskydds- och byggnadsområdena, är det enligt kommittén lämpligt att även frågor om uttagande av vite prövas hos dessa myndigheter.

Kommittén diskuterar olika alternativ till lösning på frågan, däribland ett som innebär att frågan om vitets utdömmande flyttas över från åklagare och allmän domstol till förvaltningsdomstol. Den kommunala nämnden skulle då ansöka hos länsrätten om att få vitet utdömt. Kommittén har emellertid stannat för att förorda ett alternativ som innebär att den kommunala nämnden själv får besluta om vitets uttagande. Beslutsunderlaget skulle i stort sett överensstämma med det som nämnden i dag använder vid begäran hos åklagarmyndigheten om vitets uttagande. Nämnden skall enligt förslaget inte ta ställning till om en person uppsåtligen eller av oaktsamhet har gjort sig skyldig till någon förseelse utan endast objektivet bedöma om en viss åtgärd har vidtagits eller inte. Någon nedsättning av vitesbeloppet skall heller inte göras, om inte särskilda skäl föreligger. Av rättssäkerhetsskäl bör nämndens beslut kunna överklagas till domstol och det bör vara verkställbart först sedan det vunnit laga kraft. Som skäl för det föreslagna systemet anför kommittén att man skulle få mer enhetliga regler för olika typer av tvångsmedel inom byggnads- och hälsoskyddslagstiftningens områden.

Kommittéförslaget har tillstyrkts av Svenska kommunförbundet och ytterligare ett par instanser, men i övrigt har remissinstanserna ställt sig genomgående kritiska till förslaget i denna del. Framför allt har man anfört

rättssäkerhetsskäl mot det föreslagna förfarandet. Däremot är meningarna delade om hos vilken instans prövningen bör ligga. De flesta instanserna – bland dem Göta hovrätt, Malmö tingsrätt, domstolsverket, JO, rättegångsutredningen, Sveriges advokatsamfund och Föreningen Sveriges åklagare – förordar att den nuvarande ordningen med prövning hos allmän domstol behålls. Flera instanser, bland dem RÅ, Stockholms och Göteborgs tingsrätter, kammarrätten i Göteborg, BRÅ och Sveriges domareförbund, anser emellertid att övervägande skäl talar för att flytta över prövningen till länsrätterna.

Som jag ser det är det i och för sig inte osannolikt att en ordning enligt vilken den föreläggande myndigheten själv dömer ut vitet i vissa fall – dock långtifrån alla – skulle vara ägnad att öka effektiviteten i förfarandet. En sådan ordning skulle emellertid, som remissinstanserna har påpekat, medföra betydande nackdelar ur rättssäkerhetssynpunkt. Med hänsyn till att materiella viten ibland kan avse betydande belopp är det enligt min mening uppenbart att ett vites utdömande måste föregås av en noggrann prövning, bl. a. från legalitetssynpunkter. Principiella skäl får anses tala mot en ordning enligt vilken denna prövning mera generellt skulle göras av den myndighet som har förelagt vitet. Denna måste ju anses inta en motpartsställning gentemot den mot vilken föreläggandet har riktats. Viteskommitténs förslag i denna del avser endast vissa typer av förelägganden som meddelas av byggnadsnämnd och miljö- och hälsoskyddsnämnd, med inte ens inom detta begränsade område anser jag den av kommittén förordade ordningen tillräddig. Jag anser mig alltså inte kunna biträda kommittéförslaget.

När det sedan gäller frågan om prövningen bör ligga kvar på de allmänna domstolarna eller om den bör överflyttas till länsrätterna kan olika synpunkter göra sig gällande. Som argument för en överflyttning till länsrätterna av det stora flertalet mål om utdömande av vite har några remissinstanser åberopat att förvaltningsdomstolarna har större erfarenheter av sådana förvaltningsrättsliga frågor som ofta aktualiseras i samband med att vite skall dömas ut. De instanser som har förordat att nuvarande ordning behålls har å andra sidan särskilt pekat på de fördelar som anses ligga i att allmän åklagare för talan om utdömande av vite. Därvid har särskilt hänvisats till att vitesmålen har stora likheter med bötesmål.

Själv anser jag det till en början klart att såväl tingsrätterna som länsrätterna i och för sig är lämpliga organ för handläggning av de mål som det här gäller. Den lösningen bör därför väljas som innebär att arbetskapaciteten hos de inblandade myndigheterna tas till vara på bästa sätt.

Av stor betydelse för bedömningen blir därvid om man anser att det innebär övervägande fördelar från rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkter att allmän åklagare har att föra talan om vitets utdömande. Den alternativa ordning som närmast förtjänar övervägas och som också har förespråkats av flera remissinstanser skulle innebära att talan i stället förs

av den myndighet som har förelagt vitet. Sistnämnda ordning förekommer som framgått redan i dag i en hel del fall. På ett speciellt område av intresse i det här sammanhanget – byggnadslagstiftningens, se prop. 1975/76: 164 s. 57–58 – har en sådan lösning diskuterats men av skilda skäl inte ansetts böra genomföras. När det som nu är fråga om en generellt inriktad lagstiftning bör frågan emellertid bedömas förutsättningslöst.

Vid en sådan bedömning finner jag det till en början klart att rättssäkerhetsskäl inte kan åberopas mot en ordning som innebär att den ansvariga myndigheten i stället för åklagaren får till uppgift att föra en fråga om utdömning av vite under domstols prövning. Myndigheten har ju i de fall som diskuteras här tillagts den långt viktigare och för den enskilde mera betydelsefulla frågan att utforma själva föreläggandet. I realiteten är det f. ö. redan nu fackmyndigheten som initierar processen genom att anmäla frågan till åklagaren. Om myndigheten i stället får uppgiften att göra ansökan hos domstol, synes detta inte vare sig från rättssäkerhets- eller resurssynpunkt i sak innebära någon avgörande skillnad.

Vad särskilt angår viten som förelagts av kommunala nämnder har i tidigare sammanhang (se den nyssnämnda prop. 1975/76: 164 s. 57–58) som ett ytterligare argument mot den nu diskuterade lösningen pekats på att utdömda viten tillfaller staten. Själv anser jag inte denna invändning träffande. Vitesinstitutet uppbärs ju inte av några statsfinansiella skäl utan syftar till att framtvunga prestationer resp. säkerställa efterlevnaden av förbud på särskilda områden som olika myndigheter och nämnder har till specialuppgift att bevaka.

När det gäller de effektivitetssynpunkter som här gör sig gällande kan som rättegångsutredningen har påpekat en fördel med den nuvarande ordningen sägas vara att åklagaren, enligt vad tillgänglig statistik utvisar, i praktiken sällar bort en del av de ärenden som de olika förvaltningsmyndigheterna har anmält. I en del fall beror väl detta på att preskription hinner inträda, men det kan antas att det i viss utsträckning också gäller ärenden där åklagaren bedömer att en process om vitets utdömning blir resultatlös. Om man väljer en ordning enligt vilken åklagaren inte längre skall föra talan, skulle därmed sannolikt domstolarna i en del fall belastas med vad som kan vara onödiga processer.

Mot detta står å andra sidan att åklagarväsendet f. n. är och under överskådlig tid kommer att vara synnerligen arbetsbelastat. I praktiken upplevs inte sällan omgången via åklagare från fackmyndigheters och kommunala nämnders sida som en flaskhals i de ärenden som det här gäller. Klart är också att ju fler myndigheter som blir inblandade i ett visst ärende om utdömning av vite, desto längre tid tar förfarandet. Det innebär uppenbarligen en rationalisering, om man kan minska antalet myndigheter som har att ta befattning med dessa ärenden. I det sammanhanget bör särskilt beaktas att åklagarna i praktiken får hämta in de uppgifter som behövs för talans utförande från den myndighet som förelagt vitet.

Jag kan inte se några avgörande olägenheter med att övergå till en ordning enligt vilken den myndighet som har förelagt vitet i flertalet fall också får uppgiften att föra talan om vitets utdömande. De vinster som man härigenom skulle göra i fråga om att tillgodose kraven på snabbhet och därmed effektivitet i proceduren och att minska åklagarväsendets arbetsbörda är som jag ser det så stora att jag anser att den lösningen bör väljas.

Om man alltså stannar för denna lösning när det gäller frågan om vem som skall föra talan om vitets utdömande, kan naturligtvis fortfarande valet stå mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol som prövningsinstans. Med den nyss angivna utgångspunkten ligger dock som jag ser det förvaltningsdomstolarna närmare till hands för flertalet rättsområden. En fördel med den ordningen är också att förvaltningsdomstolarna – jag tänker då närmast på överinstanserna – är mera förtrogna med de rättsområden som aktualiseras i målen. För länsrätternas del skulle den aktuella målgruppen innebära en breddning av verksamhetsfältet som ligger helt i linje med de intentioner som låg till grund för dessa domstolars inrättande.

Mina överväganden har sålunda lett mig till slutsatsen att man bör överge den nuvarande ordningen i vad denna innebär att frågor om utdömande av vite, när annat inte är särskilt föreskrivet, handläggs av allmän domstol på talan av allmän åklagare. I stället bör i den nya lagen införas en huvudregel av innebörd att dessa frågor handläggs av länsrätt på ansökan av den myndighet som har förelagt vitet.

Av vad jag förut har anfört följer att uppgiften att göra ansökan hos länsrätt som jag ser det inte bör förutsätta några nya resurser hos myndigheter som det här gäller. I princip innebär den nya ordningen endast att en ansökan hos länsrätten skall göras i de fall då tidigare anmälan gjorts till åklagare. Jag avser dock att följa utvecklingen på detta område med uppmärksamhet.

Denna lösning bör dock inte göras helt generell. I flera fall är det av olika skäl lämpligt att behålla den nuvarande ordningen att allmän domstol prövar frågor om utdömande av vite.

Ett exempel erbjuder viten som föreläggs av kronofogdemyndighet enligt 2 kap. 15 § första stycket utskökningsbalken. Sådana viten utdöms enligt andra stycket i samma paragraf av tingsrätt på talan av åklagare eller kronofogdemyndigheten. Bl. a. med hänsyn till tingsrättens befattning i övrigt med exekutionsmålen bör lämpligen denna ordning behållas.

I konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418) och lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor föreskrivs i fråga om viten som förelagts av marknadsdomstolen eller näringsfrihetsombudsmannen resp. konsumentombudsmannen att frågor om utdömande prövas av allmän domstol på talan av åklagare. Självfallet kan inte marknadsdomstolen åläggas att föra talan vid annan domstol om utdömande av vite som domstolen har förelagt. Jag föreslår i stället att talan i dessa mål förs av

näringsfrihetsombudsmannen resp. konsumentombudsmannen eller den som annars har ansökt om förbudet eller åläggandet. Det aktuella rättsområdets särskilda karaktär bl. a. det förhållandet att vitets storlek bestäms också efter straffmättningsliknande principer – liksom det förhållandet att talan enligt de aktuella författningarna ibland kan föras av enskild part talar dock starkt för att behålla nuvarande system i vad det innebär att målen handläggs av allmän domstol. I samma riktning talar att förhandlingar pågår med övriga nordiska länder om att få till stånd internordiskt samarbete med verkställigheten av utdömda viten enligt marknadsrättsliga författningar. Med hänsyn till att man i Danmark och Norge har böter som sanktion vid överträdelse av sådana författningar har man i dessa förhandlingar från dansk och norsk sida lagt särskild vikt vid att ett vite som marknadsdomstolen har förelagt för svensk del döms ut av allmän domstol och även i detta avseende företer en likhet med böter.

Genom beslut den 26 maj 1983 har till lagrådet remitterats ett förslag till en lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Den nya lagen innebär att en näringsidkare som har ställt upp ett oskäligt villkor mot en annan näringsidkare kan av marknadsdomstolen vid vite förbjudas att i fortsättningen använda villkoret i liknande fall. Ansökan om förbud får endast göras av näringsidkare. Frågor om utdömande av vite skall enligt förslaget prövas av allmän domstol på talan av åklagare. Det är min avsikt att senare anmäla frågan om en ändring av detta lagförslag i linje med vad jag nu har anfört.

En motsvarande lösning bör väljas i fråga om viten enligt lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Även här gäller nämligen att rättsområdet är av speciell karaktär. Jag föreslår att i dessa fall talan skall väckas vid tingsrätt av jämställdhetsombudsmannen.

Till frågan om ytterligare undantag som bör göras från huvudregeln återkommer jag i specialmotiveringen där jag också behandlar frågor som rör omfattningen av domstolens prövning.

2.8 Omedelbar verkställighet

Mitt förslag: I LPI och naturvårdslagen införs bestämmelser om att den myndighet som meddelar ett vitesföreläggande kan förordna att föreläggandet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Viteskommitténs förslag: Förslaget överensstämmer såvitt gäller LPI i sak med mitt förslag. Frågan föreslås dock bli reglerad i den nya lagen om viten.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har olika uppfattningar i denna fråga. Förslaget har dock fått ett övervägande positivt mottagande.

Skäl för mitt förslag: F. n. kan en byggnadsnämnd i vissa fall förordna om omedelbar verkställighet av beslut om tvångsutförande, se 17 § LPI. Även vitesförbud mot vissa byggnadsarbeten går i verkställighet omedelbart (3 § LPI).

Viteskommitténs förslag går ut på att de nämnder som utfärdar vitesförelägganden på byggnads- och hälsoskyddsområdet skall få generell möjlighet att förordna att beslutet skall lända till omedelbar efterrättelse.

Skälet till att man i allmänhet upprätthåller principen om att ett beslut om vitesföreläggande måste ha vunnit laga kraft innan verkställighet kan ske är naturligtvis att föreläggandet kan ändras eller upphävas, så länge det inte har prövats slutgiltigt. Detta är i och för sig en princip för vilken beaktansvärda skäl talar. Samtidigt står det klart att den nuvarande ordningen åtminstone på vissa områden ger utrymme för illojala åtgärder från adressatens sida i förhållningssyfte. Genom att överklaga beslutet kan adressaten skjuta fram tidpunkten för beslutets lagakraftvinnande och därmed också sin skyldighet att vidta erforderliga åtgärder. Detta gäller i stor utsträckning även när ett överklagande är klart oggrundat. Vanligen brukar nämligen besvärmyndigheterna när besvär lämnas utan bifall besluta att förlänga den ursprungligen utfärdade tidsfristen.

Det saknas i förevarande ärende underlag för att ta ställning till om det av viteskommittén framlagda förslaget skulle kunna genomföras mera allmänt, en ordning som har förespråkats bl. a. i den juridiska litteraturen (se Lavin, Offentlighetsrättsligt Vite del II, Lund 1980, s. 146–158). På hälsoskyddsområdet finns emellertid en generell möjlighet för de berörda myndigheterna att förordna att ett beslut enligt lagen skall gälla även om det överklagas, se 24 § hälsoskyddslagen.

När det gäller förelägganden enligt LPI finner jag övervägande skäl tala för att kommittéförslaget bör genomföras. Men bör därvid inte genomföra en ordning som innebär att ett vitesföreläggande utan vidare får omedelbar giltighet. Som kommittén har förordnat bör i stället den nämnd som meddelar föreläggandet ha möjlighet att föreskriva att beslutet om föreläggande skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft. I enlighet med vad kommittén har uttalat bör nämnden, vid övervägande av om en sådan föreskrift bör meddelas, särskilt beakta om det finns anledning att misstänka åtgärder i förhållningssyfte eller om beslutet är av den arten att särskild skyndsamhet krävs vid de föreskrivna åtgärdernas genomförande.

Har nämnden föreskrivit att ett beslut av aktuellt slag skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft, finns det enligt 13 § förvaltningslagen (1971:290) möjlighet för länsstyrelsen att vid besvärspövning förordna om inhibition.

Ett uppenbart behov av motsvarande möjlighet att i vissa fall förordna om att ett föreläggande skall gälla omedelbart har visat sig vara för handen i fråga om förelägganden som avses i 39 § naturvårdslagen. Jag föreslår att en bestämmelse av aktuellt slag införs även där.

2.9 Vissa särskilda frågor

Mitt förslag: Att förena ett föreläggande enligt hälsoskydds- eller byggnadslagstiftningen med tvångsmedel bör inte vara obligatoriskt. Om ärendet handläggs av kommunal nämnd, bör inte heller juristmedverkan vara obligatorisk. Några principiella ändringar genomförs inte när det gäller besvärsprövningen.

Viteskommitténs förslag: Ett föreläggande enligt den nya lagen bör alltid vara förenat med hot om vite eller tvångsutförande. Vid handläggning av ärenden enligt den av kommittén föreslagna lagstiftningen skall kommunal nämnd biträdas av någon som har avlagt juristexamen. Uppgiften att pröva besvär över beslut om vitesföreläggande av de kommunala nämnderna flyttas över från länsstyrelse till länsrätt, som också blir överinstans i mål som rör uttagande av vite. Som en förutsättning för fullföljd av talan till kammarrätt i dessa frågor skall krävas prövningstillstånd från kammarrätten.

Remissinstanserna: Förslaget att flytta över besvärsprövningen till länsrätt i vissa fall har fått ett blandat mottagande. I övrigt har så gott som samtliga remissinstanser som gått in på frågorna ställt sig negativa till kommitténs förslag i förevarande hänseenden.

Skäl för mitt förslag:

Vite eller hot om tvångsutförande obligatoriskt vid föreläggande?

Viteskommittén har föreslagit att förelägganden som riktas mot en viss person enligt hälsoskydds- och byggnadslagstiftningen alltid skall förenas med antingen vite eller föreskrift om tvångsutförande. Som skäl anförs att nämnden i allmänhet har haft kontakt med adressaten och sökt förmå denne att vidta den önskade åtgärden eller upphöra med viss verksamhet genom formlösa råd och uppmaningar och att ett föreläggande utfärdas först när dessa inte har följts. Att då meddela föreläggande utan att sätta ut något äventyr skulle innebära risk för onödig tidsutdräkt.

De flesta remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga, bland dem flera länsstyrelser och kommuner samt länsstyrelsernas organisationsnämnd och Svenska kommunförbundet, har ställt sig negativa till förslaget. Som skäl anförs att man i många fall kan förutsätta att adressaten rättar sig efter ett föreläggande även om det inte är försedd med någon sanktion och att ett utsättande av vite många gånger kan te sig stötande och onödigt provocerande.

Jag instämmer i de synpunkter som remissinstanserna har anfört och anser inte att det finns skäl att genomföra kommittéförslaget i denna del.

Obligatorisk juristmedverkan i vitesärenden?

Viteskommittén har föreslagit att de kommunala nämnderna på hälso- skydds- och byggnadslagstiftningens område skall biträdas av en jurist när de fattar beslut om föreläggande förenat med vite eller med föreskrift om tvångsutförande. Förslaget motiveras med att kommittén vid sin genomgång av vitesinstitutet anser sig ha funnit att förelägganden på dessa områden inte sällan undanröjs av högre instans på grund av formella felaktigheter och att det även har förekommit att allmän domstol i mål om utdömande av vite konstaterat att vitesföreläggandet saknar laglig grund och därför inte kan dömas ut. Dylika felaktigheter skulle, menar kommittén, kunna undvikas, om man hade tillgång till kompetent juridiskt biträde. Kommittén hänvisar till att flera av de större kommunerna redan har anställda jurister inom förvaltningen och rekommenderar kommuner som saknar egen anställd jurist att begära juridiskt biträde från länsstyrelsen. Även vid handläggning av de frågor om vitets uttagande som enligt viteskommittén skulle ankomma på kommunala nämnder skulle dessa enligt förslaget biträdas av en jurist.

Remissinstanserna har delade meningar om förslaget. Av de instanser som har avstyrkt förslaget – bland dem Göteborgs tingsrätt, kammarrätten i Göteborg, domstolsverket, länsstyrelsen i Norrbottens län, länsstyrelsernas organisationsnämnd, länsrätten i Södermanlands län, Svenska kommunförbundet, Göteborgs och Skellefteå kommuner, rättegångsutredningen och Sveriges domareförbund – har flertalet som skäl angivit att en bestämmelse om obligatorisk tjänstemannamedverkan innebär ett avsteg från principen att en kommun och en kommunal nämnd själv bör få bestämma vilken kompetens eller expertis som behövs i olika frågor. Vidare framhålls att behovet av juridisk kompetens växlar mellan olika ärenden och att den omständigheten att någon med juristexamen medverkar inte behöver garantera att man får en kvalificerad juridisk bedömning. Slutligen har remissinstanserna gett uttryck för tvekan när det gäller frågan vilken ställning juristen enligt förslaget skulle komma att få i förhållande till nämnden.

För egen del finner jag det självklart vara av värde att de kommunala nämnderna har tillgång till juridiskt biträde i ärenden av rättslig karaktär. Det bör emellertid enligt min mening ankomma på nämnderna själva att för varje enskilt ärende bedöma detta behov. Att uttryckligen föreskriva att jurist skall biträda i alla ärenden av en viss typ utan hänsyn till deras karaktär och svårhetsgrad synes vara opraktiskt. Som jag ser det kan även principiella skäl anföras mot att på detta område genomföra en statlig detaljreglering av kommunal verksamhet. Detta gäller så mycket mera som tidigare bestämmelser om expertmedverkan i olika kommunala ärenden numera i stor utsträckning har slopats, varvid den vägledande synpunkten har varit att de kommunala nämnderna inte onödigtvis bör styras av statsmakterna vid sitt val av arbetsform. Med hänsyn till vad jag har anfört

nu, finner jag inte skäl att biträda kommitténs förslag om obligatorisk juristmedverkan i vitesärenden.

Överklagande

Enligt nu gällande ordning kan ett beslut om vitesföreläggande av en kommunal nämnd normalt överklagas till länsstyrelse, och från länsstyrelsen kan i allmänhet talan fullföljas i kammarrätt. Beslut av tingsrätt om utdömande av vite kan överklagas till hovrätt.

Kommittén har föreslagit att besvär över beslut om vitesförelägganden av det slag som kommittén behandlar skall anföras hos länsrätt i stället för länsstyrelse och att länsrätten även skall bli överinstans i mål rörande utdömande av vite. För att en länsrätts beslut skall få överklagas till kammarrätt skall enligt förslaget förutsättas att kammarrätten har meddelat prövningstillstånd.

Remissinstanserna har delade meningar om förslaget att flytta besvärspövningen rörande vitesföreläggande från länsstyrelse till länsrätt. De flesta länsstyrelser liksom länsstyrelsernas organisationsnämnd har motsatt sig förslaget, medan övriga instanser som yttrat sig i frågan i regel inte haft någon erinran. Till förslaget om begränsning av fullföljdsreglerna är remissinstanserna tämligen genomgående negativa.

Vad först angår tanken på en överflyttning av besvärspövningen från länsstyrelserna till länsrätterna för den grupp av ärenden som viteskommitténs förslag omfattar bör anmärkas att, såsom länsstyrelserna har framhållit, flertalet andra kommunala beslut som rör byggnads- eller hälso-skyddsfrågor överprövas av länsstyrelsen. Länsdomstolskommittén har i betänkandet (SOU 1981:75) Länsrätternas målområde – administrativ tvåpartsprocess föreslagit att besvärspövningen i vissa målgrupper av intresse i sammanhanget förs över till länsrätterna. Förslaget, som har kritiserats starkt vid remissbehandlingen, övervägs f. n. i civildepartementet. Intill dess ställning har tagits till det förslaget bör nuvarande ordning på förevarande område inte ändras.

Enligt min mening finns det inte några principiella eller praktiska skäl som talar emot en ordning enligt vilken frågor om föreläggande av vite i andra instans prövas av länsstyrelse, medan beslut om vitets utdömande meddelas av länsrätt. Jag anser inte heller att det finns tillräckliga skäl att för den specifika målgrupp som det här gäller införa några särskilda regler om prövningstillstånd av kammarrätt vare sig beträffande vitets föreläggande eller dess utdömande. Frågor om vites utdömande bör således kunna fullföljas från länsrätt till kammarrätt och vidare, enligt vanliga regler om prövningstillstånd, till regeringsrätten.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om viten,
2. lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.,
4. lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531),
5. lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080),
6. lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
7. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
8. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor,
9. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
10. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981),
11. lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,
12. lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.
13. lag om ändring i närradiolagen (1982: 459),
14. lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729).

De vid 3 och 4 angivna förslagen har upprättats i samråd med chefen för bostadsdepartementet, det vid 5 angivna förslaget i samråd med chefen för socialdepartementet, förslaget vid 6 i samråd med chefen för jordbruksdepartementet, förslagen vid 9 och 14 i samråd med chefen för finansdepartementet, förslaget vid 11 i samråd med statsrådet Gradin, förslaget vid 12 i samråd med chefen för kommunikationsdepartementet och förslaget vid 13 i samråd med chefen för utbildningsdepartementet.

Förslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om viten

Lagens rubrik

Den föreslagna lagen kommer inte att innehålla en fullständig reglering av frågor rörande viten. Åtskilliga frågor kommer även i fortsättningen att vara överlämnade åt rättspraxis eller reglerade genom specialförfattningar. Lagen avses dock få generell giltighet i sådan mån att det – med beaktande även av intresset av en kort rubrik – synes lämpligt att benämna den "lag om viten".

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Den avses gälla i fråga om viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndighet. Med myndighet får då förstås även en tjänsteman som i sådan egenskap har tillagts befogenhet att förelägga vite, exempelvis taxeringsintendent enligt 53 § taxeringslagen.

Lagen avses sålunda i princip gälla i fråga om alla offentligrättsliga viten, såväl förfarandeviten som materiella viten. Den tar dock i huvudsak sikte endast på individuella viten. Vad som föreskrivs i 2–6, 9 och 10 §§ gäller således inte sådant vite som kan föreläggas envar, exempelvis enligt 10 § länsstyrelseinstruktionen (1971: 460).

Lagen kommer att täcka ett mycket stort fält, eftersom bestämmelser om viten finns i åtskilliga författningar. Det förekommer inte sällan att det i dessa författningar finns speciella bestämmelser som saknar motsvarighet i lagen. Det kan t. ex. gälla minimi- och maximibelopp för viten. På bl. a. det marknadsrättsliga området finns en specialreglering. Generellt gäller för sådana fall att specialförfattningens bestämmelser skall tillämpas. Jag vill i det sammanhanget även understryka att uttalanden som kan ha gjorts i tidigare lagförarbeten beträffande tillämpningen av där aktuella bestämmelser om viten behåller sin giltighet (jfr t. ex. prop. 1970: 57 s. 78 och 92 samt prop. 1981/82: 165 s. 269). Vad som har sagts nu framgår av regeln i andra stycket om att lagen endast tillämpas i den mån annat inte följer av vad som är särskilt föreskrivet.

2 §

Första meningen innebär att ett vitesföreläggande måste innehålla uppgift om adressatens namn. Föreläggandet får alltså inte riktas till exempelvis ägaren av en viss fastighet utan uppgift om vem denne är. Förelägganden av det slaget, som stundom förekommit, har visat sig vålla osäkerhet i tillämpningen.

Det har vidare uttryckligen angetts att vite får föreläggas inte bara fysisk utan också juridisk person. Detta överensstämmer med praxis, låt vara att en viss osäkerhet tidigare har rått huruvida vitesföreläggande kan vara riktat till en juridisk person. Den myndighet som förelägger vite kan med den föreslagna regleringen i förekommande fall med hänsyn till omständigheterna fritt bestämma om ett föreläggande skall riktas mot en juridisk person som sådan eller mot en eller flera fysiska personer som dess ställföreträdare. Avsikten är dock inte att rubba den praxis som har utvecklats på särskilda områden, exempelvis det marknadsrättsliga fältet. Att på detta område föreläggandena, när fråga är om en juridisk person, brukar rikta sig till denna kan där följa av lagstiftningens konstruktion, samtidigt som marknadsdomstolen har en viss handlingsfrihet på området.

En följd av att vitesföreläggandet riktas till en juridisk person blir att vitet inte kan förvandlas.

I paragrafen anges vidare att, för det fall föreläggandet innehåller ett åläggande för adressaten att vidta en viss åtgärd, det alltid skall framgå av föreläggandet vid vilken tid eller inom vilken tidrymd åtgärden skall vidtas. Det är nämligen tydligt att ett positivt föreläggande annars knappast kan ligga till grund för ett utdömande av vitet. Tidsbestämmelsen kan ibland innebära att åtgärden skall vidtas vid en bestämd tidpunkt: det kan t. ex. gälla en inställelse vid en domstol. När fråga är om någon bestämd åtgärd som skall vidtas med viss egendom e. d. bör som regel i stället anges en tidsfrist inom vilken åtgärden skall vara vidtagen. Någon motsvarande bestämmelse har inte meddelats i fråga om förbudsviten, som ju bör kunna gälla under obegränsad tid.

Ibland kan även när det gäller positiva förelägganden fråga vara om en positiv förpliktelse som är avsedd att gälla fortlöpande i och med att föreläggandet meddelas. Exempel erbjuder fall då marknadsdomstolen genom beslut om vitesföreläggande ålägger ett företag att i samband med marknadsföring vidta viss åtgärd. Någon särskild tidsbestämmelse behövs uppenbarligen inte i ett sådant fall, där det med erforderlig tydlighet framgår av omständigheterna att föreläggandet omedelbart avses ha förpliktande verkan.

I paragrafen har med hänsyn till de skiftande förhållanden som kan föreligga i praktiken inte meddelats någon bestämmelse om vilka omständigheter som skall beaktas när tiden bestäms. Det är emellertid tydligt att tiden normalt skall bestämmas med hänsyn till åläggandets omfattning, styrkan och arten hos de intressen som har föranlett beslutet samt adressatens faktiska möjlighet att iaktta de föreskrifter som har meddelats (jfr Lavin, Offentlighetsligt vite, del I, Teckomatorp 1978, s. 99–117, och del II, Lund 1980 s. 155–157).

Vidare innehåller paragrafen en huvudprincip i fråga om adressaten. Denna innebär att vite får föreläggas endast den som har faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet. Är det känt för myndigheten att adressaten är fysiskt förhindrad (t. ex. på grund av sjukhus- eller anstaltsvistelse) att följa de givna föreskrifterna, får vite inte föreläggas. Adressaten måste också ha erforderlig faktisk rådighet över den egendom som avses med föreläggandet liksom naturligtvis även rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet. Således får ej finnas författningsbestämmelser eller myndighetsbeslut, som fränkänner denne rätt att råda över egendomen i det avseende föreläggandet innehåller föreskrifter. För att markera att i enlighet med vad som angivits i den allmänna motiveringen någon långt gående efterforskningskyldighet från vederbörande myndighets sida inte är avsedd – något som naturligtvis i synnerhet gäller förfarandeviten – har i lagtexten angetts att vite inte får föreläggas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

3 §

I paragrafen finns föreskrifter om hur vitesbeloppet skall bestämmas.

Bestämmelsen i första meningen är formulerad efter mönster av 9 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken. Av regeln följer att vitesbeloppet i första hand skall bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta eventuellt motstånd hos adressaten mot att följa föreläggandet. Tidigare ådagalagd tredska kan härvid vara av betydelse. Myndigheten bör också ta hänsyn till vad som kan vara känt om adressatens förmögenhetsförhållanden liksom i förekommande fall till värdet av det föremål som avses med föreläggandet och till samhällsintresset av att föreläggandet vinner efterrättelse.

Särskilt när fråga är om ett föreläggande som riktar sig till någon i egenskap av ägare till fastighet eller annan egendom faller det sig vidare naturligt att vitet bestäms så att beloppet inte understiger kostnaden för den förelagda åtgärden eller den vinst eller besparing som en adressat normalt kan antas göra genom att inte efterkomma föreläggandet. Adressaten bör ju finna det mera ekonomiskt fördelaktigt att följa föreläggandet än att betala vitet, om vitesföreläggandet skall ha önskvärd effekt.

Det bör understrykas att avsikten med regeln är att ge uttryck åt en allmän princip: i det särskilda fallet kan omständigheterna vara svårutredda och åtskilliga antaganden eller presumtioner behöva göras. På vissa områden torde man få räkna med en schabloniserad tillämpning. Det kan ju t. ex. normalt inte begäras att några mera ingående överväganden skall göras angående vitesbeloppets storlek vid kallelser till inställelse inför domstol.

På vissa områden har i tidigare sammanhang gjorts en del speciella motivuttalanden angående principerna för vitesbeloppets bestämmande, se t. ex. prop. 1970: 57 s. 78 och 1981/82: 165 s. 269. Dessa uttalanden som rör bestämmande av vite inom det marknadsrättsliga området gäller även i fortsättningen i enlighet med vad jag har berört i motiveringen till 1 §.

I paragrafens andra mening anges att vitet – om fråga inte är om löpande vite enligt 4 § – skall bestämmas till ett belopp omedelbart i pengar. Föreläggandet får alltså inte innebära ett viteshot utan fixerat belopp och inte heller att endast ett visst högsta belopp anges.

Av rättspraxis (se bl. a. NJA 1971 s. 269) följer att vite inte får åläggas flera personer solidariskt. Bl. a. för det fall förvandling av vitet skulle aktualiseras, kan uppenbarligen svårlösta situationer annars uppkomma. En särskild föreskrift om att särskilt vitesbelopp skall tas upp för varje adressat för det fall flera personer samtidigt föreläggs har därför tagits upp i tredje meningen.

I vissa författningar (se t. ex. 15 kap. 11 § giftermålsbalken) finns fortfarande föreskrifter om att fängelsepåföljd kan sättas ut i ett vitesföreläggande. Sådana föreskrifter tillhör dem som enligt 1 § andra stycket kan tillämpas trots att motsvarighet saknas i lagen.

4 §

Första och andra styckena

I styckena ges de myndigheter som har befogenhet att förelägga viten ett i princip generellt bemyndigande att använda löpande vite. Det får dock användas bara när det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna. Så torde t. ex. löpande vite mera sällan vara lämpat som förfarandevite under ett ärendes handläggning.

I paragrafen anges tre former för löpande viten. Den först nämnda formen – som är särskilt ägnad att användas när fråga är om positiv förpliktelse för någon i egenskap av ägare till viss fastighet e. d. – innebär att vitet bestäms att utgå med ett visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts.

Ett sådant vite kan alltså bestämmas att utgå med visst belopp per vecka, månad eller annan lämplig tidsperiod under vilken föreläggandet inte har efterkommit. Ett föreläggande kan lyda: "Ni föreläggs att senast den 1 mars 1985 ta bort byggnaden från fastigheten x. Underlåter Ni det, förpliktas Ni att utge ett vite om tiotusen (10 000) kr. Ni förpliktas vidare att utge samma belopp för varje period om tre månader, räknat från den 1 mars 1985, under vilken byggnaden står kvar."

Fördelarna med det löpande vitet har behandlats i den allmänna motiveringen. Används löpande vite redan i det första föreläggandet och följer adressaten inte detta, behöver myndigheten inte, som enligt hittillsvarande ordning, utfärda något nytt vitesföreläggande.

Tidsperiodens längd bör bestämmas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Den bör inte göras kortare än att myndigheten verkligen hinner med att kontrollera huruvida föreläggandet har följts. Följs inte föreläggandet, bör myndigheten inte låta alltför många perioder förflyta innan saken förs vidare till domstol. Det sammanlagda beloppet kan nämligen annars bli orimligt stort och därför behöva nedsättas, vilket inte bidrar till att upprätthålla vitets allmänpreventiva funktion. Det är av vikt att prövningen av vitets uttagande och eventuella indrivande går snabbt.

Den andra formen för löpande vite föreligger då fråga är om en återkommande förpliktelse. Det kan t. ex. gälla förpliktelse för en vårdnadshavare att efterkomma en föreskrift om umgängesrätt för en förälder som inte har del i vårdnaden. Vitet kan i dessa fall bestämmas att utgå med ett visst belopp för var gång adressaten underlåter att fullgöra förpliktelsen.

När fråga är om ett förbud, kan löpande vite i den först angivna formen tillämpas, men normalt torde det vara lämpligare att myndigheten föreskriver att vitet skall utgå för var gång förbudet överträds. Den allmänna handlingsregeln om att löpande vite skall vara lämpligt med hänsyn till omständigheterna gäller naturligtvis även här.

För samtliga fall gäller att den omständigheten att vitet har dömts ut en gång inte medför att föreläggandet har spelat ut sin roll; det gäller fortfarande och viten kan dömas ut på nytt.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen är det naturligt att institutet löpande vite används med viss försiktighet innan en ändamålsenlig praxis har hunnit utformas. Vad särskilt gäller det marknadsrättsliga området bör anmärkas att det ankommer på marknadsdomstolen att utbilda en sådan praxis. Då förhållandena på detta fält är speciella, kan därvid särskilda hänsyn böra tas. Löpande vite bör på detta område lika litet som i övrigt användas schablonmässigt utan först efter prövning i det enskilda fallet. Närmast torde löpande vite aktualiseras i situationer då det finns skäl att befara att näringsidkaren i fråga kan komma att åsidosätta domstolens beslut upprepade gånger. Bl. a. vederbörandes tidigare betcende, marknadens särskilda beskaffenhet och säljformen kan inverka på denna bedömning. Domstolen bör dock även på denna punkt ha en viss frihet att utforma en praxis efter vad som är ändamålsenligt.

Det nu anförda bör också vara vägledande i fråga om sådana förbudsförelägganden som NO och KO får utfärda med stöd av vissa lagar. Ytterligare bör beaktas att, i den mån löpande vite används, detta kan tänkas motverka nuvarande benägenhet inom näringslivet att godkänna föreläggandena. Det är här att märka att den som har godkänt ett sådant föreläggande f. n. är bunden därav endast intill dess frågan om vitets utdömande har prövats. Han kan därefter vägra att godkänna ett nytt föreläggande och på det sättet få frågan prövad av marknadsdomstolen. Har i den nya ordningen vitet gjorts löpande, finns inte denna möjlighet så länge som föreläggandet äger bestånd. NO eller KO kan emellertid i detta läge återkalla föreläggandet och föra saken till marknadsdomstolen. Det framstår som naturligt att denna möjlighet utnyttjas, om näringsidkaren anses ha ett befogat intresse av att få saken prövad i domstolen.

Tredje stycket

Enligt stycket får löpande vite inte användas om vitesbeloppet är maximerat enligt den specialförfattning som är i fråga. Skälet är främst att det i sådana fall inte när föreläggandet meddelas går att förutse om maximibeloppet vid långvarig eller upprepade ohörsamhet från adressatens sida kommer att överskridas.

5 §

I 19 § hälsoskyddslagen föreskrivs f. n. att, när ett föreläggande eller ett förbud riktar sig till ägaren av eller nyttjanderättshavaren till viss egendom, miljö- och hälsoskyddsnämnden får förelägga denne att, om hans ställning upphör, utan dröjsmål lämna nämnden uppgift om efterträdarens namn och adress. Föreskriften gäller både i fråga om förelägganden som är förenade med vite och andra förelägganden.

I linje med vad som har förespråkats av viteskommittén och flera remissinstanser har en regel av motsvarande slag med generell giltighet tagits in i denna paragraf. Avsikten är att förstärka vitesförfarandets effektivitet vid

ägarbyte. I många fall kan det ju vara angeläget att den myndighet som har befogenhet att förelägga vite får möjlighet att, vid byte av ägare eller innehavare, omgående rikta ett föreläggande till den nye ägaren eller innehavaren.

6 §

Första stycket

F. n. gäller i princip att frågor angående utdömande av vite prövas av allmän domstol, när annat inte är föreskrivet. Någon uttrycklig regel om detta finns inte i lag. Förslaget innebär en ändring så till vida att huvudregeln i stället blir att frågor angående utdömande av vite prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har förelagt vitet. Ärendena skall handläggas enligt de vanliga reglerna i förvaltningsprocesslagen (1971: 291).

Den angivna regeln gäller dock – som framgår av 1 § – endast i den mån annat inte följer av vad som är föreskrivet i någon specialförfattning. Som exempel på sådana föreskrifter kan nämnas att frågor om utdömande av vite prövas av generaltullstyrelsen enligt 42 § tullagen (1973: 670), av socialstyrelsen enligt 24 § lagen (1977: 292) om tillverkning av drycker och av länsstyrelsen enligt 17 § lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser, 32 § lagen (1950: 596) om rätt till fiske och 23 § renhållningslagen (1958: 663). Andra exempel erbjuder 20 § bostadssaneringslagen, 24 § lagen (1976: 1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. och 32 § bostadsförvaltningslagen (1977: 1132) vilka tillägger hyresnämnd befogenheten att döma ut vite samt 19 kap. 4 § jordabalken, enligt vilken inskrivningsmyndigheten kan döma ut vite.

I den mån det efter ikraftträdandet av lagen om viten i särskild författning finns bestämmelser om att förfallet vite utdöms av allmän domstol på talan av åklagare avses, i enlighet med regeln i 1 § andra stycket den föreskriften gälla i stället för vad som föreskrivs i förevarande stycke. Ett exempel erbjuder 2 kap. 15 § utsökningsbalken, som inte föreslås ändrad i detta sammanhang.

Den myndighet som gör ansökan hos länsrätten om utdömande av förelagt vite får ställning av part och har alltså behörighet att överklaga rättsavgörande.

I fråga om vilken länsrätt, som skall vara behörig i det särskilda fallet, har som framgår av styckets avfattning den lösningen valts att ansökan skall göras vid länsrätten i det län där den föreläggande myndigheten är belägen.

Det fallet kan tänkas förekomma att en myndighet som har befogenhet att förelägga vite beslutar att inte göra detta och att, efter talan mot det beslutet vite föreläggs av besvärsmyndigheten. Ansökan om utdömande av vitet bör då göras av den myndighet som har prövat vitesfrågan i första instans. Stycket har avfattats i enlighet härmed.

I vissa författningar förekommer bestämmelser om att talan om utdömande av vite får väckas endast efter förordnande av regeringen (se t. ex. SFS 1975: 87 och 1982: 617). Sådana bestämmelser – som tidigare har utgjort handlingsregler för åklagarna – kommer i fortsättningen att gälla de myndigheter som får göra ansökan om utdömande av vite.

Angående förfarandet vid länsrätten i de här aktuella målen avses samma regler om bl. a. målens handläggning och om bevismedel bli tillämpliga som enligt förvaltningsprocesslagen (1971: 291) gäller för rättsskipningen i allmänhet vid förvaltningsdomstolarna. Det innebär bl. a. att förfarandet som regel är skriftligt men att muntlig förhandling kan ingå i handläggningen beträffande viss fråga, när det kan antas verka till fördel för utredningen.

Begär enskild part att förhandling skall hållas, skall detta ske, om förhandlingen inte är obehövlig och det inte heller finns särskilda skäl som talar mot det (9 § förvaltningsprocesslagen).

Det förekommer i vissa författningar bestämmelser som ger regeringen befogenhet att förelägga vite. Ett exempel erbjuder 7 § lagen (1979: 520) om styrelserepresentation för samhället i vissa aktiebolag och stiftelser. För sådana fall bör gälla att frågor om utdömandet av vite prövas av länsrätten i Stockholms län på ansökan av justitiekanslern.

Från huvudregeln om prövning i länsrätt på ansökan av den föreläggande myndigheten görs undantag i andra stycket och i 7 §.

Andra stycket

Från huvudregeln om prövning vid länsrätt och ansökan av den föreläggande myndigheten görs här undantag för fall då fråga är om förfarandevite i rättegång eller motsvarande (exempelvis förfarande inför hyresnämnd eller koncessionsnämnden för miljöskydd). De författningar som reglerar specialdomstolarnas verksamhet innehåller nämligen ofta liksom rättegångsbalken bemyndigande att förelägga vite av aktuellt slag, varvid det utan uttrycklig föreskrift förutsatts att domstolen själv i förekommande fall dömer ut vitet. I stycket ges en uttrycklig regel om detta.

7 §

Någon regel i lag eller annan författning finns f. n. inte om vilken myndighet som har befogenhet att döma ut generella viten. Av allmänna principer anses emellertid följa att uppgiften ankommer på tingsrätt. Med hänsyn till att dessa viten till sin natur är närmast jämförbara med bötesstraff bör denna ordning behållas. En uttrycklig regel om detta har tagits in i förevarande paragraf (punkt 1).

Viten som avses säkerställa verkställigheten av ett enskilt anspråk, dvs. ett privaträttsligt krav på fullgörelse, skall enligt stycket också prövas av tingsrätt (punkt 2). Detta överensstämmer med nuvarande ordning. För fall då vite föreläggs i exempelvis en tvistemålsdom eller enligt 15 kap. 3 § RB i

särskilt beslut gäller vidare regelmässigt att talan om vitets utdömande får väckas i vanlig ordning av den part till vars förmån det förelagts. I den mån det i särskild författning har föreskrivits att prövningen av sådana vitesfrågor som avses nu ankommer på annan myndighet än tingsrätt blir enligt 1 § andra stycket den särskilda föreskriften gällande. Ett exempel på en sådan föreskrift erbjuder 6 kap. 21 § tredje stycket föräldrabalken.

I paragrafen anges slutligen också att tingsrätt även i andra fall prövar frågor om utdömande av vite som den själv har förelagt (punkt 3). Då avses inte i första hand sådana viten som förelagts enligt rättegångsbalken; att frågan om utdömande i dessa fall ankommer på den domstol eller myndighet som har meddelat föreläggandet följer redan av 6 § andra stycket. Det finns emellertid andra bestämmelser som ger tingsrätt befogenhet att förelägga vite. Ett exempel erbjuder 20 kap. 9 § ärvdabalken (ingivande av bouppteckning). Det kan vara tveksamt om fall av det slaget täcks av 6 § andra stycket i den nu föreslagna lagen (jfr dock NJA 1983 s. 378). I fall av det slaget är det uppenbarligen regelmässigt underförstått att tingsrätten även skall pröva frågan om utdömande av det vite som har förelagts. Detsamma gäller om i ett ärende av detta slag tingsrätten har avslagit en framställning om vitesföreläggande men högre rätt efter överklagande beslutar om sådant föreläggande.

Regeln i punkt 3 blir tillämplig även i ett sådant fall som avses i exempelvis 15 § firmalagen (1974: 156). Enligt den paragrafen kan användandet av visst kännetecken, bl. a. i det fallet att detta strider mot goda seder eller allmän ordning eller är vilsledande, vid vite förbjudas av "domstol"; att härmed avses allmän domstol torde framgå med erforderlig tydlighet. Det ankommer då även på allmän domstol att pröva frågan om vitets utdömande.

8 §

Fastän enligt 6 § huvudregeln i fortsättningen blir att frågor om utdömande av viten prövas av länsrätt, kommer i ett inte oväsentligt antal fall prövningen att ankomma på tingsrätt. Det gäller här dels fall då detta följer av en särskild föreskrift i den aktuella specialförfattningen, dels flertalet av de fall som avses i 6 § andra stycket, dels slutligen fall som omfattas av 7 §.

Enligt 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken skall vad som föreskrivs angående brott vara inte kan följa svårare straff än böter ha motsvarande tillämpning i fråga om talan som förs särskilt angående utdömande av förelagt vite. En motsvarande regel har tagits in i denna paragraf. Den blir tillämplig vare sig talan förs av åklagare eller annan myndighet (t. ex. konsumentombudsmannen eller kronofogdemyndigheten) eller enskild part. Regeln i rättegångsbalkens promulgationslag kan därmed upphävas.

9 §

Första stycket

Stycket ger uttryck åt två viktiga principer som generellt skall beaktas vid utdömning av vite. Den första av dessa innebär att, om ändamålet med vitet har förfallit, vitet inte skall dömas ut. Regler om detta finns i flera författningar, bl. a. 9 kap. 8 § RB, men principen anses otvivelaktigt ha generell giltighet, i den mån annat inte har föreskrivits särskilt (jfr Lavin, Offentligträttsligt vite del II s. 95–108). Stycket avser i första hand fall när frågan om vitets utdömning prövas av förvaltningsdomstol eller allmän domstol men gäller självfallet också situationer när det är en förvaltningsmyndighet som prövar frågan.

Regeln tar bl. a. sikte på situationer när den föreskrivna prestationen av en eller annan anledning har blivit obehövlig. Den nyssnämnda föreskriften i rättegångsbalken omfattar exempelvis det fallet att föreläggandet har avsett skyldighet för en part eller någon annan att inställa sig till förhandling vid domstol och denne har uteblivit utan att dock utevaron har föranlett uppskov i målet. Men även helt andra omständigheter, exempelvis naturhändelser eller omständigheter förorsakade av tredje man, kan medföra att ändamålet med vitet skall anses ha förfallit.

Det är att märka att ändamålet med vitet enligt vedertagen praxis normalt inte anses ha förfallit, om det är adressaten själv som, efter den tidsfrist som har satts ut för honom, genom sina egna åtgärder har framkallat en situation där vitesföreläggandet inte längre fyller sitt ursprungliga ändamål. Ett typfall är att adressaten har utfört den prestation som förelagts honom men gjort detta först efter det att den för honom utsatta tidsfristen har löpt ut. I det fallet skall ju vitet i princip dömas ut, även om det – som strax skall beröras närmare – stundom kan föreligga skäl att jämka vitet. I det fallet att föreläggandet avser en prestation vid en bestämd tidpunkt har naturligtvis inte ändamålet med vitet förfallit enbart av det skälet att denna tidpunkt har passerats. Exempelvis kan ändamålet med ett vite, som avser att framtvinga personlig inställelse vid domstol, inte anses ha förfallit, om den förelagde uteblir och detta föranleder att målet uppskjuts till ett annat rättegångstillfälle (jfr Gärde m. fl., Nya rättegångsbalken, s. 81). Över huvud taget visar de skiftande situationer som har förekommit i refererad praxis att den aktuella principen för sin tillämpning förutsätter ett noggrant beaktande av vitesföreläggandets funktion och omständigheterna i övrigt i det speciella fallet, varvid särskild hänsyn också måste tas till den allmänpreventiva effekten av viteshotet.

Att domstol som prövar en fråga om utdömning av vite kan jämka vitesbeloppet är också en allmängiltig princip (jfr Lavin a. a. s. 109–124). Rättspraxis visar en vid skala av olika omständigheter som vid utdömandet har ansetts kunna leda till jämkning av ett förelagt vite: förhållandena kan ha ändrats sedan myndigheten meddelade sitt föreläggande, vitesbeloppet kan ha varit schablonmässigt bestämt utan hänsyn till den enskildes ekono-

mi eller omständigheterna i övrigt, adressatens underlåtenhet kan framstå som förhållandevis ursäktlig etc. En situation som beroende på omständigheterna kan vara att hänföra till den sistnämnda kategorin är när adressaten har iakttagit föreläggandet endast helt kort tid efter det att den för honom utsatta tidsfristen löpt ut.

Det bör dock betonas att särskilda skäl skall föreligga för att ett förelagt vite skall få jämkas. Jämkning får alltså inte bli det normala i mål om utdömande av vite. I så fall skulle ju risker för viteshotets effektivitet uppstå. Domstolen har inte heller till uppgift att göra någon prövning av föreläggandets lämplighet.

Den nu aktuella bestämmelsen kommer att täcka ett mycket stort fält. På vissa områden har i lagförarbetena särskilda uttalanden gjorts om vilka omständigheter som bör beaktas när jämkning ifrågasätts. Så t. ex. har i prop. 1970: 57 s. 92 angående otillbörlig marknadsföring m. m. uttalats av föredraganden att denne utgick från att hela vitet i regel kommer att dömas ut när ett förbud har blivit överträtt. Han anförde vidare att det, för att jämkning skall få ske, torde få krävas att överträdelsen med hänsyn till speciella omständigheter kan betraktas som ursäktlig eller att ett utdömande av vitet skulle drabba orimligt hårt. Som tidigare berörts kommer uttalanden av detta slag att behålla sin giltighet.

Någon särskild föreskrift om att domstolen skall pröva vitesföreläggandets laglighet, däribland frågan om adressaten haft faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet, har inte meddelats. Laglighetsprövningen torde nämligen få anses ligga i sakens natur.

En föreskrift som motsvarar den här föreslagna finns i åtskilliga författningar. I samband med att andra ändringar görs i dessa kan de föreskrifterna upphävas som överflödiga.

Föreskrifterna i stycket har i enlighet med vad som framgår av 1 § första stycket inte gjorts tillämpliga på s. k. generella viten. Beträffande sådana viten gäller enligt 25 kap. 8 § BrB att reglerna om böter är tillämpliga, vilket bl. a. innebär att huvudregeln är att vitet skall dömas ut i dagsböter. Att vid utdömande av sådana viten som avses nu vanliga straffmättningsprinciper skall tillämpas torde ligga i sakens natur.

Andra stycket

Stycket tar sikte på det speciella fallet att fråga är om utdömande av ett förbudsvite av det slag som avses i 4 § andra stycket, dvs. när det i föreläggandet har angetts att vitet skall utgå var gång förbudet överträds. Om det i ett sådant fall föreligger flera överträdelser till samtidig bedömning, skulle uppenbarligen i en del fall de utdömda beloppen bli mycket höga och det skulle också vid överträdelser av perdurerande karaktär kunna uppstå svårigheter att fastställa om en eller flera överträdelser föreligger. Den lösningen har därför valts att i samma mål högst föreläggandets belopp får dömas ut. Fortsätter överträdelserna efter det att belop-

pet har dömts ut, får emellertid detta dömas ut på nytt. Regeln härom har kompletterats med en föreskrift om att, sedan ett beslut i ett sådant mål har vunnit laga kraft, vite som avser överträdelse av förbudet inte får dömas ut om överträdelsen har skett innan målet anhängiggjorts.

10 §

I de fall då f. n. åklagare för talan om utdömande av vite anses av allmänna regler följa att åklagaren kan anlita biträde av polismyndighet för utredningen. En motsvarande befogenhet att begära polishjälp bör tilläggas de myndigheter som i fortsättningen får uppgiften att föra talan vid domstol om utdömande av vite för fall då det behövs för att utredning i målet skall kunna förebringas. Det bör emellertid understrykas att det primärt ankommer på fackmyndigheten själv att sörja för utredningen; endast i undantagsfall bör polishjälp begäras. Särförhållandena på det marknadsrättsliga området kan naturligtvis motivera att på detta område biträde av polisen behövs i större utsträckning än på andra fält. Så långt som det är naturligt bör dock fackmyndigheten även här sörja för utredningen.

Några särskilda tvångsbefogenheter har inte tillagts polisen i de ärenden som det här gäller.

Övergångsbestämmelsen

De nya reglerna i 6 § om prövning av länsrätt bör inte lämpligen gälla i fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet. Övergångsbestämmelsen har utformats i enlighet härmed.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken

Förslaget innebär att 18 § upphävs. Den ersätts av 6–8 §§ lagen om viten.

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripande vid olovligt byggande m. m.

17 §

I tredje stycket anges att i beslut om föreläggande enligt första eller andra stycket byggnadsnämnden får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft. Förslaget har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.8). Regeln är tillämplig oberoende av om det aktuella föreläggandet har förenats med vite eller inte. Den gäller även i fråga om föreläggande med hot om tvångsutförande.

19 §

Den nya regeln i första stycket om att löpande viten kan bli gällande mot ny ägare har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6). Det gäller här i första hand viten som har bestämts att utgå med visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har efterkomits. Även de andra formerna av löpande vite har emellertid den karaktären att den här aktuella regleringen bör kunna göras tillämplig.

Regeln innebär att, om löpande vite har förelagts, vitet gäller mot den nye ägaren räknat från dagen för äganderättsövergången. Infaller denna dag mitt under en vitesperiod får, om föreläggandets utformning inte ger anledning till annat, vitesbeloppet börja beräknas med verkan fr. o. m. nästa period. I fall då dubbla köpehandlingar har upprättats blir normalt vitet gällande mot den nye ägaren från dagen för köpebrevet. Är överlåtelstens fullbord beroende av villkor, får enligt allmänna principer äganderättsövergången anses ha skett först när villkoret uppfyllts. En förutsättning för att vitesföreläggandet skall bli gällande mot den nye ägaren är att anteckning om föreläggandet före äganderättsövergången har gjorts i fastighets- eller tomträttsbok. Anteckning skall anses vara gjord före dagen för äganderättsövergången, om den har verkställts på en inskrivningsdag som infallit dessförinnan, oberoende av vilken expeditionstid som har tillämpats.

Jag vill understryka att det självfallet även på förevarande område gäller att löpande vite bör användas med viss försiktighet och endast efter en noggrann prövning av om det är motiverat med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet.

20 §

F. n. torde i fråga om förelägganden som avses i 19 § gälla att normalt endast själva föreläggandet antecknas av inskrivningsmyndigheten. Den nya andra meningen i första stycket innebär att anteckning i fastighets- eller tomträttsbok skall göras även om löpande vite av sådant slag som har angetts i 19 § första stycket. I tredje meningen föreskrivs att den lagfarne ägaren eller den som är inskriven som innehavare av tomträtten i fall som avses nu skall underrättas, om han inte är identisk med föreläggandets adressat.

Av föreskriften framgår att anteckning i fastighetsbok (tomträttsbok) skall göras även i detta fall, vilket torde innebära en avvikelse från den praxis som f. n. i allmänhet iakttas. Inskrivningsmyndigheten skall inte ingå i någon prövning av om föreläggandets adressat är ägare till fastigheten (tomträttshavare) eller ägare till byggnad på ofri grund; denna prövning skall ha gjorts av den myndighet som utfärdat föreläggandet.

Om anteckning har verkställts och det visar sig att något fel har förekommit vid ärendets handläggning hos den föreläggande myndigheten, så att adressaten inte var ägare eller tomträttshavare, får den lagfarne ägaren

(tomträttsHAVAREN) genom den underrättelse som skall lämnas honom enligt första stycket tredje meningen kännedom om förhållandet. Det enklaste sättet för honom att få anteckningen avförd är uppenbarligen att hos den myndighet som utfärdat föreläggandet påkalla beslut om att detta återkallas, något som naturligtvis i så fall bör ske omgående. Anteckningen kan sedan avföras med stöd av 19 kap. 22 § jordabalken. Även när föreläggandet riktas mot ägare av byggnad på ofri grund innebär förevarande regel att den lagfarne ägaren skall underrättas.

4.4 Förslaget till lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531)

10 §

Beträffande denna paragraf kan jag hänvisa till vad som har anförts under 20 § LPI.

13 §

Beträffande det nya andra stycket får jag hänvisa till vad som har anförts under 19 § LPI.

4.5 Förslaget till lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080)

18 §

I andra stycket har den nuvarande bestämmelsen om att frågor om utdömmande av viten prövas av allmän domstol tagits bort. Frågor om utdömmande av viten som förelagts enligt hälsoskyddslagen avses nämligen enligt huvudregeln i lagen om viten ankomma på länsrätt.

20 §

Första stycket innebär f. n. att miljö- och hälsoskyddsnämnden under vissa förutsättningar får skicka ett beslut om föreläggande eller förbud till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Dessa förutsättningar är att föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgått till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Stycket har kompletterats med en regel om att ett föreläggande eller förbud av större betydelse får sändas till inskrivningsmyndighet för anteckning även när det har förenats med ett löpande vite. Beträffande de nya andra och tredje meningarna i stycket får jag hänvisa till vad jag har anfört under 20 § LPI.

Beträffande andra stycket får jag hänvisa till vad som har anförts under 19 § LPI.

4.6 Förslaget till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)

39 §

Jag hänvisar här till vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.8) och under 17 § LPI.

39a och 39b §§

Jag får beträffande dessa paragrafer hänvisa till vad som har anförts under 19 och 20 §§ LPI.

4.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar

I 14 § har bland de mål som det ankommer på länsrätten att pröva angetts mål som avses i 6 § första stycket lagen om viten.

Enligt 18 § andra stycket 1 är länsrätten i mål om utdömande av vite domför med en lagfaren domare. Någon anledning att ändra denna bestämmelse har jag inte ansett föreligga, fastän den i fortsättningen får ett betydligt vidare tillämpningsområde än hittills.

4.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor

7 §

I överensstämmelse med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7) har denna paragraf ändrats så att talan i mål om utdömande av vite enligt lagen inte längre skall föras av allmän åklagare. I stället ankommer det på konsumentombudsmannen att väcka talan eller – om frågan gäller vitesförbud – på den som annars har ansökt om förbudet. Talan skall väckas vid tingsrätt. Beträffande målets handläggning är 8 § lagen om viten tillämplig, vilket bl. a. innebär att talan skall väckas genom stämning och att rättens avgörande i sak sker genom dom.

4.9 Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)

I fråga om denna ändring får jag hänvisa till vad som har anförts vid avtalsvillkorslagen (avsnitt 4.8).

4.10 Förslaget till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981)

Konsumentkreditlagen tillhör de förhållandevis få författningar där en särskild bestämmelse – 27 § – har tagits in om att talan om utdömande av vite skall föras av åklagare vid allmän domstol. Det gäller här vite som enligt 26 § har förelagts av konsumentverket. I överensstämmelse med

huvudregeln i 6 § lagen om viten bör i fortsättningen gälla att talan om utdömmande av vite som avses här förs av konsumentverket vid länsrätt. Beträffande viten av det slag som avses här föreligger nämligen inte några sådana speciella förhållanden som när det gäller de i egentlig mening marknadsrättsliga vitena har ansetts motivera en särlösning. Med hänsyn härtill bör 27 § upphävas.

4.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet

21 §

I fråga om utdömmande av vite enligt denna lag bör som jag har anfört i den allmänna motiveringen den ordningen tillämpas att talan om utdömmande av vite väcks av jämställdhetsombudsmannen vid tingsrätt. Talan bör väckas av jämställdhetsombudsmannen även i fall då vitet har förelagts av jämställdhetsnämnden. Paragrafen har ändrats i enlighet härmed.

4.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg

8 §

Handläggningen av frågor om utdömmande av viten som förelagts enligt denna lag bör följa huvudregeln i 6 § första stycket lagen om viten. Sådana frågor skall alltså prövas av länsrätt på talan av den myndighet som har förelagt vitet. En justering med hänsyn härtill har gjorts i förevarande paragraf.

4.13 Förslaget till lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

14 §

Frågor om utdömmande av vite enligt lagen skall i fortsättningen prövas av länsrätt på ansökan av närradiomyndigheten i överensstämmelse med huvudregeln i 6 § lagen om viten. Bestämmelsen i 14 § andra stycket andra meningen har därför upphävts.

4.14 Förslaget till lag om ändring i konkurrenslagen (1982:729)

38 §

Ändringen, som har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7) är av samma slag som den som har gjorts i 7 § avtalsvillkorslagen (avsnitt 4.8).

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslagen.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Sammanfattning av viteskommitténs betänkande (SOU 1982: 21) Ett effektivare vite

För att kunna genomdriva betungande beslut har ett stort antal statliga och kommunala myndigheter givits rätt att använda olika former av tvångsmedel, varav vitet är ett. Sedan lång tid tillbaka har vitet ansetts inte tillräckligt effektivt. Kritiken avser främst möjligheterna att förhålla vitets föreläggande och utdömande. Efter undersökningar har kommittén funnit att bristerna i huvudsak gäller viten på hälsovårds- och byggnadslagstiftningens områden.

Vitesinstitutet regleras i dag av få och spridda författningsbestämmelser samt genom praxis. Kommitténs förslag innebär att ett antal bestämmelser som avses främja vitets effektivitet samlas i en lag. Av likformighetsskäl omfattar lagen även det tvångsmedel som kallas tvångsutförande. Lagen skall enligt förslaget tillämpas på materiella viten i förelägganden av kommunala nämnder enligt hälsovårdsstadgan (1958: 663) och lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. Den kan efter hand göras tillämplig på nya områden, där behov av effektivare tvångsmedel framkommer.

Förslaget innebär i korthet

- att jurist skall medverka när en kommunal nämnd handlägger vitesärenden; härigenom bör man kunna undvika formella fel som förorsakar onödigt tidsutdräkt
- att förelägganden alltid skall förenas med vite eller med föreskrift om tvångsutförande
- att användningen av s. k. löpande vite främjas; därmed minskar behovet av förnyade, överklagbara förelägganden
- att ett vitesföreläggande som har meddelats någon i egenskap av ägare av viss fastighet kan bli gällande mot en ny ägare till fastigheten
- att försuttet vite kan tas ut av den som vid vitesperiodens början var ägare till fastigheten
- att den som förfogar över egendom – lös eller fast – som berörs av ett vitesföreläggande kan åläggas att anmäla namn och adress på eventuell efterträdare
- att den kommunala nämnden skall besluta om uttagande av vitet, liksom den redan nu beslutar om tvångsutförande
- att talan mot beslut om vites föreläggande och uttagande förs hos länsrätt
- att det krävs prövningstillstånd för att kammarrätten skall pröva länsrättens beslut.

Viteskommitténs författningsförslag

2 Förslag till

Lag om vissa tvångsmedel

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller i fråga om vite och tvångsutförande enligt

1. 75 § hälsovårdsstadgan (1958: 663) samt
2. 3 och 17 §§ lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Inledande bestämmelser

2 § Med tvångsutförande avses sådan verkställighet som en kommunal nämnd låter ombesörja på den försumliges bekostnad.

3 § Vad som sägs om föreläggande äger motsvarande tillämpning beträffande förbud.

4 § När en kommunal nämnd handlägger ett ärende enligt denna lag skall den biträdas av någon som har avlagt juristexamen.

Föreläggande av vite

5 § Ett vite skall föreläggas en viss namngiven person (adressat) eller vissa namngivna personer. Om vite samtidigt föreläggs flera personer skall särskilt vitesbelopp utsättas för var och en av dem. Ett vite får föreläggas endast den som har faktisk och rättslig möjlighet att efterkomma föreläggandet.

6 § Ett vite skall bestämmas till ett belopp, som med hänsyn till adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att efterkomma föreläggandet.

Riktas föreläggande till någon i egenskap av ägare till viss fastighet eller innehavare av viss tomträtt skall vitet bestämmas så, att beloppet inte understiger kostnaden för den förelagda åtgärden eller den vinst eller besparing som adressaten kan göra genom att inte efterkomma föreläggandet.

Samhällsintresset av att ett föreläggande efterkoms skall även beaktas när vitesbeloppet bestäms.

7 § Vitet bör bestämmas till visst belopp för varje tidsperiod av viss längd (vecka, månad eller annan tidsperiod) under vilken föreläggandet inte har efterkommit (löpande vite).

8 § I ett beslut om vitesföreläggande får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte äger laga kraft.

9 § Om vitesföreläggandet riktar sig till någon i egenskap av ägare eller innehavare av viss egendom får nämnden förelägga ägaren eller innehavaren att, om hans ställning upphör, omedelbart lämna nämnden uppgift om efterträdarens namn och adress. Ett sådant föreläggande skall förenas med vite. I fråga om sådant vite skall bestämmelserna i denna lag tillämpas.

Uttagande av vite

10 § Efterkommer adressaten inte vitesföreläggandet skall nämnden, när omständigheterna inte föranleder annat, i beslut ålägga adressaten att inom viss tid betala vitet. Löpande vite uttas efter varje period under vilken föreläggandet inte har efterkommits.

Beslut om uttagande av vite får inte fattas innan beslutet om föreläggande har vunnit laga kraft.

Ett försuttet vite får nedsättas när särskilda skäl föreligger.

Beslut enligt första stycket får verkställas sedan det vunnit laga kraft.

Tvångsutförande

11 § Efterkoms inte ett föreläggande med föreskrift om tvångsutförande skall nämnden, när omständigheterna inte föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskälig kostnad inte uppstår. I nämndens beslut får förordnas, att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte äger laga kraft.

Är fara i dröjsmål eller kan adressaten inte anträffas inom skälig tid får nämnden besluta om tvångsutförande utan föregående föreläggande.

Kronofogdemyndigheten skall lämna det biträde som behövs för genomförande av beslut enligt första och andra stycket.

12 § När tvångsutförande har verkställts skall nämnden i beslut fastställa adressatens betalningsskyldighet.

Beslut enligt första stycket får verkställas sedan det vunnit laga kraft.

Fullföljd av talan

13 § Talan mot beslut om

1. föreläggande förenat med vite eller med föreskrift om tvångsutförande,

2. uttagande av vite,

3. tvångsutförande och

4. skyldighet att betala kostnad för tvångsutförande förs genom besvär hos länsrätten. Sådant besvärsmål skall handläggas med förtur.

14 § Talan mot länsrätts beslut får prövas av kammarrätten endast om kammarrätten har meddelat prövningstillstånd.

15 § Prövningstillstånd får meddelas endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att talan prövas av högre rätt,

2. klaganden åberopar omständighet eller bevis som ej tidigare förbragts och som sannolikt skulle ha lett till annan utgång,

3. den rättstillämpning som ligger till grund för domen eller beslutet måste antas vara oriktig.

4. målets utgång kan antas ha påverkats av falsk handling som åberopats eller av falsk utsaga som avgetts under ed eller försäkran.

5. domvilla har förekommit eller

6. anledning förekommer till ändring i det slut vartill länsrätten har kommit.

16 § Vid behandling av fråga om prövningstillstånd består kammarrätten av två ledamöter. Vill en av ledamöterna bevilja prövningstillstånd, gäller dennes mening som kammarrättens beslut.

17 § Mot kammarrättens beslut att meddela prövningstillstånd får talan ej föras.

Övriga bestämmelser

18 § Har ett föreläggande som förenats med vite eller med föreskrift om tvångsutförande meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet mot den nye ägaren från den tidpunkt då denne fått kännedom om föreläggandet.

Var föreläggandet vid tidpunkten för förvärvet antecknat i fastighetsboken skall den nye ägaren anses känna till detta.

Försuttet vite som avser viss period får endast tas ut av den som vid periodens början ägde fastigheten.

Har ett föreläggande meddelats någon i egenskap av innehavare av viss tomträtt gäller motsvarande bestämmelser.

19 § Ett beslut om föreläggande som avses i 18 § skall genast sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken.

20 § Återkallas ett föreläggande som har antecknats enligt 19 §, skall nämnden genast anmäla det till inskrivningsmyndigheten för motsvarande anteckning. Har ett antecknat föreläggande upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommit eller förfallit, skall nämnden, så snart den har fått vetskap härom, anmäla förhållandet till inskrivningsmyndigheten för anteckning.

21 § Gör nämnden inte anmälan i fall som avses i 20 §, skall länsstyrelsen på ansökan av någon vars rätt berörs därav göra sådan anmälan.

Talan mot länsstyrelsens beslut i sådant ärende förs hos kammarrätten genom besvär.

22 § Vite som har förelagts enligt denna lag får inte förvandlas.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den

2. Bestämmelserna tillämpas endast i fråga om förelägganden som har beslutats efter ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i hälsovårdsstadgan (1958: 663)

Härigenom föreskrivs att 73, 75 och 86 §§ hälsovårdsstadgan (1958: 663) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreläggande och förbud *må* allt efter omständigheterna riktas mot ägare eller nyttjanderättshavare av berörd egendom eller *ock* mot bådadera.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud gentemot ägare av byggnad, anläggning eller upplag må hälsovårdsnämnd ålägga ägaren att vid försäljning omedelbart lämna nämnden uppgift om den nye ägarens namn och adress.

Hälsovårdsnämnd äger föreskriva vite för underlåtenhet att ställa sig av nämnden meddelat föreläggande eller förbud till efterriktelse.

Underlåter någon att utföra arbete eller vidtaga åtgärd som åligger honom jämligt denna stadga, lokal hälsovårdsordning eller av hälsovårdsnämnd jämligt 70 § meddelad föreskrift, och fullgör han icke genast eller inom föreskriven tid efter därom av nämnden erhållen tillsägelse vad han försummat, eller kan han icke anträffas med sådan tillsägelse, äger nämnden låta på den försumliges bekostnad verkställa arbetet eller åtgärden.

Mot beslut av hälsovårdsnämnd enligt denna stadga eller lokal hälsovårdsordning *må* anföras besvär hos länsstyrelsen.

Mot sådant beslut av socialstyrelsen som avses i 14 eller 33–35 §

Föreslagen lydelse

73 §

Föreläggande och förbud *får* allt efter omständigheterna riktas mot ägare eller nyttjanderättshavare av berörd egendom eller mot bådadera.

75 §

I ett föreläggande eller ett förbud som riktar sig mot viss person skall hälsovårdsnämnden föreskriva vite eller tvångsutförande enligt lagen (1982:00) om vissa tvångsmedel.

86 §

Mot beslut av hälsovårdsnämnd enligt denna stadga eller lokal hälsovårdsordning *får* anföras besvär hos länsstyrelsen. *I lagen (1982:00) om vissa tvångsmedel finns särskilda bestämmelser om talan mot beslut som innefattar föreskrift om tvångsmedel enligt 75 §.*

Mot sådant beslut av socialstyrelsen som avses i 14 eller 33–35 §

Nuvarande lydelse

föres talan hos kammarätten genom besvär. I samma ordning *föres* talan mot beslut som länsstyrelse på grund av denna stadga eller lokal hälsovårdsordning meddelat i särskilt fall angående förbud, föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande eller omhändertagande, oskadliggörande eller liknande åtgärd, om ej fråga är om kommuns åliggande med avseende å allmänna hälsovården.

I övrigt *föres* talan mot socialstyrelsens beslut på grund av denna stadga och mot länsstyrelses beslut på grund av stadgan eller lokal hälsovårdsordning hos regeringen genom besvär.

Myndighet äger förordna, att dess beslut skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser skall dock tillämpas i fråga om förelägganden och förbud som har beslutats före ikraftträdandet.

3 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

dels att rubriken närmast före 19 § skall utgå,

dels att 19–22 och 29 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3, 17 och 30 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Byggnadsnämnden får förbjuda att byggnadsarbete *fortsättes*, om det är uppenbart att arbetet strider mot

1. byggnadsstadgan (1959: 612),

2. fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, eller

3. förbud enligt byggnadslagen (1947: 385) eller enligt föreskrift

Föreslagen lydelse

förs talan hos kammarätten genom besvär. I samma ordning *förs* talan mot beslut som länsstyrelse på grund av denna stadga eller lokal hälsovårdsordning meddelat i särskilt fall angående förbud, föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande eller omhändertagande, oskadliggörande eller liknande åtgärd om ej fråga är om kommuns åliggande med avseende på allmänna hälsovården.

I övrigt *förs* talan mot socialstyrelsens beslut på grund av denna stadga och mot länsstyrelses beslut på grund av stadgan eller lokal hälsovårdsordning hos regeringen genom besvär.

3 §

Byggnadsnämnden får förbjuda att byggnadsarbete *fortsätts*, om det är uppenbart att arbetet strider mot

1. byggnadsstadgan (1959: 612),

2. fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, eller

3. förbud enligt byggnadslagen (1947: 385) eller enligt föreskrift

Nuvarande lydelse

som har meddelats med stöd av lagen att *företaga* nybyggnad eller att riva byggnad.

Är det uppenbart att byggnadsarbete äventyrar byggnadens eller närliggande byggnads hållfasthet eller medför fara för människors liv eller hälsa, skall nämnden förbjuda att arbetet *fortsättes* även om de förutsättningar som anges i första stycket ej föreligger.

Förbud enligt första eller andra stycket *får* förenas med vite.

Föreslagen lydelse

som har meddelats med stöd av lagen att *företa* nybyggnad eller att riva byggnad.

Är det uppenbart att byggnadsarbete äventyrar byggnadens eller närliggande byggnads hållfasthet eller medför fara för människors liv eller hälsa, skall nämnden förbjuda att arbetet *fortsätts* även om de förutsättningar som anges i första stycket ej föreligger.

Förbud enligt första eller andra stycket *skall* förenas med vite enligt lagen (1982:00) om vissa tvångsmedel.

Beslut enligt denna paragraf länder omedelbart till efterrättelse.

17 §

Föreläggande enligt 15 eller 16 § *får* förenas med vite eller med föreskrift att, om föreläggandet ej efterkommes, åtgärden kan utföras genom byggnadsnämndens försorg på den försumliges bekostnad

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskäligen kostnad ej uppstår. När skäl är därtill, får i nämndens beslut förordnas, att beslutet skall gälla utan hinder av att det ejäger laga kraft.

Kronofogdemyndigheten skall lämna det biträde som behövs för genomförande av beslut enligt andra stycket.

Föreläggande enligt 15 eller 16 § *skall* förenas med vite eller med föreskrift om tvångsutförande enligt lagen (1982:00) om vissa tvångsmedel.

30 §

Talan mot byggnadsnämnds beslut enligt denna lag *föres* hos länsstyrelsen genom besvär. Mot beslut om besked enligt 2 § andra stycket får talan ej föras.

Talan mot byggnadsnämnds beslut enligt denna lag *förs* hos länsstyrelsen genom besvär. Mot beslut om besked enligt 2 § andra stycket får talan ej föras. I lagen (1982:00) om vissa tvångsmedel finns särskilda bestämmelser om talan mot beslut som innefattar föreskrift om tvångsmedel enligt 3 eller 17 §.

Nuvarande lydelse

Talan mot länsstyrelsens beslut i besvärsmål enligt första stycket samt i ärende som avses i 22 § föres hos kammarrätten genom besvär.

Besvärsmål angående föreläggande enligt 15 § eller förbud enligt 3 § skall handläggas med förtur.

Föreslagen lydelse

Talan mot länsstyrelsens beslut i besvärsmål enligt första stycket förs hos kammarrätten genom besvär.

Denna lag träder i kraft den . Äldre bestämmelser skall dock tillämpas i fråga om förelägganden och förbud som har beslutats före ikraftträdandet.

De remitterade lagförslagen

Bilaga 3

1 Förslag till

Lag om viten

Häri genom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndigheter. Vad som föreskrivs i 2–6, 9 och 10 §§ gäller dock inte sådant vite som riktar sig till envar.

Lagen tillämpas endast i den mån inte något annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Vitesföreläggande

2 § Ett vitesföreläggande skall vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer (adressater). Om föreläggandet innebär en skyldighet för adressaten att vidta en viss åtgärd, skall det av föreläggandet framgå vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden skall vidtas. Vite får inte föreläggas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

Vitesbelopp

3 § När vite föreläggs, skall det bestämmas till ett belopp som med beaktande av vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa föreläggandet. Vitet skall bestämmas till ett belopp omedelbart i pengar, om annat inte följer av 4 §. Om vite samtidigt föreläggs flera personer, skall särskilt belopp bestämmas för var och en av dem.

Löpande vite

4 § Om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna, får vite föreläggas som löpande vite. Vitet bestäms då att utgå med visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts eller, om föreläggandet avser en återkommande förpliktelse, för varje gång adressaten underlåter att fullgöra denna.

Om vitesföreläggandet innefattar ett förbud, kan i stället bestämmas att vitet skall utgå var gång förbudet överträds.

Första och andra styckena tillämpas inte, om det av någon särskild föreskrift följer att vitet inte får överstiga ett visst högsta belopp.

Uppgiftsskyldighet

5 § Har en myndighet befogenhet att vid vite förelägga eller förbjuda ägaren eller innehavaren av viss egendom att vidta en åtgärd med egendomen, får myndigheten också förelägga denne att, om egendomen övergår till något annan, lämna myndigheten uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress. Även ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utdömning av vite

6 § Länsrätten prövar frågor om utdömning av viten på ansökan av den myndighet i länet som har utfärdat föreläggandet eller, om viten har förelagts efter överklagande, av den myndighet i länet som har prövat frågan om föreläggandet i första instans. Vad som har sagts nu gäller dock ej i fall som avses i andra stycket eller 7 §. Frågor om utdömning av viten som har förelagts av regeringen prövas av länsrätten i Stockholms län på ansökan av justitiekanslern.

Frågor om utdömning av viten som har förelagts en part eller någon annan till fullgörande av en skyldighet i en rättegång eller i annat motsvarande förfarande prövas utan särskild ansökan av den domstol eller myndighet som har utfärdat föreläggandet.

7 § Tingsrätten prövar frågor om utdömning av viten,

1. om viten riktar sig till envar,
2. om viten avser säkerställande av ett enskilt anspråk,
3. om annars rätten själv eller, efter talan mot rättens beslut, högre rätt har förelagt viten.

8 § När tingsrätten prövar frågor om utdömning av viten efter särskild talan, skall målet i tillämpliga delar handläggas som mål om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.

9 § Har ändamålet med viten förfallit, skall viten inte dömas ut. Finns det särskilda skäl till det, får viten jämkas.

Föreligger i mål om utdömning av vite som avses i 4 § andra stycket flera överträdelser av förbudet till samtidig bedömning, får ej på en gång utdömas högre belopp än som har angetts i föreläggandet. När ett beslut i ett sådant mål har vunnit laga kraft, får vite som avser överträdelse av förbudet inte dömas ut om överträdelsen har skett innan målet anhängiggjordes.

Biträde av polismyndighet

10 § Myndighet som har att föra talan vid domstol i mål om utdömning av vite får, om det är nödvändigt med hänsyn till utredningen, anlita biträde av polismyndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Vad som föreskrivs i 6 § gäller dock ej i fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1984.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Härigenom föreskrivs att 17, 19 och 20 §§ lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Föreläggande enligt 15 eller 16 § får förenas med vite eller med föreskrift att, om föreläggandet ej efterkommes, åtgärden kan utföras genom byggnadsnämndens försorg på den försumliges bekostnad.

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskäligen kostnad ej uppstår. *När skäl är därtill, får i nämndens beslut förordnas, att beslutet skall gälla utan hinder av att det ej äger laga kraft.*

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskäligen kostnad ej uppstår.

I beslut om föreläggande enligt första stycket eller beslut enligt andra stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Kronofogdemyndigheten skall lämna det biträde som behövs för genomförande av beslut enligt andra stycket.

19 §

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Utsatt vite gäller dock ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.*

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1983:000) om viten, gäller viten mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts enligt 20 §. Annat vite gäller ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.*

Första stycket äger motsvarande tillämpning, när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller ägare av byggnad på mark som tillhör annan.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndighet för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndighet för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

4 Förslag till

Lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531)

Häri genom föreskrivs att 10 och 13 §§ bostadssaneringslagen (1973: 531) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har ett sådant åläggande eller förbud förenats med löpande vite enligt 4 § lagen (1983: 000) om viten, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Har staten eller kommun förvärvat fastighet på vilken finns lägenhet som avses med upprustningsåläggande eller användningsförbud, skall på anmälan av staten eller kommunen göras anteckning i fastighetsboken eller tomtträttsboken att åläggandet eller förbudet förfallit.

13 §

Upprustningsåläggande, användningsförbud och förbud enligt 2 a § första stycket får förenas med vite.

Utsatt vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Har ett upprustningsåläggande eller ett användningsförbud förenats med löpande vite, gäller vitet mot ny ägare räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts i fastighetsboken eller tomtträttsboken.

Annat vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

5 Förslag till**Lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080)**

Härigenom föreskrivs att 18 och 20 §§ hälsoskyddslagen (1982: 1080) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 §

Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. *Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.*

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag och efterkommer han inte miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. I brådskande fall får sådant förordnande meddelas också utan föregående föreläggande.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Om miljö- och hälsoskydds nämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har *sådan* anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Utsatt* vite gäller dock inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.

Om miljö- och hälsoskydds nämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring *eller med ett löpande vite enligt 4 § lagen (1983:000) om viten*, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Är föreläggandet förenat med löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Har anteckning *enligt första stycket* skett, gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Även löpande vite gäller mot ny ägare, räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. Annat vite gäller inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.*

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom lagakraftvunnet beslut eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet förlorat sin betydelse, skall miljö- och hälsoskydds nämnden, så snart den fått vetskap om förhållandet, anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock 18 § andra stycket andra meningen i sin äldre lydelse.

6 Förslag till Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)

Härigenom föreskrivs att 39, 39 a och 39 b §§ naturvårdslagen (1964: 822) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §¹

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Vid meddelande av föreläggande enligt 17 § första stycket, 20 §, 21 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite. Efterkoms ej sådant föreläggande, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Byggnadsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Hälsovårdsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 24 §. Efterkommes ej föreläggandet, äger vederbörande nämnd låta vidtaga åtgärden på den försumliges bekostnad.

I beslut om föreläggande som avses i första, andra eller tredje stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

39 a §²

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Utsatt* vite gäller dock inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1983: 000) om viten, gäller viten mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsätt-*

¹ Senaste lydelse 1982: 1097.

² Senaste lydelse 1982: 1097.

Nuvarande lydelse

Första stycket skall också tillämpas när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller ägare av byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör annan.

39 b §³

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Det samma gäller beslut om återkallelse av antecknat föreläggande.*

Har antecknat föreläggande upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken.

Föreslagen lydelse

ning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts enligt 39 b §. Annat vite gäller inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Har antecknat föreläggande återkallats, upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

7 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar**

Häri genom föreskrivs att 14 § lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §¹

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar.
2. mål enligt socialtjänstlagen (1980: 620), lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1981: 1243) om vård av missbrukare i vissa fall, utlänningslagen (1980: 376), smittskyddslagen (1968: 231),

³ Senaste lydelse 1982: 1097.

¹ Senaste lydelse 1981: 1323.

*Nuvarande lydelse**Förelagen lydelse*

lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977: 477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken.

3. mål enligt lagen (1980: 1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

3. mål enligt lagen (1980: 1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

4. *mål som avses i 6 § första stycket lagen (1983: 000) om viten.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Förelagen lydelse*7 §¹

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av åklagare. Sådant talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vitesförbud, annan som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet.

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vitesförbud, av annan som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1972: 730.

9 Förslag till**Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)**

Härigenom föreskrivs att 17 § marknadsföringslagen (1975: 1418) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 §

Talan om utdömande av vite *föres* vid allmän domstol av *åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen* eller, i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet.

Talan om utdömande av vite *förs* vid allmän domstol av *konsumentombudsmannen* eller, i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet.

Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter anmälan eller medgivande av konsumentombudsmannen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

10 Förslag till**Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981)**

Härigenom föreskrivs att 27 § konsumentkreditlagen (1977: 981) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1984. I fråga om vite som har förelagts dessförinnan gäller den upphävda paragrafen dock fortfarande.

11 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet**

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*21 §¹

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan av jämställdhetsombudsmannen*.

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *jämställdhetsombudsmannen*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1980: 412.

12 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg**

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag eller om utdömande av vite eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt 7 kap. 9 § handläggs av tingsrätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891:35 s. 1).

*Föreslagen lydelse*10 Kap.
8 §

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt 7 kap. 9 § handläggs av tingsrätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891:35 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

13 Förslag till**Lag om ändring i närradiolagen (1982:459)**

Härigenom föreskrivs att 14 § närradiolagen (1982:459) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradiomyndigheten tillstålla myndigheten sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982:460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite. *Talan om utdömande av vite förs vid tingsrätt av allmän åklagare efter anmälan av närradiomyndigheten.*

*Föreslagen lydelse*14 §¹

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Lagen omtryckt 1983:463.

¹ Senaste lydelse 1982:1247.

14 Förslag till**Lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729)**

Härigenom föreskrivs att 38 § konkurrenslagen (1982: 729) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan eller medgivande av näringsfrihetsombudsmannen* eller, i fråga om vite som marknadsdomstolen har ålagt på talan av annan, av denne.

Föreslagen lydelse

38 §

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *näringsfrihetsombudsmannen* eller, i fråga om vite som marknadsdomstolen har ålagt på talan av annan, av denne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1984-01-20

Närvarande: justitierådet Höglund, regeringsrådet Wahlgren, justitierådet Rydin.

Enligt utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 20 oktober 1983 har regeringen på hemställan av statsrådet Rainer beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om viten,
 2. lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken,
 3. lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.,
 4. lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531),
 5. lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080),
 6. lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
 7. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
 8. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor,
 9. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
 10. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981),
 11. lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,
 12. lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg,
 13. lag om ändring i närradiolagen (1982: 459) och
 14. lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729).
- Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Anita Meyerson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Vitet är endast knapphändigt reglerat i vår lagstiftning. Några få allmänna bestämmelser finns i brottsbalken. Enligt 25 kap. 8 § brottsbalken gäller sålunda beträffande vite som blivit någon förelagt i särskilt fall genom beslut av domstol eller annan myndighet, att det utdömda vitet tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet, samt att verkställighet och förvandling av utdömda viten följer bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979: 189) och lagen (1964: 168) om förvandling av böter. I fråga om sådant vite som riktar sig till envar, även benämnt generellt vite, gäller nyssnämnda bestämmelser och därtill vad som i övrigt är stadgat i 25 kap. brottsbalken om böter. Enligt 35 kap. 7 § brottsbalken har bestämmelserna

om preskription av ådömda böter tillämpning på utdömt vite, likaså bestämmelserna om att ådömda böter bortfaller när den dömda dör. I 9 kap. 8 § rättegångsbalken meddelas en del bestämmelser om vite, vilka anses vara uttryck för vissa allmänna principer tillämpliga även utanför rättegångsbalkens område. Hit hör sådana regler som att vite inte får utsättas när straff är föreskrivet och inte heller får föreläggas staten samt att vite inte får utdömas om ändamålet med vitet har förfallit när frågan om utdömandet uppkommer. Vidare återfinns en del bestämmelser om vite av grundläggande natur i särskilda författningar i anslutning till den i respektive författning givna möjligheten att använda vite på det område som författningen reglerar. Exempel härpå utgör 83 § uppbördslagen (1953: 272), 123 och 124 §§ taxeringslagen (1956: 623) samt 18 kap. 26–28 §§ fastighetstaxeringslagen (1979: 1152). I 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken finns den allmänna processuella bestämmelsen, att vad som är föreskrivet i rättegångsbalken angående åtal för brott, varå inte kan följa svårare straff än böter, skall äga tillämpning i fråga om talan som förs särskilt angående utdömande av förelagt vite. Åtskilliga regler om vite har utbildats i praxis.

Lagrådsremissen innefattar huvudsakligen förslag till en samlad reglering av vitesinstitutet i en lag om viten. Samtidigt föreslås vissa nyheter. Några av dessa är av allmän beskaffenhet och har tagits upp i nyssnämnda lagförslag. Andra avses få en mera begränsad räckvidd och har fått inflyta som ändringar i författningarna på de områden där behov av ändringar gjort sig särskilt gällande. Huvudmotivet för den föreslagna lagstiftningen är önskemål att höja vitesinstitutets effektivitet.

Det remitterade förslaget till lag om viten innehåller vissa allmänna regler, som har utbildats i praxis, och därtill tre nyheter. De två mest framträdande är att vite skall kunna föreläggas som s. k. löpande vite och att frågor om utdömande av vite som regel skall prövas av länsrätt i stället för allmän domstol. Den tredje nyheten är en allmän bestämmelse om att myndighet, som har befogenhet att förelägga någon vite i hans egenskap av ägare eller innehavare av viss egendom, får förelägga denne att, om egendomen övergår till annan, lämna uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress. Sådan föreläggande får också förenas med vite. En nyhet som föreslås gälla i endast begränsad utsträckning är att vite, som nyss nämnts och som har formen av löpande vite, under vissa förutsättningar övergår på ny ägare. Den införs i fyra av de särskilda lagar som nu ger möjlighet till användning av vite, nämligen lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m., bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen (1982: 1080) och naturvårdslagen (1964: 822). I den förstnämnda lagen och i naturvårdslagen föreslås därjämte den nyheten att myndighet som förelägger vite får förordna att föreläggandet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Till grund för de remitterade lagförslagen ligger ett av viteskommittén år

1982 framlagt betänkande (SOU 1982:21) "Ett effektivare vite". Dess förslag till en generell lagstiftning om vite hade emellertid en mycket begränsad räckvidd, i det att det avsåg endast vite (och tvångsutförande) enligt 75 § i då gällande hälsovårdsstadga (1958:663) samt 3 och 17 §§ lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. Denna begränsning av kommitténs förslag innebär att ett mera vittsyftande lagförslag i enlighet med det till lagrådet remitterade inte blivit föremål för remissbehandling i sedvanlig omfattning. Detta gör en bedömning av det till lagrådet remitterade förslaget vanskligt.

Oaktat den nu föreslagna lagen om viten avses få allmän tillämpning innebär den ingalunda någon fullständig reglering av vitesinstitutet. Endast vissa allmänna principer lagfästs. Även efter förslagets genomförande kommer vi att ha bestämmelser om viten, även sådana av grundläggande natur, på skilda håll i lagstiftningen. Kvar kommer sålunda att stå bestämmelserna i 25 och 35 kap. brottsbalken samt i bötesverkställighetslagen och lagen om förvandling av böter. Härtill kommer de såsom allmänna principer uppfattade bestämmelserna i 9 kap. 8 § rättegångsbalken (av vilka ett par dock fått sin motsvarighet i den föreslagna lagen). Om dessa övriga grundläggande bestämmelser görs inte någon hänvisning i den föreslagna lagen. Det betyder att viktiga upplysningar om viten måste, utan anvisning i den allmänna lagen, sökas på andra håll. Enligt lagrådets mening utgör en sådan splittring av bestämmelserna en klar brist.

Här kan erinras om att det vid brottsbalkens tillkomst diskuterades, om de nu i 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 § brottsbalken intagna bestämmelserna skulle få sin plats i balken eller inte. Föredragande departementschefen anförde i 1960 års lagrådsremiss att spörsmålet, i vilken utsträckning bestämmelserna i 25 kap. brottsbalken borde äga tillämpning på viten, torde få lösas antingen i lagen om införande av brottsbalken eller i särskild lag (prop. 1962:10 del C s. 221). Lagrådet fann det förra alternativet mindre tillfredsställande och ansåg sig på det föreliggande förslaget inte kunna bedöma, huruvida spörsmålets behandling i en särskild lag var lämplig. Skulle i en särskild lag om viten komma att behandlas andra frågor om viten, syntes lagrådet intet vara att erinra mot att däri jämväl reglerades tillämpligheten av 25 kap. brottsbalken. Om däremot den åsyftade lagen skulle komma att innehålla endast regler i sistnämnda hänseende, var det enligt lagrådet att föredra att bestämmelserna togs upp i 25 kap. brottsbalken, vilket eljest skulle gälla även utanför brottsbalkens område (prop. del C s. 555 ff; NJA II 1962 s. 405 ff). Departementschefen följde lagrådets förslag och bestämmelserna togs upp i 25 kap. 8 §.

Till en allmän lag om viten bör föras över nämnda bestämmelser i brottsbalken. Detsamma torde gälla bestämmelsen i 35 kap. 7 § tredje stycket brottsbalken (jfr prop. del C s. 584; NJA II 1962 s. 571). Liksom i fråga om böter bör bestämmelserna om verkställighet och förvandling av utdömda viten behållas i bötesverkställighetslagen och lagen om förvand-

ling av böter. En allmän lag om viten bör dock liksom 25 kap. brottsbalken innehålla en hänvisning till dessa lagar.

Den föreslagna lagen omfattar både vad man brukar kalla materiella viten och förfarandeviten. Däremot behandlar den inte avtalsviten och i princip inte heller generella viten. I fråga om de senare upptas endast regeln att utdömandet ankommer på tingsrätt. Att avtalsviten inte omfattas är naturligt. Varför generella viten lämnas utanför har inte motiverats. Enligt ett uttalande i den allmänna motiveringen av föredragande statsrådet (avsnitt 2.2) följer det av vad han tidigare har framhållit. I det föregående har han emellertid inte sagt mera än att generella viten "omfattas endast i den mån det särskilt anges av den följande framställningen" (avsnitt 2.1) och att "viten som riktar sig till envar undantas dock i princip" (avsnitt 2.2 vid "Mitt förslag"). Det måste ses som en brist att en allmän lag i ämnet inte behandlar generella viten. Fall kan nämligen tänkas förekomma då det är tveksamt, om ett vite är att hänföra till det ena eller det andra slaget av viten, t. ex. om vitet skulle grunda sig på ett föreläggande för en obestämd krets av personer (jfr NJA 1915 s. 634). När på andra håll i lagstiftningen allmänna bestämmelser meddelas om viten behandlas både generella viten och andra utan undantag såvitt nu är i fråga, se 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 § brottsbalken, 18 § lagen om införande av nya rättegångsbalken, 1 § bötesverkställighetslagen och 27 § lagen om förvandling av böter.

Att regleringen gjorts så ofullständig, när nu bestämmelser om viten skall samlas i en särskild lag, väcker betänkligheter. Vinsten med en samlad lagstiftning i ämnet blir därmed avsevärt förringad.

Går man till skälen för den föreslagna lagstiftningen finner man att de är av två slag. Det ena är det redan nämnda önskemålet att höja vitesinstitutionens effektivitet, det andra intresset av att en del allmänna principer på området av närmast sedvanerättslig karaktär får uttryckligt lagstöd. För att höja effektiviteten föreslås de nyheter som nämnts i det föregående. I det senare hänseendet sägs i remissprotokollet, att "principerna för till vilka personer ett föreläggande kan riktas, för beräkning av beloppet och för utdömande" i stor utsträckning saknar kodifiering. Detta talar enligt föredragande statsrådets mening för att en så långt möjligt generell reglering bör utarbetas. Vidare, heter det, är det lämpligt att vitesinstitutionen får en utformning som medför att det blir så likformigt som möjligt för de olika områden där det används. Det anses exempelvis vara en klar fördel, om de kommunala nämnderna i princip får tillämpa ett enhetligt regelsystem.

Ehuru som ett skäl för en generell reglering i remissprotokollet anförts att kodifiering saknas beträffande frågan till vilka personer ett vitesföreläggande kan riktas, ger den föreslagna lagen inte någon vägledning för huruvida ett föreläggande som gäller en juridisk person skall kunna avse både den juridiska personen som sådan och dess företrädare eller om det måste avse enbart endera. Inte heller ges något svar på frågan i vad mån vite kan föreskrivas för offentligrättsliga juridiska personer. Om t. ex.

staten skall vara undantagen som adressat för vitesföreläggande, antingen staten uppträder i ett offentligrättsligt eller i ett privaträttsligt förhållande, torde det böra anges i lagen (jfr 9 kap. 8 § rättegångsbalken samt de förut nämnda paragraferna i uppborðslagen, taxeringslagen och fastighetstaxeringslagen). Konsekvenserna av den skillnad som ligger i att viten mot enskilda personer kan förvandlas till fängelse medan så ej är fallet med viten mot juridiska personer är inte närmare belysta i lagstiftningsärendet. Det i remissprotokollet i anslutning till 3 § i förslaget anförda skälet mot solidariskt åläggande av vite, slår inte till i fråga om juridiska personer. Andra skäl kan emellertid anföras mot solidariskt vite.

Innan en allmän lag om viten utfärdas bör även övervägas om inte lagen bör innehålla en erinran om principen, att vitesföreläggande kräver författningsstöd. I samband härmed står frågan om förhållandet mellan vite och straff vid ett och samma förfarande, även den en fråga av allmän natur som inte behandlas i vare sig lagförslaget eller remissprotokollet. På sina håll i lagstiftningen förekommer dubbla sanktionsformer, i det att både vite och straff kan komma i fråga vid ett och samma förfarande. Svensk rätt har emellertid länge intagit den ståndpunkten att det inte bör vara möjligt att ingripa med straff och vitespåföljd mot samma förfarande (jfr 9 kap. 8 § rättegångsbalken, även NJA 1982 s. 633). När avsteg från denna princip gjorts i lagstiftningen på senare tid har samtidigt införts bestämmelse om att den som överträtt vitesföreläggande inte också får dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet, se t. ex. 18 § tredje stycket firmalagen (1974: 156), 9 § marknadsföringslagen (1975: 1418), 27 § fjärde stycket skogsvårdslagen (1979: 429) och 16 § första stycket 2 lagen (1982: 821) om transport av farligt gods, för att nämna några lagar från skilda år. En allmän lag om viten bör innehålla en bestämmelse på denna punkt.

En annan fråga som lämnats öppen i lagrådsremissen är den, om vitesföreläggande skall delges. Vissa lagar innehåller bestämmelser därom, andra inte. Bestämmelse om delgivning finns t. ex. i 9 kap. 8 § rättegångsbalken och 55 § taxeringslagen. Frågan om delgivning har betydelse även för utdömandet, se t. ex. högsta domstolens dom den 18 november 1983, nr DB 28.

En fråga som också synes böra övervägas är att i en allmän lag om viten ge uttryck åt den i praxis antagna principen, att nytt vite inte får föreläggas förrän tidigare föreläggande har vunnit laga kraft.

När det gäller utdömande av vite märks den föreslagna huvudregeln, att frågor därom skall prövas av länsrätten. Alldeles oavsett om vitet i rättsligt hänseende betraktas huvudsakligen som ett tvångsmedel eller som en påföljd är påtagligt att straffmättningsliknande principer här har stort spelrum. Men hänsyn därtill ligger det närmast till att behålla allmän domstol som prövningsinstans. Det på sina håll till förmån för förvaltningsdomstolarna åberopade argumentet, att dessa skulle ha större erfarenheter av sådana förvaltningsrättsliga frågor som ofta aktualiseras i samband med

vites utdömande, är inte övertygande. Med en prövning hos allmän domstol följer för närvarande också den fördel som ligger i att talan om utdömande som regel förs av allmän åklagare. Denne kan genom tillgängliga register och andra handlingar ofta bättre än andra myndigheter skaffa sig närmare kännedom om den person som vitesföreläggandet avser. Den omständigheten att överväganden av företrädesvis straffrättslig natur många gånger är förenade med frågan om utdömandet av ett vite har för övrigt återopats av departementschefen som ett skäl för att behålla allmän domstol som prövningsinstans på det marknadsrättsliga området.

Det synes också viktigt att uppmärksamma den skillnad som råder i fråga om förfarandet inför allmän domstol och inför förvaltningsdomstol. Vid allmän domstol är i första instans muntligt förfarande regel, vid förvaltningsdomstol gäller skriftlighet som regel (9 § förvaltningsprocesslagen). Vidare råder olika bestämmelser i frågan om rättshjälp i mål vid allmän domstol och i mål vid förvaltningsdomstol liksom beträffande möjligheten att få ersättning för rättegångskostnader.

I den föreslagna lagen har intagits en bestämmelse om att vite inte skall dömas ut, om ändamålet med vitet har förfallit (9 §). Däremot saknas bestämmelse för det fall att föreläggandet väl har iakttagits men att det skett för sent. Även detta fall ryms inom uttrycket, att ändamålet med vitet har förfallit, men avses ändock inte gå in därunder. Förhållandet torde böra klarläggas i en lag om viten. Så har skett t. ex. i uppbördslagen, taxeringslagen och fastighetstaxeringslagen.

I fråga om utdömt vite gäller preskriptionsregeln i 35 kap. 7 § brottsbalken liksom för böter. Någon motsvarighet till regeln i 35 kap. 1 § samma balk om åtalspreskription finns däremot inte. I rättspraxis har sistnämnda regel ansetts analogivis tillämplig, när fråga uppkommit om utdömande av vite (NJA 1974 s. 243). Frågan synes böra regleras i en allmän lag om viten.

Det anförda ger vid handen att åtskilliga frågor lämnas oregrerade i den föreslagna lagen om viten. Endast om starka skäl kan anföras för en på detta sätt begränsad lag bör den genomföras. Det starkaste skälet som anförts för den föreslagna lagstiftningen synes vara önskemålet om ökad effektivitet hos vitesinstitutet. Den utredning som företagits i frågan och som ligger till grund för lagrådsremissen, nämligen viteskommitténs förut nämnda betänkande, visar emellertid endast på vissa områden. Remissbehandlingen av betänkandet förefaller inte att ha förändrat denna bild. Visserligen har från flertalet håll framförts önskemål om en generell lagstiftning i ämnet, men dessa önskemål är inte närmare utvecklade. De pekar i allt fall inte på en så begränsad reglering som det remitterade förslaget till lag om viten innebär.

Innan en så viktig reglering som en allmän lag om viten utgör föreläggs riksdagen, bör närmare övervägas de här förut berörda frågorna om redigering av redan befintliga bestämmelser angående viten och om en mera omfattande reglering i sak. Även när det gäller frågan om prövningsinstans

för utdömande av vite synes det önskvärt med ett förnyat övervägande grundat på synpunkter som erhållits efter sedvanlig remissbehandling. Denna fråga får en helt annan betydelse när det gäller en lag som skall tillämpas över hela fältet än när det gäller det begränsade sammanhang som avsågs i viteskommitténs lagförslag. Önskemålen om ökad effektivitet synes tills vidare kunna nöjaktigt tillgodoses inom ramen för de särskilda författningarna på de områden som närmast kommer i fråga.

På grund av det anförda vill lagrådet förorda att det remitterade förslaget till lag om viten i nuvarande skick inte föreläggs riksdagen till antagande.

För den händelse en lag av det begränsade innehåll som förslaget innebär likväl anses böra genomföras, vill lagrådet i det följande anföra vissa synpunkter på förslaget till lag om viten sådant det föreligger.

Förslaget till lag om viten

Med hänsyn till det begränsade innehållet och till att grundläggande bestämmelser kvarstår i andra lagar bör lagen benämnas "lag med vissa bestämmelser om viten".

1 §

Paragrafen inleds med bestämmelsen, att lagen gäller viten som enligt lag eller annan författning får "föreläggas" av myndigheter. Även i följande paragrafer av förslaget används uttrycksättet "vite föreläggs". Uttrycksättet finns redan i lagstiftningen, t. ex. i 25 kap. 8 § brottsbalken och 9 kap. 8 § rättegångsbalken. Men även andra formuleringar förekommer, i synnerhet i lagstiftning från senare tid. Vanligt är sålunda uttrycket "utsätta" vite, se t. ex. från allra senaste tid 13 § andra stycket lagen (1982: 821) om transport av farligt gods och 18 § andra stycket hälso-skyddslagen (1982: 1080). Ordet "förelägga" är i sammanhanget tvetydigt, i det att det också avser det påbud eller förbud av materiellt innehåll som myndigheten riktar till adressaten. Ett sådant föreläggande behöver inte alltid vara förenat med vite. Den otydlighet som föranleds härav framträder i flera av förslagets paragrafer, särskilt i 6 § till vilken lagrådet återkommer i det följande. Av betydelse är det också att skilja mellan själva föreläggandet och vitesföreskriften när det gäller frågan om föreläggandets övergång på ny ägare. För vissa sådana fall föreslås nu att även vitesföreskriften skall gälla den nye ägaren (så i de remitterade förslagen nr 3–6). Det skulle vara en fördel om ordet förelägga så långt möjligt kunde reserveras för föreläggande av sistnämnda slag och undvikas i fråga om vitet. Beträffande vite kan lämpligen väljas ordet utsätta. Därmed skulle också vitet klarare framträda som beteckning för den påföljd som är förenad med att ett föreläggande (av materiellt innehåll) inte åtlöds. Något hinder mot att använda det vanliga ordet "vitesföreläggande" som beteckning för ett föreläggande av materiellt innehåll förenat med vite synes

det sagda dock inte behöva medföra. Det anförda leder till att i första stycket ordet "föreläggas" bör utbytas mot "utsätts".

Enligt det föreslagna andra stycket skall lagen tillämpas "endast i den mån inte något annat följer av vad som är särskilt föreskrivet". Denna bestämmelse ger intryck av att den föreslagna lagen har undantagskaraktär, vilket inte torde vara avsikten. Andra stycket bör hellre formuleras så, att lagen tillämpas ej i den mån annan följer av vad som är särskilt föreskrivet.

2 §

Enligt denna paragraf kan ett vitesföreläggande riktas till en eller flera fysiska eller juridiska personer. I specialmotiveringen till paragrafen sägs att den myndighet som förelägger vite kan med hänsyn till omständigheterna fritt bestämma om ett föreläggande skall riktas mot en juridisk person som sådan eller mot en eller flera fysiska personer som dess ställföreträdare. Uttalandet kan uppfattas så, att vitesföreläggandet skall riktas antingen mot den juridiska personen som sådan eller mot dess företrädare. Det kan emellertid tänkas fall då det för att ett vite skall få avsedd verkan är motiverat att rikta vitesföreläggandet till såväl den juridiska personen som företrädare för denna. I fråga om den juridiska personen som sådan kan ofta ett högre vitesbelopp bestämmas än när det gäller företrädare. Den föreslagna lagtexten torde inte hindra ett sådant dubbelriktat vitesföreläggande (se ang. 9 kap. 8 § rättegångsbalken den av Gärde m. fl. utgivna kommentaren s. 81; jfr i fråga om förverkande NJA 1981 s. 452). Det är önskvärt att ett klagörande uttalande i den nu berörda frågan görs under den fortsatta handläggningen av lagstiftningsärendet.

3 §

I enlighet med vad lagrådet anfört vid 1 § rörande terminologin och för att vinna någon förenkling av lydelsen föreslår lagrådet dels att första meningen får innehålla att när vite utsätts, det skall bestämmas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå adressaten att följa det föreläggande som är förenat med vitet, dels att tredje meningen får lydelsen att om vite utsätts för flera personer i ett gemensamt föreläggande, särskilt belopp skall bestämmas för var och en av dem.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om löpande vite. Sådant vite kan enligt paragrafen få användning i situationer som sinsemellan är principiellt olika. Typfallet är ett föreläggande att vidta en viss åtgärd, t. ex. riva en byggnad.

Regeln i 2 § sista meningen i förslaget kan tänkas få till följd att ett löpande vite inte kan dömas ut i fråga om en eller flera av de perioder det

avser. Härvid torde få räknas med enbart hela perioder. Det lärer sålunda inte vara avsett att ett löpande vite skall kunna dömas ut endast till en del, bestämd med hänsyn till hur stor del av en period faktisk eller rättslig omöjlighet förelegat för adressaten.

En särskild situation föreligger när ett föreläggande avser återkommande förpliktelser, t. ex. för en vårdnadshavare att lämna ifrån sig barnet till umgängesberättigad fader eller moder. Redan nu förekommer det att vite utsätts för varje sådan förpliktelse en tid framåt. I sådana fall är det egentligen inte fråga om ett löpande vite utan om flera särskilda viten, knutna vart och ett till sin särskilda förpliktelse. Det utmärkande för denna typ av vitesförelägganden är att vite anses kunna sättas ut för en eller flera förpliktelser trots att någon försumlighet inte konstaterats beträffande tidigare förpliktelse av samma slag.

Rubriken till 5 §

Före 5 § har i det remitterade förslaget införts rubriken "Uppgiftsskyldighet". Paragrafen är emellertid inte uppbyggd som föreskrift om skyldighet för ägaren eller innehavaren av egendom att vid övergång av egendomen lämna den avsedda uppgiften till myndighet. Den är i stället konstruerad så, att myndighet ges befogenhet att – även vid vite – förelägga ägaren eller innehavaren att lämna uppgiften i fråga. Rubriken skulle förslagsvis kunna lyda "Föreläggande att lämna viss uppgift".

5 §

Enligt paragrafen äger myndighet, som har befogenhet att vid vite förelägga eller förbjuda ägaren eller innehavaren av viss egendom att vidta en åtgärd med egendomen, förelägga denne att, om egendomen övergår till annan, lämna myndigheten uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress. Även ett sådant föreläggande får förernas med vite. Bestämmelsen har utformats efter mönster av 19 § hälsoskyddslagen (1982: 1080). Meningen med bestämmelsen är tydligen att den rättsinnehavare som drabbas av ett vitesföreläggande skall kunna åläggas att anmäla ändringar i fråga om det egna rättsinnehavet. Däremot torde bestämmelsen inte innefatta krav på att t. ex. ägaren skall vara nödgad att ange förändringar i annans nyttjanderätt eller att en nyttjanderättshavare skall vara skyldig att anmäla förändring i äganderätten. Lagrådet föreslår i klarhetens intresse den lydelsen att myndigheten under de i paragrafen angivna omständigheterna får förelägga ägare eller innehavare, vilkens rättsställning upphör, att lämna myndigheten uppgift om namn och adress på den som inträtt som ny rättsinnehavare.

6 §

I första stycket första meningen föreskrivs att länsrätten prövar frågor om utdömmande av viten på ansökan av den myndighet i länet som har

utfärdat föreläggandet eller, om vitet har förelagts efter överklagande, av den myndighet i länet som har prövat frågan om föreläggandet i första instans.

Bestämmelsen, som omfattar andra viten än s. k. förfarandeviten, är oklar. Avsikten med bestämmelsen synes vara att det även i fall då vitet utsatts av besvärsmyndigheten skall åligga den myndighet som prövat föreläggandet i första instans att ansöka om vitets utdömande. Regeln passar bra på det fallet att underinstansen själv haft befogenhet att sätta ut vitet och prövat vitesfrågan. Men tillämpningen blir osäker i det fallet att den högre instansen haft självständig befogenhet att utsätta vite och frågan om vite ej varit på tal i den lägre instansen. Så kan exempelvis bli fallet enligt 14 § 4 mom. jämfört med 2 mom. lagen (1944: 219) om djurskydd. Tydligen skall även i det fallet framställning om vitets utdömande göras av den lägre instansen. Detsamma får anses gälla i det fall då den lägre instansen inte äger utsätta vite utan måste i den frågan hänvända sig till annan myndighet. Det gäller t. ex. enligt 57 § folkbokföringsförordningen (1967: 198). Pastorsämbetet har enligt denna bestämmelse att anlita biträde av länsstyrelsen, när det vill ha vite utsatt. Uppgiften att göra ansökan kan i sistnämnda exempel också anses åvila länsstyrelsen.

Till oklarheten i första stycket bidrar här i särskild grad den av lagrådet tidigare (vid 1 §) berörda tvetydigheten hos ordet "föreläggande". Det är sålunda tveksamt om med "föreläggandet i första instans" menas själva det materiella föreläggandet eller den därmed förenade vitesföreskriften. Den förra betydelsen är den som ligger närmast till hands. Men i specialmotiveringen till 6 § sägs att ansökan bör göras av den myndighet "som har prövat vitesfrågan i första instans".

Ett klarläggande av innebörden synes erfordrerligt.

Enligt andra stycket skall fråga om utdömande av vite prövas av den "domstol eller myndighet" som har utfärdat föreläggandet. För att vinna överensstämmelse med den i 1 § i förslaget valda terminologin torde det citerade uttrycket böra ersättas med "myndighet".

7 §

Enligt punkt 3 i paragrafen prövar tingsrätten fråga om utdömande av vite, "om annars rätten själv eller, efter talan om rättens beslut, högre rätt har förelagt vitet". Ordet "annars" är svårbegripligt. Meningen är enligt vad som upplysts vid föredragningen inför lagrådet att ange att punkten 3 avser annat fall än punkten 2. Specialmotiveringen till bestämmelsen kan däremot ge intryck av att fråga är om annat fall än som avses i 6 § andra stycket. En sådan tolkning synes också välmotiverad: motsvarande undantag har gjorts i 6 § första stycket i fråga om länsrätten. Bestämmelsen bör förtydligas.

8 §

Paragrafen sägs i specialmotiveringen svara mot 18 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken. Ordalydelsen är emellertid en annan. Genom denna förändring av bestämmelsen kan däri bl. a. inte längre med säkerhet inläsas att forumbestämmelserna i 19 kap. rättegångsbalken äger tillämpning i mål om utdömande av vite. En forumbestämelse synes emellertid erforderlig. Paragrafen bör omformuleras.

9 §

Andra stycket behandlar frågan om utdömande av vite i fall som avses i 4 § andra stycket i förslaget, dvs. när vitet är knutet till ett förbud och det bestämts att vitet skall utgå var gång förbudet överträds. Då gäller enligt första meningen av andra stycket i förevarande paragraf att endast ett vitesbelopp får dömas ut även om flera överträdelse av förbudet förligger till samtidig bedömning i målet om vitets utdömande. Skälet till bestämmelsen är bl. a. att undvika att det kan bli fråga om att döma ut mycket höga belopp. Samma skäl synes göra sig gällande när annat löpande vite försuttits för flera perioder. En motsvarande regel kan därför vara motiverad för detta fall. I andra meningen heter det: "När ett beslut i ett sådant mål har vunnit laga kraft, får vite som avser överträdelse av förbudet inte dömas ut om överträdelsen har skett innan målet anhängiggjorts". Denna senare bestämmelse är oklar. Specialmotiveringen ger inte någon förklaring. En tänkbar innebörd är att, i ett mål om utdömande av vite, vitet inte får dömas ut med anledning av en överträdelse som har skett innan ett tidigare slutligt avgjort mål om vitets utdömande anhängiggjorts. Ett klarläggande är önskvärt.

Förslagen nr 3, 4, 5 och 6

Dessa förslag avser lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m., bostadssaneringslagen (1973:531), hälsoskyddslagen (1982:1080) och naturvårdslagen (1964:822). I samtliga dessa lagar föreslås införande av en bestämmelse om att löpande vite skall – liksom själva föreläggandet enligt lagen – gälla mot ny ägare till fastigheten. En förutsättning för att vitet skall övergå på den nye ägaren är att anteckning om vitet gjorts i fastighetsboken eller tomträttsboken före förvärvet. Enligt bestämmelsen gäller vitet mot den nya ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången.

Den föreslagna bestämmelsen avser tydligen liksom när det gäller själva föreläggandet alla former av äganderättsövergång. I fråga om familjerättsliga förvärv gör sig dock skälen för bestämmelsen – att motverka överlåtelser i förhållningssyfte – knappast gällande. För vissa fall av bodelning kan en bestämmelse möjligen tänkas få betydelse, t. ex. om boskillnad arrangeras, men inte för successionsrättsliga förvärv. En sak för sig är att

själva föreläggandet övergår på förvärvaren även i dessa fall. Men att låta även vitesföreskriften utan vidare gå över på ny ägare väcker betänkligheter. Såvitt angår de successionsrättsliga förvärven är att märka, att utdömt vite enligt 35 kap. 7 § brottsbalken bortfaller när adressaten dör och att förelagt vite i rättspraxis också ansetts falla bort vid dödsfall (se t. ex. RÅ 1978 Bb 115). Genom förslaget bryts här en princip utan att problemet berörts närmare i remissprotokollet. Inte heller viteskommittén synes ha behandlat frågan närmare; dess överväganden begränsar sig till överlåtelser. Beträffande överlåtelser kan fog finnas för att tillerkänna en anteckning om vitet i fastighetsboken verkan mot ny ägare, eftersom han kan förmodas ta del av vad fastighetsboken innehåller innan han ingår avtalet. Så är dock ingalunda förhållandet i successionsfallen. Bestämmelsen synes böra övervägas på nytt för en begränsning till överlåtelsefallen.

Enligt det remitterade förslaget gäller bestämmelsen inte bara ägare till fastighet och tomträttshavare utan också ägare till byggnad på ofri grund. Även i det fall då löpande vite föreläggs någon i egenskap av ägare till byggnad på ofri grund skall anteckning göras i fastighetsboken. Förslaget synes alltför långtgående i denna del. Det är knappast realistiskt att utgå från att den som förvärvat en byggnad på ofri grund tar del av vad fastighetsboken innehåller, eftersom denna regelmässigt upptar enbart belastningar på själva fastigheten. Även i denna del bör förslaget övervägas ytterligare. Det kan anmärkas att viteskommittén inte ansåg det möjligt att införa en sådan bestämmelse som nu är i fråga (betänkandet s. 63).

Den föreslagna bestämmelsen innehåller inte någon reservation för det fallet att den nye ägarens förvärv inträder strax före utgången av en tidsperiod för det löpande vitet. Därav följer att, om vitet försittes för nämnda period, det kan dömas ut mot den nye ägaren trots att denne kanske haft endast mycket kort tid på sig att efterkomma det föreläggande som vitet är knutet till. Detta är otillfredsställande oavsett vilken form av förvärv det gäller. I specialmotiveringen till den föreslagna ändringen i 19 § lagen om påföljder och ingripande vid olovligt byggande m. m. sägs att, om dagen för äganderättsövergången infaller "mitt under" en vitesperiod, vitesbeloppet får börja beräknas med verkan från och med nästa period. Detta uttalande har inte stöd i den föreslagna lagtexten. Problemet uppmärksammades av viteskommittén, som i sitt förslag hade en särskild bestämmelse härom, se 18 § tredje stycket i kommitténs förslag till lag om vissa tvångsmedel. En bestämmelse av samma innebörd bör införas i de i lagrådsremissen upptagna ändringsförslagen.

Om förslag till lag om viten inte föreläggs riksdagen, bör i de nu ifrågakvarande lagarna införas motsvarigheter till 4 § första och andra styckena samt 9 § andra stycket i det remitterade lagförslaget och i samband därmed vidtas vissa redaktionella ändringar. Vidare bör andra stycket i 18 § miljöskyddslagen lämnas oförändrat.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Om förslag till lag om viten inte läggs fram nu, utgår den föreslagna punkten 4 ur 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar.

Vid granskningen av förevarande förslag har lagrådet uppmärksammat följande. Enligt 14 § 2 prövar länsrätt bl. a. mål enligt 21 kap. föräldrabalken. I samband med ändringar år 1983 i 21 kap. föräldrabalken infördes en ny paragraf, betecknad 21 §, i 6 kap. samma balk. Den innehåller bestämmelser om vite, som kan utsättas av rätten i mål om vårdnad eller umgänge. Fråga om utdömande av sådant vite skall enligt tredje stycket i paragrafen prövas av länsrätten. Någon bestämmelse därom inflöt dock inte i nyssnämnda 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. En sådan bestämmelse torde böra införas.

Övriga lagförslag

Om förslag till lag om viten inte föreläggs riksdagen bör följande uppmärksammas.

Förslag nr 2, som innebär att 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken skall upphöra att gälla, utgår.

Ehuru talan om vites utdömande enligt ändringsförslagen nr 8, 9, 11 och 14 skall föras av annan än allmän åklagare, torde samma forumbestämmelser som gäller vid åtal för bötesbrott vara tillämpliga.

Förslag nr 10, innebärande att 27 § konsumentkreditlagen (1977: 981) skall upphöra att gälla, utgår. Likaså utgår förslagen nr 12 och 13 angående ändringar i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenföroreningar från fartyg och i närradiolagen (1982: 459).

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
1984-11-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom.

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition med förslag till lag om viten m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om viten,
2. lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.,
4. lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531),
5. lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080),
6. lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
7. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
8. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor,
9. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
10. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981),
11. lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,
12. lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg,
13. lag om ändring i närradiolagen (1982: 459),
14. lag om ändring i konkurrenslagen (1972: 729).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 20 oktober 1983.

Underlag för det till lagrådet remitterade förslaget utgjordes i första hand av viteskommitténs betänkande (SOU 1982:21) Ett effektivare vite och remissyttrandena däröver. Vid sin anmälan av frågan om lagrådsremiss uttalade emellertid min företrädare att, med hänsyn till att förslagen i olika hänseenden skilde sig väsentligt från kommittéförslaget, särskilt samråd under ärendets beredning hade ägt rum med bl. a. vissa myndigheter som berördes av förslagen. Vidare hade en genomgång gjorts av de författningar med bestämmelser om viten som finns registrerade i det av statsrådsberedningen förda rättsdataregistret.

Lagrådet har ansett det vanskligt att bedöma lagrådsremissens i förhållande till kommittéförslaget mera vittsyftande förslag, eftersom det inte blivit föremål för remissbehandling i sedvanlig omfattning. Lagrådet har i yttrandet särskilt hänvisat till att det vad gäller frågan om prövningsinstans för utdömmande av vite syntes önskvärt med ett förnyat övervägande grundat på synpunkter som erhållits efter sedvanlig remissbehandling. Med hänsyn härtill och med hänvisning till åtskilliga synpunkter av teknisk natur som utvecklats i yttrandet har lagrådet förordat att förslaget inte i det remitterade skicket föreläggs riksdagen till ställningstagande.

Med hänsyn till dessa uttalanden av lagrådet har fortsatt beredning ägt rum, varvid genom särskild remiss yttranden inhämtats över lagrådsremissen jämte lagrådets yttrande samt en inom justitiedepartementet upprättad promemoria med förslag till slutligt ställningstagande av regeringen. I promemorian behandlas – utöver vad som tagits upp i lagrådsremissen – en särskild fråga rörande viten, nämligen om nordiskt samarbete i fråga om verkställighet av marknadsrättsliga viten.

De instanser som efter remiss har avgett yttranden över promemorian är riksåklagaren (RÅ), Göta hovrätt, kammarrätten i Göteborg, Stockholms tingsrätt, domstolsverket, marknadsdomstolen, konsumentombudsmannen (KO), näringsfrihetsombudsmannen (NO), Svenska kommunförbundet och Sveriges domareförbund. Remissinstanserna har med något undantag på de flesta punkter ställt sig positiva till de i promemorian upptagna förslagen och tillstyrkt att en lagstiftning i enlighet med promemoriaförslaget kommer till stånd. Remissinstansernas inställning redovisas i det följande översiktligt i anslutning till de olika lagförslagen.

2 Förslaget till lag om viten

2.1 Allmänt

Lagrådet har föreslagit att de bestämmelser som nu finns i 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 § *brottsbalken* skall föras över till lagen om viten. Enligt det förstnämnda av dessa båda lagrum gäller beträffande vite som har förelagts i särskilt fall genom beslut av domstol eller annan myndighet, att det utdömda vitet tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet, samt att verkstäl-

lighet och förvandling av utdömda viten följer bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979: 189). I fråga om annat vite, dvs. sådant som riktar sig till var och en (generellt vite), gäller nyssnämnda bestämmelser och därtill vad som i övrigt är stadgat i 25 kap. brottsbalken om böter, däribland regeln om att böter som huvudregel skall ådömas i dagsböter. Enligt 35 kap. 7 § brottsbalken har bestämmelserna om preskription av ådömda böter tillämpning på utdömt vite, liksom också bestämmelserna om att ådömda böter bortfaller när den dömda dör.

Frågan om dessa bestämmelser lämpligen bör föras över till en ny lag om viten eller stå kvar i brottsbalken synes enligt promemorian vara väsentligen beroende av ställningstagandet till ett annat spørsmål som lagrådet har tagit upp, nämligen om en ny lag om viten bör göras tillämplig även på *generella viten*. Med hänvisning till att denna form av viten är underkastad bötesreglerna förordades i remissen att endast vissa allmänna bestämmelser i lagen om forum m. m. skulle gälla viten av sådant slag.

Denna synpunkt utvecklas ytterligare i promemorian, där det konstateras att de generella vitena företer sådana olikheter gentemot andra former av viten att de inte lämpligen bör regleras i samma lag. En generell *vitesföreskrift* har enligt promemorian i realiteten karaktären av en straffsanktionerad norm. Flertalet av de bestämmelser som upptagits i lagen om viten och som har ansetts motivera att en sådan lag införs – t. ex. om beloppets bestämmande, om löpande vite och om de allmänna reglerna för utdömande – kan sålunda inte tillämpas på generella viten, eftersom utdömandet skall ske enligt vanliga straffmättningsprinciper. Med hänsyn till att de generella vitena helt omfattas av bestämmelserna om böter i 25 kap. brottsbalken synes enligt promemorian regleringen höra hemma i detta kapitel.

I promemorian förordas med denna utgångspunkt att bestämmelserna i 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 §, som avser såväl generella viten som andra viten, får stå kvar i balken. Lagrådets önskemål kan emellertid enligt promemorian tillgodoses så till vida att en hänvisning till bestämmelserna i brottsbalken – liksom i enlighet med vad lagrådet förordat till bötesverkställighetslagen – tas in i lagen om viten, lämpligen i dess 1 §.

Remissinstanserna har med ett undantag anslutit sig till promemorians ställningstagande. Även jag ställer mig bakom detta.

Lagrådet har vidare konstaterat att den föreslagna lagen inte ger svar på frågan i vad mån vite kan föreskrivas för *offentligrättsliga juridiska personer*, t. ex. staten.

Enligt promemorian har den aktuella frågan, vars praktiska betydelse uppenbarligen är begränsad, ytterst samband med principiella spørsmål om möjligheter för domstolar och andra myndigheter att besluta om förpliktelser för det allmänna. Det sägs därför inte vara lämpligt att i en allmän lag om viten generellt slå fast vilken lösning som bör väljas. Frågan bör enligt promemorian t. v. överlämnas åt rättstillämpningen.

Några remissinstanser – marknadsdomstolen, NO och Sveriges domareförbund – har instämt med lagrådet och uttalat att frågan huruvida staten kan föreläggas vite bör lösas i den nya lagen. Marknadsdomstolen upplyser att enligt dess praxis staten inte har ansetts kunna föreläggas vite. NO framhåller bl. a. att det inom marknadsrätten liksom inom civilrätten i övrigt har varit en allmän princip att samma regler bör gälla för offentlig företagsamhet som för annan näringsverksamhet. Även om det i regel inte blir aktuellt att meddela vitesföreläggande mot statliga organ, innebär det enligt NO en betydande försvagning av konkurrenslagstiftningens effektivitet att tveksamhet råder om huruvida lagens regler om vitessanktion gäller mot alla näringsidkare. Sveriges domareförbund anser att, om staten skall vara undantagen som adressat för vitesföreläggande, detta bör framgå av lagen och att undantag bör gälla endast när staten uppträder i ett offentligt förhållande.

Det kan nämnas att den aktuella frågan också har berörts bl. a. av justitiekanslern (JK) vid remissbehandlingen av ett annat aktuellt förslag, nämligen det av kommissionen mot ekonomisk brottslighet avlämnade betänkandet (Ds Ju 1984: 05) Företagsbot. JK uttalar i sitt yttrande att det f. n. är omöjligt att säga något bestämt om huruvida staten kan utsättas som adressat i ett vitesföreläggande men att han för egen del har svårt att se att det föreligger något behov av att sätta ut vite i förelägganden som riktar sig mot statliga myndigheter.

Som har påpekats i promemorian finns en rad exempel ur praxis på att kommuner av olika slag har ansetts kunna föreläggas vite. Att staten inte kan föreläggas vite med avseende på dess offentligt rättsliga verksamhet får däremot anses uppenbart. I vissa författningar, t. ex. 9 kap. 8 § rättegångsbalken, finns uttryckliga föreskrifter av innebörd att vite ej kan föreläggas staten. Den principen har enligt promemorian i allmänhet följts i rättspraxis även på andra områden. I promemorian hänvisas i denna del bl. a. till ett uttalande i ämnet under förarbetena till konkurrenslagen, då föredragande departementschefen anförde att det av allmänna principer torde följa att förbud eller åläggande mot en statlig myndighet inte bör förenas med vite (prop. 1981/82: 165 s. 269). Ett motsvarande uttalande har gjorts i förarbetena till lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare (prop. 1983/84: 92 s. 23).

Mot den bakgrunden skulle det kunna synas ligga nära till hands att tillmötesgå lagrådet på det sättet att det i den nya lagen om viten tas in ett uttryckligt generellt förbud mot att ett vitesföreläggande riktas mot staten. För en sådan lösning talar också det förhållandet att ett vitesföreläggande mot staten ofta knappast skulle fylla den normala funktionen av ekonomiskt påtryckningsmedel.

Jag är emellertid inte på det föreliggande underlaget beredd att förorda en ovillkorlig generell regel som utesluter möjligheten att staten kan vara adressat för ett vitesföreläggande. Särskilt vad gäller det marknadsrättsliga

fältet kan situationer tänkas uppkomma där staten i så utpräglad grad uppträder som privaträttsligt subjekt att det skulle te sig onaturligt om möjligheten att förelägga vite inte stod till buds. Exempelvis kan ett organ som ingår i den statliga organisationen bedriva affärsverksamhet i konkurrens med och på liknande sätt som privata företag, mot vilka viten kan riktas enligt de marknadsrättsliga reglerna. Även om statliga organ givetvis kan förväntas utan viteshot följa förbud m. m. som marknadsdomstolen meddelat, kan det i ett enskilt fall med hänsyn till särskilda omständigheter framstå som befogat att inte särbehandla dessa organ i förhållande till privata rättssubjekt. Bl. a. understryks genom vitet vikten av att organet tillräckligt bevakar att förbudet e. d. inte överträds oavsiktligt. Det kan också gälla förhållandet mellan skilda säljled m. m., när staten bedriver näringsverksamhet, kanske i monopolställning e. d. Utanför det marknadsrättsliga området bör det för att ett vitesföreläggande mot staten skall kunna komma i fråga krävas att ett helt speciellt undantagsfall är för handen.

Det anförda har lett mig till den uppfattningen att den aktuella frågan i enlighet med promemorieförslaget bör överlämnas åt rättstillämpningen. De uttalanden som jag nyss har gjort – och som i fråga om vitesföreläggande mot staten bygger på en något mindre restriktiv syn än som kommit till uttryck i tidigare lagförarbeten – bör kunna tjäna som vägledning vid tillämpningen av den nya lagstiftningen.

I lagrådsremissens specialmotivering har vid 2 § konstaterats att den myndighet som förelägger vite i förekommande fall med hänsyn till omständigheterna kan fritt bestämma om vitesföreläggandet skall rikta sig mot en juridisk person eller mot en eller flera personer som dess ställföreträdare. I anslutning härtill erinrade föredragande departementschefen om att, när vitesföreläggande riktas till en juridisk person, en följd blir att vitet inte kan *förvandlas till fängelse*. Han hänvisade vidare i anslutning till 3 § till att det av rättspraxis följer att vite inte får åläggas flera personer solidariskt och erinrade i det sammanhanget om att svårlösta situationer vid ett solidariskt åläggande skulle kunna uppkomma bl. a. för det fall att förvandling skulle aktualiseras.

Lagrådet har i anslutning härtill anmärkt att konsekvenserna av den skillnad som ligger i att vite mot enskilda personer kan förvandlas till fängelse, medan detta inte är fallet beträffande juridiska personer, inte har belysts närmare. I den inom justitiedepartementet upprättade promemorian har i detta hänseende påpekats att även om huvudregeln är att utdömda viten kan förvandlas till fängelse, sådan förvandling är utesluten enligt åtskilliga författningar. Att vite över huvud taget inte kan förvandlas för juridiska personer ligger enligt promemorian i sakens natur. Det sägs i promemorian att några större nackdelar inte synes vara förenade med denna ordning och att det torde vara svårt att aktualisera någon ändring i denna. För den händelse ett föreläggande mot en juridisk person inte leder

till avsett resultat, torde man f. ö. enligt promemorian ofta kunna rikta ett nytt vitesföreläggande mot någon enskild person.

Med anledning av vad lagrådet har uttalat i detta sammanhang har vidare i promemorian påpekats att principen om att vitesföreläggande inte får riktas till flera personer solidariskt inte har samband enbart med de svårösta situationer som kan uppstå vid förvandling. Som också lagrådet har framhållit kan, enligt promemorian, även andra skäl anföras mot solidariskt vite. Exempelvis skulle vid solidariskt vite den situationen kunna uppkomma att vid vitets utdömande skäl för jämkning av detta förekommer i fråga om en av adressaterna men inte beträffande den eller de andra.

Dessa uttalanden i promemorian har lämnats utan erinran av remissinstanserna och även jag ansluter mig till promemorians ståndpunkt.

Förslaget till lag om viten är enligt 1 § avsett att gälla i fråga om viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndighet. Enligt lagrådet bör man innan en allmän lag om viten utfärdas överväga om inte lagen bör innehålla en erinran om principen att vitesföreläggande kräver författningsstöd. I promemorian sägs emellertid att detta torde följa direkt av den legalitetsprincip som i överensstämmelse med regeringsformen gäller för myndigheterna. En erinran i aktuellt hänscende skulle därför enligt promemorian knappast fylla någon funktion men möjligen kunna vålla missförstånd, när det gäller viten för säkerställande av privaträttsliga anspråk.

Flertalet av remissinstanserna har lämnat ställningstagandet utan erinran medan två av dem – marknadsdomstolen och Sveriges domareförbund – har anslutit sig till lagrådets åsikt. Själv finner jag övervägande skäl tala för promemorians ståndpunkt. När det som här gäller en reglering som i sak är obehövlig, kan man som jag ser det inte bortse från risken att en särskild bestämmelse skulle kunna vålla missförstånd.

En ytterligare fråga av allmän natur som lagrådet tar upp är förhållandet mellan vite och straff. Lagrådet framhåller att svensk rätt intar den ståndpunkten att det inte bör vara möjligt att ingripa med *straff och vitespåföljd mot samma förfarande*. Enligt lagrådet bör lagen om viten innehålla en bestämmelse på denna punkt.

I promemorian uttalas med hänvisning till ett avgörande av högsta domstolen (NJA 1982 s. 633) att det är en allmän princip att vite inte kan föreläggas när straff är utsatt, om inte undantag från principen följer av särskilda författningar. I promemorian föreslås att principen kodifieras i enlighet med lagrådets önskemål.

Promemorieförslaget har föranlett särskilda kommentarer av marknadsdomstolen och KO. Av dessa remissinstansers yttranden framgår att den av lagrådet berörda principen inte fullt ut anses gälla på det marknadsrättsliga fältet, något som enligt vad marknadsdomstolen påpekat dock inte följer av någon uttrycklig bestämmelse utan av lagmotiven och reglernas uppbyggnad i övrigt. Vid sådant förhållande skulle det uppenbarligen vara

ägnat att skapa oklarhet, om den aktuella principen lagfästes i en allmän lag om viten. Till skillnad från vad som har förordats i promemorian är jag därför inte beredd att tillgodose lagrådets önskemål på denna punkt. När det gäller frågan om hur det aktuella spörsmålet i allmänhet bör bedömas torde tillräcklig ledning kunna hämtas från det berörda avgörandet av högsta domstolen. I överensstämmelse med vad som har anförts av lagrådet och i promemorian bör i 2 § lagen om viten tas in dels en uttrycklig bestämmelse om att vitesföreläggande skall *delges* den föreläggandet avser, dels en regel om att nytt vite inte får föreläggas i samma sak förrän tidigare föreläggande har *vunnit laga kraft*.

I lagrådsremissen diskuteras utförligt vilken domstol som skall handlägga frågor som rör *vites utdömande* när annat ej har föreskrivits särskilt. Lagrådet har intagit ståndpunkten att denna uppgift bör ligga kvar hos tingsrätt, medan det i justitiedepartementets promemoria förordas att förslaget i lagrådsremissen om att överföra uppgiften till länsrätt vidhålls.

Några remissinstanser – Göta hovrätt, domstolsverket och NO – är av samma mening som lagrådet och anför i huvudsak samma skäl. Övriga remissinstanser har emellertid i princip tillstyrkt förslaget i lagrådsremissen. Svenska kommunförbundet anser dock att det i första hand bör ankomma på länsstyrelsen att pröva frågor om utdömande av vite inom de rättsområden där styrelsen har särskild sakkunskap, dvs. byggnads- och hälsoskyddslagstiftningen. Sveriges domareförbund diskuterar en liknande lösning men avvisar den under hänvisning bl. a. till att förfarandet hos länsstyrelsen inte regleras genom förvaltningsprocessuell lagstiftning. Den myndighet som ligger länsstyrelsen närmast är då – påpekar förbundet – länsrätten, där förvaltningsrättskipning och förvaltningsprocess kan förenas. Förbundet anser att länsrätt bör vara den domstol som handlägger utdömande av vite i de fall tingsrätt eller annan myndighet inte särskilt har ålagts denna uppgift. Till dem som hyser denna uppfattning hör också bl. a. RÅ.

Några nya synpunkter på den aktuella frågan har inte kommit fram sedan min företrädare redovisade sitt ställningstagande i lagrådsremissen. Även om jag har förståelse för att frågan kan vara föremål för skilda bedömningar, anser jag övervägande skäl tala för den lösning som innefattas i lagrådsremissens förslag. Jag finner alltså inte skäl att frångå detta, vilket innebär att frågor om vites utdömande enligt min mening bör handläggas av länsrätt på talan av den myndighet som förelagt vitet, när annat inte har föreskrivits. Jag räknar med att länsrätterna skall kunna ta sig an den nya målgruppen inom ramen för tillgängliga resurser.

Slutligen har lagrådet bland frågor av mera allmän karaktär anført att frågan om *preskription* av möjligheten att utdöma vite bör lagregleras. Jag återkommer till frågan under avsnitt 2.2 vid 9 §.

2.2 De särskilda lagbestämmelserna

Lagens rubrik

Lagrådet har med hänvisning till att lagens innehåll är begränsat föreslagit att den nya lagen benämns "lag med vissa bestämmelser om viten" i stället för "lag om viten", som föreslagits i lagrådsremissen. I promemorian påpekas att det med ledning av lagrådsyttrandet överarbetade förslaget innefattar en mera fullständig reglering än förslaget i lagrådsremissen. Med hänsyn härtill och till intresset av att åstadkomma en kort rubrik förordas i promemorian att rubriken får den lydelse som föreslogs i lagrådsremissen. Jag ansluter mig till vad som har sagts i promemorian i denna del.

1 §

Första stycket

Som påpekats av lagrådet och av någon remissinstans kan "föreläggande" beroende på sammanhanget åsyfta dels det påbud eller förbud av materiellt innehåll som en myndighet riktar till en adressat, dels själva vitesföreskriften. Uttrycket "vitesföreläggande" får emellertid anses vara så vedertaget i juridiskt språkbruk att detta knappast kan ge upphov till missförstånd. Det saknas därför enligt min mening anledning att, som lagrådet ifrågasatt, i stycket byta ut ordet "föreläggas" mot "utsättas".

Andra stycket

Stycket har formulerats i enlighet med lagrådets förslag.

Tredje stycket

I överensstämmelse med vad som har angetts i avsnitt 2.1 har här tagits in en erinran om brottsbalkens och bötesverkställighetslagens bestämmelser om viten.

2 §

I lagrådsremissens specialmotivering har min företrädare uttalat att den föreläggande myndigheten i förekommande fall fritt kan bestämma om ett föreläggande skall riktas mot en juridisk person som sådan eller mot en eller flera företrädare för denne. Enligt lagrådet kan detta uppfattas så att ett föreläggande skall riktas antingen mot den juridiska personen som sådan eller mot dess företrädare. Uttalandet torde emellertid inte ha varit avsett att uppfattas på detta sätt. Som lagrådet har framhållit kan det nämligen tänkas fall där det, för att ett vite skall få avsedd verkan, är motiverat att rikta vitesföreläggande till såväl den juridiska personen som företrädare för denna. Som påpekats i promemorian utgör den föreslagna lagtexten inte heller något hinder för detta.

I enlighet med vad som har anförts i avsnitt 2.1 har paragrafen tillförts

ett tredje stycke där det har angetts att, när vite har förelagts, nytt vite mot adressaten i samma sak inte får föreläggas, förrän det tidigare föreläggandet har vunnit laga kraft. I detta hänseende kan en annan ordning följa av en specialförfattning som i så fall i överensstämmelse med 1 § andra stycket tar över den allmänna regeln. Vid bedömningen av om ett nytt föreläggande avser samma sak måste man naturligen – som påpekats i promemorian – bortse från tidsbestämmelsen och vitesbeloppet.

Paragrafen har vidare, likaledes i enlighet med vad som har sagts i avsnitt 2.1, kompletterats med ett nytt fjärde stycke, där det anges att ett vitesföreläggande skall delges den som föreläggandet avser.

3 §

Paragrafen har omformulerats i enlighet med lagrådets förslag, dock att i konsekvens med vad som har sagts under 1 § ordet "föreläggs" har behållits. Av språkliga skäl har paragrafen dessutom jämkats redaktionellt.

4 §

Enligt första stycket i paragrafen gäller bl. a. att löpande vite kan bestämmas att utgå med ett visst belopp för varje gång en återkommande förpliktelse inte har fullgjorts. Lagrådet har – utan att föreslå någon ändring i lagtexten – framhållit att det i sådana fall egentligen inte är fråga om ett löpande vite utan om flera särskilda viten, knutna vart och ett till sin särskilda förpliktelse. Termen "löpande vite" används emellertid redan nu i de fall som avses här, och det synes inte finnas något hinder mot att låta den omfatta även dessa fall.

I andra stycket enligt lagrådsremissens lydelse föreskrivs att, när ett vitesföreläggande innefattar ett förbud, det i föreläggandet kan bestämmas att vitet skall utgå varje gång förbudet överträds. Vid remissbehandlingen av promemorian har KO uttalat att det är väsentligt att motsvarande ordning får gälla i fråga om s. k. informationsålägganden enligt 3 § marknadsföringslagen och hemställt att lagtexten omformuleras med hänsyn till detta. Det berörda lagrummet ger marknadsdomstolen befogenhet att ålägga en näringsidkare att, vid marknadsföring av varor, tjänster eller andra nyttigheter, lämna sådan information som är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt, om näringsidkaren har underlåtit att lämna information av aktuellt slag. Ett sådant åläggande får innehålla t. ex. att informationen skall lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljstället.

Jag är ense med KO om att det i åtminstone en del av de fall då vitessanktioner informationsåläggande meddelas kan vara mest ändamålsenligt att bestämma att vitet skall utgå varje gång adressaten underlåter att fullgöra sin förpliktelse. Som andra stycket avfattats i lagrådsremissen skulle emellertid detta inte vara möjligt. Ett informationsåläggande, som ju i princip har permanent giltighet, kan inte heller anses gälla

en återkommande förpliktelse i den mening som avses i första stycket andra meningen. Jag anser därför att andra stycket bör justeras så att det kan få ett tillämpningsområde som även omfattar informationsålägganden och sådana likartade ålägganden som kan meddelas med stöd av annan lagstiftning liksom andra fall då det kan vara lämpligt. Lämpligen bör stycket avfattas så att om ett vitesföreläggande innefattar ett förbud eller någon liknande föreskrift eller det annars är lämpligt, myndigheten kan bestämma att vitet skall utgå varje gång föreskriften överträds. En följdändring får göras i 9 § andra stycket. Paragrafen har därjämte justerats redaktionellt.

I fråga om löpande vite bör ytterligare erinras om att min företrädare vid sin anmälan av lagrådsremissen underströk att sådant vite bör användas med viss försiktighet innan en ändamålsenlig praxis har hunnit utbildas. Han uppehöll sig i samband därmed ingående vid det marknadsrättsliga området och erinrade om att det på detta område ankommer på marknadsdomstolen att utbilda praxis. I fråga om sådana förbudsålägganden som NO och KO får utfärda enligt vissa lagar framhöll departementschefen bl. a. att den som har godkänt ett sådant föreläggande f. n. är bunden därav endast intill dess frågan om vitets utdömande har prövats. Han kan därefter vägra att godkänna ett nytt föreläggande och på det sättet få frågan prövad av marknadsdomstolen. Har i den nya ordningen vitet gjorts löpande, finns inte denna möjlighet så länge som föreläggandet äger bestånd. NO eller KO kan emellertid i detta läge återkalla föreläggandet och föra saken till marknadsdomstolen. Det framstår – påpekade departementschefen – som naturligt att denna möjlighet utnyttjas, om näringsdikaren anses ha ett befogat intresse av att få saken prövad i domstolen.

Dessa uttalanden har lämnats utan erinran av lagrådet men föranlett vissa synpunkter under remissbehandlingen. Marknadsdomstolen har som sin mening framhållit att löpande vite över huvud taget inte bör få förekomma i förelägganden som utfärdas av NO och KO. Enligt NO torde däremot inga särskilda förhållningsregler vara motiverade för NO eller KO med hänsyn till att ombudsmännen är väl så kompetenta att tillämpa lagen som andra myndigheter och till att de marknadsrättsliga lagarna inte är av så särpräglad art.

Själv anser jag att de berörda uttalandena från min företrädares sida är väl ägnade att tjäna som vägledning för rättstillämpningen. Med anledning av vissa uttalanden vid remissbehandlingen vill jag ytterligare framhålla att det otvivelaktigt är en allmän princip att den myndighet som meddelat ett vitesföreläggande även kan återkalla detta i händelse av ändrade förhållanden, när annat inte är föreskrivet. På marknadslagstiftningens område finns särskilda regler om att frågor av detta slag kan prövas på nytt när ändrade förhållanden föranleder det eller annat särskilt skäl föreligger (jfr 13 § marknadsföringslagen och 24 § konkurrenslagen). Med stöd av dessa regler kan i linje med vad som förordats i lagrådsremissen NO och KO

åstadkomma att ett tidigare meddelat föreläggande med löpande vite förfaller, om näringsidkaren har ett befogat intresse av att få saken prövad i marknadsdomstolen.

Rubriken till 5 §

Rubriken har utformats enligt lagrådets förslag.

5 §

Paragrafen har utformats enligt lagrådets förslag.

6 §

Enligt vad lagrådet har uttalat blir tillämpningen av bestämmelsen om vilken myndighet som skall göra ansökan om utdömande av vite oklar i det fallet beslut om vitesföreläggande har meddelats av en högre instans som haft självständig befogenhet att utsätta vite och frågan ej har varit på tal i den lägre instansen. Ett exempel som lagrådet tar upp erbjuder lagen (1944: 219) om djurskydd, enligt vilken både miljö- och hälsoskyddsnämnden och länsstyrelsen – som är nämndens överinstans – har tillsynsuppgifter samt befogenhet att förelägga vite. Om länsstyrelsen i ett sådant fall själv har tagit upp frågan om vitesföreläggande och meddelat beslut om detta, torde det enligt promemorian också få ankomma på länsstyrelsen att i förekommande fall göra ansökan om vitets utdömande. Detta bör gälla även om länsstyrelsen har tagit upp frågan i anslutning till ett besvärsmål i vilket frågan om vitesföreläggande inte har behandlats av underinstansen. Paragrafen har i överensstämmelse med promemorieförslaget jämkats redaktionellt för att det anförda skall framgå tydligare.

Ett annat fall som lagrådet tar upp gäller när pastorsämbetet med stöd av 57 § folkbokföringsförordningen (1967: 198) anlitar biträde av länsstyrelsen för att få vite förelagt. Även i det fallet bör det ankomma på länsstyrelsen att göra ansökan om vitets utdömande.

Som har påpekats i promemorian hindrar detta givetvis inte att, i de fall av det slag som avses i angivna exemplen, miljö- och hälsoskyddsnämnden resp. pastorsämbetet kan ha anledning att göra länsstyrelsen uppmärksam på att ansökan om vitets utdömande bör göras. Som framhållits i lagrådsremissen innebär styckets avfattning att talan skall väckas hos länsrätten i det län där den föreläggande myndigheten är belägen, dvs. har sitt kansli. Denna forumregel innebär att ibland mer än en länsrätt kan vara behörig. Om t. ex. vitet har förelagts av ett regionalt organ för en centralmyndighet, blir länsrätten både i det län där det regionala organet är beläget och i det län där centralmyndigheten har sitt kansli behöriga.

Paragrafens andra stycke bör jämkas i enlighet med lagrådets förslag.

7 §

Med anledning av vad lagrådet har uttalat har paragrafen förtydligats redaktionellt.

8 §

I linje med lagrådets önskemål har paragrafen ändrats redaktionellt i enlighet med promemorieförslaget.

Paragrafen tar i första hand sikte på handläggningen i första instans. Motsvarande avses givetvis gälla även i fråga om rättegångar i hovrätt och i högsta domstolen.

9 §

Första stycket

Enligt lagrådet ryms inom uttrycket att "ändamålet med vitet har förfallit" även det fallet att föreläggandet väl har iakttagits men att det har skett för sent. Som närmare har belysts i lagrådsremissens specialmotivering och i promemorian strider detta mot vedertagen tolkning av uttrycket. Ändamålet med vitet anses nämligen inte ha förfallit enbart därför att adressaten själv efter den utsatta tidsfristen genom egna åtgärder har framkallat en situation där vitesföreläggandet inte längre fyller sitt ursprungliga ändamål, såsom när prestationen fullgjorts efter den utsatta tiden. Att det i uppbördslagen och vissa andra skatteförfattningar tagits in särskilda bestämmelser om detta synes enligt promemorian inte behöva föranleda någon motsvarande reglering i en allmän lag, något som skulle kunna ge upphov till obefogade motsatsslut i tillämpningen.

Promemorians ståndpunkt har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen utom av domstolsverket, som förordar lagrådets förslag. Framst med hänsyn till risken för motsatsslut vid tillämpningen biträder jag promemorieförslaget. För att den språkliga begripligheten skall underlättas bör ordet "förfallit" bytas ut mot "förlorat sin betydelse".

Andra stycket

Enligt promemorian bör man inte i linje med lagrådets önskemål utsträcka styckets tillämpningsområde till att gälla alla former av löpande viten. Genom en sådan ordning skulle den effekt man vill uppnå genom att införa en möjlighet till löpande vite försvagas. Förbudsviten särskilt om det gäller överträdelser av perdurerande karaktär (t. ex. fortlöpande saluhållande av en viss vara trots förbud), skiljer sig emellertid enligt promemorian från andra former av viten. Vid täta upprepanen kan vitesbeloppen snabbt bli orimligt stora. Vid perdurerande överträdelser uppstår också betydande tillämpningssvårigheter, om det inte finns någon särreglering för dessa fall. Jag godtar dessa uttalanden i promemorian, som lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. De har giltighet också i fråga om informationsålägganden och andra liknande föreskrifter som jag berört i anslutning till 4 §. 1

överensstämmelse med vad jag uttalade där har paragrafen ändrats redaktionellt.

Andra meningen bör tolkas på sätt lagrådet anför. Formuleringen har jämkats något i förtydligande syfte.

Tredje stycket

I promemorian har i linje med lagrådets önskemål här tagits in en regel om att försuttet vite bortfaller, om inte adressaten erhållit del av ansökan om dess utdömande inom två år från det vitet försuttits. Regeln överensstämmer med det ställningstagande som har gjorts i rättsfallet NJA 1974 s. 243. Liksom remissinstanserna tillstyrker jag promemoriaförslaget. Jag föreslår dock att regeln jämkas redaktionellt för att den språkliga begripligheten skall underlättas.

I promemorian har den avsedda tillämpningen av denna preskriptionsregel närmare berörts för vissa typfall. Jag ställer mig bakom de uttalanden som har gjorts i det sammanhanget.

10 §

Paragrafen har inte ändrats i förhållande till avfattningen enligt lagrådsremissen. Jag hänvisar till de uttalanden som gjordes i denna.

3 Förslagen till lagar om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. (LPI), bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen (1982: 1080) och naturvårdslagen (1964: 822).

Jag godtar lagrådets uppfattning att bestämmelser om vitets övergång på ny ägare bör begränsas till överlåtelsefall. I resp. lagrum (19 § LPI, 13 § bostadssaneringslagen, 20 § hälsoskyddslagen och 39 a § naturvårdslagen) har därför gjorts det tillägget att förvärvet skall ha skett genom köp, byte eller gåva.

Lagrådet har vidare uttalat att förslaget att löpande vite skall kunna övergå till ägare till byggnad på ofri grund är alltför långtgående. Som skäl anges att det knappast är realistiskt att utgå från att den som förvärvar en byggnad på ofri grund tar del av vad fastighetsboken innehåller. Domstolsverket och Sveriges domareförbund har i detta hänseende anslutit sig till lagrådets uppfattning. Domstolsverket har påpekat att i detta fall i stället kan tillämpas förfarandet med ett vitesföreläggande mot ägaren till byggnaden att vid överlåtelse meddela efterträdarens namn och adress, varefter ett nytt vitesföreläggande kan utfärdas mot denne.

Vid övervägande av vad lagrådet och remissinstanserna anför vill jag – till skillnad från vad som har uttalats i promemorian – för egen del ansluta mig till lagrådets uppfattning. Bestämmelserna i 19 § LPI och 39 a § natur-

vårdslagen bör därför formuleras om så att de inte blir tillämpliga med avseende på löpande vite när fråga är om byggnad på ofri grund. Även 13 § bostadssaneringslagen och 20 § hälsoskyddslagen bör omformuleras så att regeln om att löpande vite övergår på ny ägare inte blir tillämplig på ägare till byggnad på ofri grund.

I linje med vad lagrådet har föreslagit – ett förslag som vid remissbehandlingen biträtts av domstolsverket, kommunförbundet och domareförbundet – har de nu aktuella paragraferna kompletterats med regler om att försuttet vite som avser en viss period får tas ut endast av den som vid periodens början ägde eller innehade den fastighet som är i fråga.

4 Förslagen till lagar om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418) och konkurrenslagen (1982: 729)

Enligt 17 § marknadsföringslagen gäller f. n. att allmän åklagare får väcka talan om utdömning av vite enligt marknadsföringslagen endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet. Därmed avses (jfr prop. 1975/76: 34 s. 131 och prop. 1970: 57 s. 99) att KO alltid skall vara behörig att göra anmälan, även om förbudet eller åläggandet har meddelats på ansökan av annan än KO. Har domstolens beslut grundats på ansökan av annan än KO har också den som har gjort denna ansökan behörighet att begära att åklagare för talan om utdömning av vitet.

I 38 § konkurrenslagen behandlas motsvarande situation på det konkurrensrättsliga området. Den lagtekniska konstruktionen är likartad. Enligt förarbetena (prop. 1981/82: 165 s. 301) skall regeln tolkas så att, om annan än NO har ansökt om prövning i marknadsdomstolen, anmälan eller medgivande krävs av sökanden. I detta läge har NO f. n. således inte behörighet att göra anmälan eller lämna medgivande.

Med anledning av ett påpekande från marknadsdomstolens sida vid remissbehandlingen har avfattningen av de berörda lagrummen liksom 7 § lagen om förbud mot oskäligen avtalsvillkor jämkats i förhållande till förslaget i lagrådsremissen. Det har därvid syntts vara principiellt riktigtast att vederbörande ombudsman får behörighet att föra talan om utdömning av vite även i den situationen att annan har gjort den ansökan som har föranlett föreläggandet. I linje med vad som gäller f. n. bör också den sistnämnde ha sådan behörighet. Det förslag som jag här lägger fram och som också innebär att redaktionell överensstämmelse mellan lagrummen uppnås har utformats i samråd med chefen för finansdepartementet.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar

I enlighet med lagrådets förslag bör i 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar föras in en hänvisning till 6 kap. 21 § föräldrabalken. Tillägget bör göras till punkt 2.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Riksdagen har numera antagit en lag (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare som trätt i kraft den 1 juli 1984. I lagens 5 § andra stycket föreskrivs att talan om utdömmande av vite skall föras vid allmän domstol av åklagare. Som har förordats i promemorian och under remissbehandlingen av marknadsdomstolen har stycket ändrats så att talan i stället skall föras av den som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet, dvs. sammanlutning av näringsidkare eller enskild näringsidkare (3 §).

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

I promemorian förordas att vissa lagändringar genomförs för att man skall få till stånd ett internordiskt samarbete för verkställighet av utdömda viten enligt marknadsrättsliga författningar. Förslaget har godtagits vid remissbehandlingen och jag biträder det också själv. De bestämmelser det här gäller bör i enlighet med promemorieförslaget placeras i nordiska verkställighetslagen som tillägg till dess 4 §. Paragrafens tillämpningsområde bör utvidgas till att omfatta även utdömda viten som i Sverige har förelagts av konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen eller marknadsdomstolen. Vidare bör föras in en bestämmelse om att lagen även skall avse utdömda viten som har dömts ut i Finland av marknadsdomstolen, eller efter överklagande av ett avgörande av denna domstol, högsta domstolen. Den lagändring som det här gäller är av så okomplicerad natur att det är uppenbart att lagrådets yttrande skulle sakna betydelse.

8 Övriga lagförslag

Övriga i lagrådsremissen upptagna lagförslag har i princip godtagits av lagrådet. I fråga om dem föreslår jag ingen ändring i förhållande till lagrådsremissen.

Utöver de i lagrådsremissen upptagna förslagen bör en följdändring till lagen om viten göras i 23 § lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder. Enligt lagrummet gäller f. n. att talan om utdömmande av vite enligt den aktuella lagen förs vid allmän domstol av åklagare, och att sådan talan får väckas endast efter anmälan av länsarbetsnämnd eller arbetsmarknadsstyrelsen eller, i visst fall, arbetstagarorganisation. I fortsättningen bör gälla att talan skall föras vid länsrätt av länsarbetsnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen eller arbetstagarorganisation.

9 Ikraftträdande

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 juli 1985.

10 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga

dels de av lagrådet granskade lagförslagen 1–14 med vidtagna ändringar,

dels inom justitiedepartementet upprättade förslag till

15. lag om ändring i lagen (1984: 292) och avtalsvillkor mellan näringsidkare,

16. lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

17. lag om ändring i lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder.

11 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

PM angående propositionen med förslag till lag om viten m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvande chefen för justitiedepartementet i november 1978 en kommitté för att bl. a. göra en översyn av vitesinstitutet. Kommittén, som antog namnet viteskommittén, avlämnade i mars 1982 betänkandet (SOU 1982: 21) Ett effektivare vite.

Sedan efter remiss yttranden över betänkandet avgivits av ett femtiotal instanser har ett förslag till lag om viten jämte förslag till vissa andra lagändringar genom beslut av regeringen den 20 oktober 1983 remitterats till lagrådet. Föredragande departementschefen uttalade vid sin anmälan av frågan om lagrådsremiss att, med hänsyn till att förslagen i olika hänseenden skilde sig väsentligt från kommittéförslaget, särskilt samråd under ärendets beredning hade ägt rum med bl. a. vissa myndigheter som berördes av förslagen. Vidare hade en genomgång gjorts av de författningar med bestämmelser om viten som finns registrerade i det rättsdataregister som statrådsberedningen för.

I yttrandet över lagförslagen den 20 januari 1984 uttalade lagrådet att en bedömning av det i förhållandet till kommittéförslaget mera vittsyftande förslag som remitterats till lagrådet var vanskelig, eftersom det inte hade blivit föremål för remissbehandling i sedvanlig omfattning. Lagrådet hänvisade i yttrandet särskilt till att det vad gäller frågan om prövningsinstans för utdömande av vite syntes önskvärt med ett förnyat övervägande grundat på synpunkter som erhållits efter sedvanlig remissbehandling. Med hänsyn härtill och med hänvisning till åtskilliga synpunkter av teknisk natur som utvecklades i yttrandet förordade lagrådet att förslaget inte i det remitterade skicket förelades riksdagen till ställningstagande.

Med beaktande av vad lagrådet sålunda har anfört har beslutats att genom remiss inhämta yttranden över lagrådsremissen jämte lagrådets yttrande. För att remissinstansernas granskning skall underlättas har föreliggande promemoria med förslag till slutligt ställningstagande av regeringen upprättats inom justitiedepartementet. Ett ytterligare skäl för en ny remissbehandling är att ännu en fråga rörande viten avses bli upptagen i ärendet, nämligen om nordiskt samarbete i fråga om verkställighet av marknadsrättsliga viten. Med hänsyntill det omfattande material som redan föreligger i ärendet har remissbehandlingen bedömts kunna begränsas.

I lagrådets yttrande över det remitterade förslaget till lag om viten har upptagits åtskilliga anmärkningar av mera allmän natur. I det följande kommer dessa att behandlas först och därefter de särskilda lagbestämmel-

serna. Slutligen kommer den nyssnämnda frågan om nordiskt samarbete i fråga om verkställighet av marknadsrättsliga viten att tas upp.

2 Allmänt beträffande förslaget till lag om viten

I den allmänna delen av sitt yttrande har lagrådet främst diskuterat i vad mån en del bestämmelser om viten i andra författningar liksom vissa principer som har slagits fast i praxis bör tas upp i en ny allmän lag om viten. Huruvida så bör ske eller ej synes väsentligen vara en formell fråga utan någon avgörande saklig betydelse. I flera avseenden torde lagrådets förslag böra följas, medan det ter sig mer tveksamt i andra fall.

I detta hänseende bör först nämnas att lagrådet har föreslagit att de bestämmelser som nu finns i 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 § brottsbalken skall föras över till lagen om viten. Enligt det förstnämnda av dessa båda lagrum gäller beträffande vite som har förelagts i särskilt fall genom beslut av domstol eller annan myndighet, att det utdömda vitet tillfaller staten, om ej annat är föreskrivet, samt att verkställighet och förvandling av utdömda viten följer bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189). I fråga om annat vite, dvs. sådant som riktar sig till envar (generellt vite), gäller nyssnämnda bestämmelser och därtill vad som i övrigt är stadgat i 25 kap. brottsbalken om böter, däribland regeln om att böter som huvudregel skall ådömas i dagsböter. Enligt 35 kap. 7 § brottsbalken har bestämmelserna om preskription av ådömda böter tillämpning på utdömt vite, liksom också bestämmelserna om att ådömda böter bortfaller när den dömda dör.

Frågan om dessa bestämmelser lämpligen bör föras över till en ny lag om viten eller stå kvar i brottsbalken synes vara väsentligen beroende av ställningstagandet till ett annat spörsmål som lagrådet har tagit upp, nämligen om en ny lag om viten bör göras tillämplig även på *generella viten*. Med hänvisning till att denna form av viten är underkastad bötesreglerna förordades i remissen att endast vissa allmänna bestämmelser i lagen om forum m. m. skulle gälla viten av sådant slag. Enligt lagrådet utgör detta en brist. Yttrandet synes i denna del vara så att förstå att lagrådet förordar att lagen i sin helhet – eller åtminstone flera bestämmelser i denna – görs tillämpliga på generella viten.

Främst genom att de generella vitena som huvudprincip följer reglerna för dagsböter företer emellertid dessa sådana olikheter gentemot andra former av viten att de inte lämpligen bör regleras i samma lag. Ett generellt vitesföreläggande har i realiteten karaktären av en straffsanktionerad norm. Flertalet av de bestämmelser som upptagits i lagen om viten och som har ansetts motivera att en sådan lag införs – t. ex. om beloppets bestämmande, om löpande vite och om de allmänna reglerna för utdömande – kan sålunda inte tillämpas på generella viten, eftersom utdömandet skall ske enligt vanliga straffmättningsprinciper. Med hänsyn till att de

generella vitena helt omfattas av bestämmelserna om böter i 25 kap. brottsbalken synes regleringen höra hemma i detta kapitel.

Med denna utgångspunkt bör bestämmelserna i 25 kap. 8 § och 35 kap. 7 §, som ju avser såväl generella viten som andra viten, stå kvar i balken. Lagrådets önskemål kan emellertid tillgodoses så tillvida att en hänvisning till bestämmelserna i brottsbalken – liksom i enlighet med vad lagrådet förordat till bötesverkställighetslagen – tas in i lagen om viten, lämpligen i dess 1 §.

Lagrådet har också föreslagit att en hänvisning i lagen om viten görs till lagen (1964: 168) om förvandling av böter. Sistnämnda lag har emellertid upphävts med verkan fr. o. m. den 1 juli 1983.

En annan fråga, som lagrådet berör både i den allmänna delen och i anslutning till de särskilda bestämmelserna, gäller huruvida, när fråga är om en *juridisk person*, ett vitesföreläggande skall kunna avse både den juridiska personen som sådan och dess företrädare eller om det måste avse enbart endera. Denna fråga kommer att behandlas i anslutning till 2 § i det följande.

Lagrådet har vidare konstaterat att den föreslagna lagen inte ger svar på frågan i vad mån vite kan föreskrivas för *offentligrättsliga juridiska personer*, t. ex. staten.

Enligt vissa författningar, t. ex. 9 kap. 8 § rättegångsbalken, kan vite inte föreläggas staten. Även i rättspraxis har denna princip i allmänhet varit förhärskande. Däremot finns en rad exempel från praxis på att vitesförelägganden har ansetts kunna riktas mot kommuner av olika slag. Rättsläget har emellertid i den juridiska doktrinen betecknats som oklart, och det kan finnas utrymme för olika lösningar från fall till fall. Ibland kan särskilda uttalanden i ämnet finnas i anslutning till en speciell lagstiftning (jfr t. ex. prop. 1981/82: 165 s. 269). Den aktuella frågan, vars praktiska betydelse uppenbarligen är begränsad, har ytterst samband med principiella spörsmål om möjligheter för domstolar och andra myndigheter att besluta om förpliktelser för det allmänna. Det är därför inte lämpligt att i en allmän lag om viten generellt slå fast vilken lösning som bör väljas. Detta bör t. v. överlämnas åt rättstillämpningen.

I lagrådsremissens specialmotivering har vid 2 § konstaterats att den myndighet som förelägger vite i förekommande fall med hänsyn till omständigheterna kan fritt bestämma om vitesföreläggandet skall rikta sig mot en juridisk person eller mot en eller flera personer som dess ställföreträdare. I anslutning härtill erinrade föredragande departementschefen om att, när vitesförelägganden riktas till en juridisk person, en följd blir att vitet inte kan *förvandlas till fängelse*. Han hänvisade vidare i anslutning till 3 § till att det av rättspraxis följer att vite inte får åläggas flera personer solidariskt och erinrade i det sammanhanget om att svårlösta situationer vid ett solidariskt åläggande skulle kunna uppkomma bl. a. för det fall att förvandling skulle aktualiseras.

Lagrådet har i anslutning härtill anmärkt att konsekvenserna av den skillnad som ligger i att vite mot enskilda personer kan förvandlas till fängelse, medan detta inte är fallet beträffande juridiska personer, inte har belysts närmare. Till detta bör anmärkas att även om huvudregeln är att utdömda viten kan förvandlas till fängelse, sådan förvandling är utesluten enligt åtskilliga författningar. Att vite över huvud taget inte kan förvandlas för juridiska personer ligger i sakens natur. Några större nackdelar synes inte vara förenade med denna ordning, och det torde vara svårt att aktualisera någon ändring i denna. För den händelse ett föreläggande mot en juridisk person inte leder till avsett resultat, torde man f. ö. ofta kunna rikta ett nytt vitesföreläggande mot någon enskild person.

Med anledning av vad lagrådet har uttalat i detta sammanhang bör vidare påpekas att principen om att vitesföreläggande inte får riktas till flera personer solidariskt inte har samband enbart med de svårlösta situationer som kan uppstå vid förvandling. Som också lagrådet har framhållit kan även andra skäl anföras mot solidariskt vite. Exempelvis skulle vid solidariskt vite den situationen kunna uppkomma att vid vitets utdömande skäl för jämkning av detta förekommer i fråga om en av adressaterna men inte beträffande den eller de andra.

Förslaget till lag om viten är enligt 1 § avsett att gälla i fråga om viten som enligt *lag eller annan författning* för föreläggas av myndighet. Enligt lagrådet bör man inann en allmän lag om viten utfärdas överväga om inte lagen bör innehålla en erinran om principen att vitesföreläggande kräver författningsstöd. Detta torde emellertid följa direkt av den legalitetsprincip som i överensstämmelse med regeringsformen gäller för myndigheterna. En erinran om detta skulle därför knappast fylla någon funktion; möjligen kunna vålla missförstånd när det gäller viten för säkerställande av privaträttsliga anspråk.

En ytterligare fråga av allmän natur som lagrådet tar upp är förhållandet mellan vite och straff. Lagrådet framhåller att svensk rätt intar den ståndpunkten att det inte bör vara möjligt att ingripa med *straff och vitespåföljd mot samma förfarande*. Enligt lagrådet bör lagen om viten innehålla en bestämmelse på denna punkt.

Att vite inte får föreläggas när straff är utsatt är otvivelaktigt en allmän princip (jfr NJA 1982 s. 633). Undantag från denna princip kan följa av vissa författningar, men dessa innehåller då som lagrådet har påpekat regelmässigt bestämmelser om att det ej får dömas till straff för en gärning som omfattas av ett vitesförbud. Principen har visserligen kritiserats i den juridiska litteraturen. Det synes emellertid inte finnas någon anledning till erinran mot att den kodifieras i linje med lagrådets önskemål, lämpligen i 2 § lagen om viten. Att en annan ordning kan följa av vad som är särskilt föreskrivet framgår av 1 § andra stycket.

Lagrådet har vidare anmärkt att frågan om vitesföreläggande skall *delges* den som berörs av föreläggandet har lämnats öppen i lagen. Att

delgivning i dessa fall bör ske får anses självfallet (jfr Lavin, Offentlighetsrättsligt vite I s. 182 f.). Det synes inte finnas anledning till erinran mot att efter mönster av 9 kap. 8 § rättegångsbalken ta in en uttrycklig bestämmelse om att vitesföreläggande skall delges den föreläggandet avser. Denna bestämmelse bör tas in i 2 §.

Ytterligare en allmän fråga som bör övervägas enligt lagrådets mening är att i lagen ge uttryck åt den i praxis antagna principen, att nytt vite inte får föreläggas i samma sak förrän tidigare föreläggande har *vunnit laga kraft*.

Det synes inte finnas/anledning till erinran mot att den angivna regeln lagfästs. Denna gäller självfallet bara när ett ifrågasatts nytt föreläggande har i sak samma innehåll som det tidigare, bortsett från tidsbestämmelsen och vitesbeloppet. Det måste givetvis också rikta sig till samma adressat. Bestämmelsen bör tas in i 2 §. Som framhålls i lagrådsremissen är dock denna regel en av de väsentligaste anledningarna till att vitesärenden ibland förhalas. Remissens förslag om löpande vite är avsett att motverka detta.

Lagrådet har uttalat sig för att frågor som rör vites utdömande alltjämt skall handläggas av *allmän domstol*. Denna fråga har ingående behandlats i lagrådsremissen, varvid bl. a. synpunkter av samma art som dem lagrådet har fört fram har belysts. I denna del bör förslaget i lagrådsremissen vidhållas på de skäl som har angetts i denna.

Bland frågor av mera allmän karaktär har lagrådet slutligen anfört att frågan om *preskription* av möjligheten att utdöma vite bör lagregleras. Som lagrådet framhåller har i rättspraxis (se NJA 1974 s. 253) preskriptionsregeln i 35 kap. 1 § brottsbalken ansetts vara analogivis tillämplig beträffande viten. I denna sägs att påföljd inte får ådömas med mindre den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom två år, om svårare straff än fängelse i ett år inte kan följa på brottet. På skäl som lagrådet har anfört bör en regel i ämnet tas upp i lagen om viten, lämpligen i 9 §. Frågan om hur en sådan regel bör avfattas tas upp i nästa avsnitt under den paragrafen.

3 De särskilda lagbestämmelserna

3.1 Förslaget till lag om viten

Lagens rubrik

Lagrådet har med hänvisning till att lagens innehåll är begränsat föreslagit att den nya lagen benämns "lag med vissa bestämmelser om viten" i stället för "lag om viten", som föreslagits i lagrådsremissen. Det förslag som läggs fram nu innefattar dock en mera fullständig reglering än förslaget i lagrådsremissen. Med hänsyn härtill och till intresset av att åstadkomma en kort rubrik förordas att rubriken får den lydelse som föreslogs i lagrådsremissen.

1 §

Första stycket

Som lagrådet har påpekat kan "föreläggande" beroende på sammanhanget åsyfta dels det påbud eller förbud av materiellt innehåll som en myndighet riktar till en adressat, dels själva vitesföreskriften. Uttrycket "vitesföreläggande" får emellertid anses vara så vedertaget i juridiskt språkbruk att detta knappast kan ge upphov till missförstånd. Det saknas därför anledning att i stycket byta ut ordet "föreläggas" mot "utsätts".

Andra stycket

Stycket har formulerats i enlighet med lagrådets förslag.

Tredje stycket

I överensstämmelse med vad som har angetts i avsnitt 2 har här tagits in en erinran om brottsbalkens och bötesverkställighetslagens bestämmelser om viten.

2 §

I lagrådsremissens specialmotivering har som förut nämnts uttalats att den föreläggande myndigheten i förekommande fall fritt kan bestämma om ett föreläggande skall riktas mot en juridisk person som sådan eller mot en eller flera företrädare för denne. Eligt lagrådet kan detta uppfattas så att ett föreläggande skall riktas antingen mot den juridiska personen som sådan eller mot dess företrädare. Uttalandet har emellertid inte varit avsett att uppfattas på detta sätt. Som lagrådet har framhållit kan det nämligen tänkas fall där det, för att ett vite skall få avsedd verkan, är motiverat att rikta vitesföreläggande till såväl den juridiska personen som företrädare för denna. Den föreslagna lagtexten utgör inte heller något hinder för detta.

I enlighet med vad som har anförts i avsnitt 2 har paragrafen tillförts ett andra stycke där det har angetts dels att vite inte får föreläggas när straff är utsatt, dels att, om vite har förelagts, nytt vite mot adressaten i samma sak inte får föreläggas, förrän det tidigare föreläggandet har vunnit laga kraft. I båda dessa hänseenden kan en annan ordning följa av en specialförfattning som i så fall i överensstämmelse med 1 § andra stycket tar över den allmänna regeln. Vidare har, likaledes i enlighet med vad som har sagts i avsnitt 2, i ett nytt tredje stycke angetts att ett vitesföreläggande skall delges den som föreläggandet avser.

3 §

Paragrafen har utformats i enlighet med lagrådets förslag, dock med den avvikelser att – i överensstämmelse med vad som har sagts under 1 § – ordet "föreläggs" inte har bytts ut mot "utsätts".

4 §

Enligt första stycket i paragrafen gäller bl. a. att löpande vite kan bestämmas att utgå med ett visst belopp för varje gång en återkommande förpliktelse inte har fullgjorts. Lagrådet har – utan att föreslå någon ändring i lagtexten – framhållit att det i sådana fall egentligen inte är fråga om ett löpande vite utan om flera särskilda viten, knutna vart och ett till sin särskilda förpliktelse. Termen "löpande vite" används emellertid redan nu i de fall som avses här, och det synes inte finnas något hinder mot att låta den omfatta även dessa fall.

Rubriken till 5 §

Rubriken har utformats enligt lagrådets förslag.

5 §

Paragrafen har utformats enligt lagrådets förslag.

6 §

Enligt vad lagrådet har uttalat blir tillämpningen av bestämmelsen om vilken myndighet som skall göra ansökan om utdömmande av vite oklar i det fallet beslut om vitesföreläggande har meddelats av en högre instans som haft självständig befogenhet att utsätta vite och frågan ej har varit på tal i den lägre instansen. Ett exempel som lagrådet tar upp erbjuder lagen (1944: 219) om djurskydd, enligt vilken både miljö- och hälsoskyddsnämnden och länsstyrelsen – som är nämndens överinstans – har tillsynsuppgifter samt befogenhet att förelägga vite. Om länsstyrelsen i ett sådant fall självmant har tagit upp frågan om vitesföreläggande och meddelat beslut om detta, torde det också få ankomma på länsstyrelsen att i förekommande fall göra ansökan om vitets utdömmande. Paragrafen har jämkats redaktionellt för att detta skall framgå tydligare.

Ett annat fall som lagrådet tar upp gäller när pastorsämbetet med stöd av 57 § folkbokföringsförordningen (1967: 198) anlitar biträde av länsstyrelsen för att få vite förelagt. Även i det fallet bör det ankomma på länsstyrelsen att göra ansökan om vitets utdömmande.

Vad som har sagts nu hindrar givetvis inte att, i de fall av det slag som avses i det angivna exemplet, miljö- och hälsoskyddsnämnden resp. pastorsämbetet kan ha anledning att göra länsstyrelsen uppmärksam på att ansökan om vitets utdömmande bör göras.

7 §

Det synes svårt att se att ordet "annars" i punkt 3 av paragrafen enligt det till lagrådet remitterade förslaget lydelse kan föranleda något missförstånd. Med anledning av vad lagrådet har uttalat har emellertid paragrafen förtydligats redaktionellt.

8§

Enligt den till lagrådet remitterade lydelsen av paragrafen föreskrivs att mål om utdömande av vite i tingsrätt skall i tillämpliga delar handläggas som mål om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet. Härmed har självfallet avsetts rättegångsbalkens regler, däribland balkens bestämmelser om forum. Något missförstånd i detta hänseende synes knappast kunna befaras. Det synes emellertid saknas anledning att motsätta sig ett förtydligande av paragrafen i linje med lagrådets önskemål. Det kan ske genom att tillägg till lagtexten om att målet i tillämpliga delar skall handläggas enligt rättegångsbalkens regler.

9§

Första stycket

Enligt lagrådet ryms inom uttrycket att "ändamålet med vitet har förfallit" även det fallet att föreläggandet väl har iakttagits men att det har skett för sent. Som närmare har belysts i lagrådsremissens specialmotivering strider detta mot vedertagen tolkning av uttrycket. I överensstämmelse med vad som har framhållits där gäller sålunda att ändamålet med vitet inte anses ha förfallit, om det är adressaten själv som, efter den utsatta tidsfristen, genom sina egna åtgärder har framkallat en situation där vitesföreläggandet inte längre fyller sitt ursprungliga ändamål, såsom när prestationen fullgjorts efter den utsatta tiden. Att det i uppbördslagen och vissa andra skatteförfattningar tagits in särskilda bestämmelser om detta synes inte behöva föranleda någon motsvarande reglering i en allmän lag, något som skulle kunna ge upphov till obefogade motsatsslut i tillämpningen.

Andra stycket

Det synes inte finnas någon anledning att i linje med lagrådets önskemål utsträcka styckets tillämpningsområde till att gälla alla former av löpande vite. Genom en sådan ordning skulle den effekt man vill uppnå genom att införa en möjlighet till löpande vite försvagas. Förbudsviten, särskilt om det gäller överträdelser av perdurerande karaktär (t. ex. fortlöpande saluhållande av en viss vara trots förbud), skiljer sig emellertid till karaktären från andra former av viten. Vid täta upprepanden kan vitesbeloppen snabbt bli orimligt stora. Vid perdurerande överträdelser uppstår också, som framhållits i remissen, betydande tillämpningssvårigheter om det inte finns någon särreglering för dessa fall. Undantagsregeln har förestavats av dessa skäl.

Andra meningen i stycket är avsedd att tolkas på sätt lagrådet anför. Formuleringen har jämkats något i förtydligande syfte.

Tredje stycket

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen har här tagits in en regel om att försuttet vite bortfaller, om inte adressaten erhållit del av ansökan om dess utdömande inom två år från det vitet försuttits. Regeln överensstämmer med det ställningstagande som har gjorts i rättsfallet NJA 1974 s. 243.

Det finns anledning att närmare beröra den avsedda tillämpningen av denna preskriptionsregel för några typfall.

Vid *påbudsviten* som inte gjorts löpande innebär den föreslagna regeln att vitet bortfaller, om inte talan om dess utdömande har delgetts adressaten inom två år från det förpliktelsen senast skulle ha fullgjorts. Det var denna situation som förelåg i det nyssnämnda rättsfallet. Har däremot löpande påbudsvite förelagts, preskriberas bara vitesbeloppen för de perioder som ligger utom tvåårsfristen eller, om det är fråga om en återkommande förpliktelse, de underlåtenheter som ligger utom fristen.

Vid *förbudsviten* som inte har gjorts löpande inträder talepreskription två år efter det att överträdelsen av förbudet förövades. Har vitesföreläggandet gjorts löpande och begås en ny överträdelse, börjar ny preskriptionstid att löpa från det att den nya överträdelsen begicks.

3.2 Förslagen till lagar om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande (LPI), bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen (1982: 1080) och naturvårdslagen (1964: 822)

Lagrådets uppfattning att bestämmelser om vitets övergång på ny ägare bör begränsas till överlåtelsefall torde få godtas. I resp. lagrum (19 § LPI, 13 § bostadssaneringslagen, 20 § hälsoskyddslagen och 39 a § naturvårdslagen) bör därför göras tillägget att förvärvet skall ha skett genom köp, byte eller gåva.

När det gäller byggnader på ofri grund skall redan enligt gällande rätt själva den förpliktelse som föreläggandet avser övergå på ny ägare och anteckning ske i fastighetsboken. Ur saklig synpunkt är det önskvärt att reglerna om vitets övergång kommer att avse även dessa fall. I fastighetsboken antecknas olika förhållanden som kan beröra även en ägare av byggnad på ofri grund. Mot bakgrund av det anförda synes även i förevarande sammanhang kunna krävas att den som förvärvar en byggnad på ofri grund tar del av fastighetsbokens innehåll. Jag anser därför att reglerna om vitets övergång bör avse även dessa fall.

I fråga om sådant löpande vite som bestämts att utgå med visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts har lagrådet tagit upp det fallet att den nye ägarens förvärv inträder strax före utgången av en sådan period. Som framgår av lagrådsremissen uppkommer ingen betalningsskyldighet för denne med avseende på vare sig

vitesbeloppet som avser den period varunder förvärvet har skett eller belopp som belöper på tidigare perioder. För att den nye ägaren skall bli betalningsskyldig för vitesbelopp förutsätts att han efter äganderättsövergången har underlåtit att ställa sig föreläggandet till efterrättelse under en hel period, om inte föreläggandets utformning ger anledning till annat. Detta får anses med erforderlig tydlighet framgå av den lagtext som föreslagits i lagrådsremissen.

3.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar

I enlighet med lagrådets förslag bör i 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar föras in en hänvisning till 6 kap. 21 § föräldrabalken. Detta tillägg bör göras till p.2.

4 Ändring i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare

I lagrådsremissen (avsnitt 2.7) påpekades att de principer för utdömande av vite som föreslogs i remissen föranledde en ändring i det förslag till lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare som vid denna tidpunkt hade remitterats till lagrådet. Det aktuella förslaget har numera upptagits i en proposition (prop. 1983/84: 92). I 5 § andra stycket förslaget föreskrivs att talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av åklagare. Stycket bör ändras så att talan i stället skall föras av den som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet, dvs. sammanslutning av näringsidkare eller enskild näringsidkare (3 §).

5 Nordiskt samarbete i fråga om verkställighet av marknadsrättsliga viten

I lagrådsremissen (avsnitt 2.7) nämnde dåvarande departementschefen att förhandlingar fördes med de övriga nordiska länderna om att få till stånd ett internordiskt samarbete för verkställighet av utdömda viten enligt marknadsrättsliga författningar. Initiativet till dessa förhandlingar togs från svensk sida. Anledningen var en skrivelse till justitiedepartementet från konsumentombudsmannen, där denne på förekommen anledning påpekade att vitesinstitutet – som är den viktigaste sanktionsformen inom marknadsrätten – inte i praktiken kan användas mot företag med hemvist i andra nordiska länder än Sverige. Det beror på att beslutet om utdömande av vite inte kan verkställas i dessa fall. Konsumentombudsmannen föreslog en utredning av förutsättningarna för att i annat nordiskt land få verkställighet av svensk dom enligt vilken marknadsrättsligt vite dömts ut.

Här bör erinras om att det inom Norden förekommer ett omfattande samarbete för verkställighet av såväl brottsmålsdomar som domar på privaträttens område. Samarbetet är såvitt avser avgöranden i brottmåll reglerat genom enhetlig lagstiftning i de olika nordiska länderna. För Sveriges del finns dessa bestämmelser i lagen(1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge ang. verkställighet av straff m. m. (nordiska verkställighetslagen, NVL). Inom ramen för detta samarbete kan, på begäran av domslandet, verkställigheten av vissa straffrättsliga avgöranden flyttas över till ett annat nordiskt land.

I 1–4 §§ NVL anges vad som gäller i fråga om verkställighet av ekonomiska sanktioner. Samarbetet omfattar här brottsmålsdomar varigenom det har dömts till böter eller förverkande av egendom eller utdömts ersättning för rättegångskostnader. Verkställighet sker enligt lagen i det land där den skall äga rum. Vad som sägs om böter gäller enligt 4 § också i fråga om vite som förelagts part eller annan till fullgörande av skyldighet i rättegång. Däremot omfattar inte samarbetet överflyttning av utdömda viten i andra fall.

De förhandlingar med de övriga nordiska länderna som togs upp i anledning av skrivelsen från konsumentombudsmannen har nu slutförts. De har lett till att man från dansk och norsk sida har förklarat sig villig att genomföra de författningsändringar som behövs för att man där skall kunna verkställa beslut om utdömande av viten som har förelagts enligt svensk och finsk marknadsrättslig lagstiftning. Som departementschefen anmärkte vid sin anmälan av lagrådsremissen är sanktionsformen enligt den danska och norska lagstiftningen på området böter, som redan nu omfattas av det nordiska samarbetet. Finland – som i likhet med Sverige har vite som sanktionsform inom marknadsrätten – har under förhandlingarna förklarat att den gällande finska rätten redan nu medger verkställighet av vitesbeslut som har meddelats av domstol i ett annat nordiskt land. Man har från finsk sida vidare gjort klart att man är beredd att där verkställa avgöranden varigenom svenska marknadsrättsliga viten har dömts ut under förutsättning att motsvarande viten enligt finsk rätt kan verkställas i Sverige.

Det bör påpekas att det inom ramen för förhandlingarna även undersökts förutsättningarna för att få till stånd ett mera generellt samarbete för verkställighet av utdömda viten. En sådan lösning visade sig emellertid inte vara möjlig att uppnå, eftersom det på det här området föreligger alltför stora olikheter mellan å ena sidan de danska och norska rättssystemen och, å andra sidan, svensk och finsk rätt (jfr prop. 1962: 203 s. 26).

När nu en generell lagstiftning om viten avses komma till stånd, synes det lämpligt att även ta upp frågan om att genomföra de lagändringar som behövs för att det resultat som uppnåtts vid de nordiska överläggningarna skall kunna realiseras.

De bestämmelser som behövs bör lämpligen placeras i nordiska verk-

ställighetslagen. Den mest ändamålsenliga lösningen torde vara att föra in dessa regler i 4 § som i sin nuvarande lydelse behandlar frågan om verkställighet av rättegångsviten. Paragrafens tillämpningsområden bör därvid utvidgas till att omfatta även utdömda viten som i Sverige har förelagts av konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen eller marknadsdomstolen. Som framgår av det tidigare berörda förslaget till lag om viten m. m. kommer viten av detta slag även i fortsättningen att dömas ut av allmän domstol.

Som nyss nämndes har det vid överläggningarna framkommit att den finska rätten redan nu medger att viten som har dömts ut av domstol i ett annat nordiskt land verkställs i Finland. Den finska marknadsdomstolen har – till skillnad från den svenska – befogenhet att döma ut marknadsrättsliga viten. Dess avgöranden i sådana frågor kan överklagas till högsta domstolen. Det finska önskemålet om att dessa viten skall vara verkställbara i Sverige bör även det tillgodoses genom en komplettering av 4 § NVL.

Ändringen bör träda i kraft snarast såvitt gäller Finland. Med hänsyn till att författningsändringar först måste genomföras i Danmark, Norge och Island bör det ankomma på regeringen att – när så har skett – förordna om ikraftträdande såvitt gäller dessa länder. Överförande av vite bör kunna ske även om det förelagts före ikraftträdandet. Några övergångsbestämmelser behövs därför inte.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet de fjorton lagförslag som genom beslut den 20 oktober 1983 remitterats till lagrådet justerats i den utsträckning som förut har framgått. Dessutom har upprättats förslag till

15. lag om ändring i lagen (1984:00) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,

16. lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

Lagförslagen fogas vid denna promemoria som *bilaga*.

1 Förslag till

Lag om viten

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag gäller viten som enligt lag eller annan författning får föreläggas av myndigheter. Vad som föreskrivs i 2–6, 9 och 10 §§ gäller dock inte sådant vite som riktar sig till envar.

Lagen skall inte tillämpas i den mån annat följer av vad som är särskilt föreskrivet.

Allmänna bestämmelser om viten finns även i brottsbalken och bötesverkställighetslagen (1979: 189).

Vitesföreläggande

2 § Ett vitesföreläggande skall vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer (adressater). Om föreläggandet innebär en skyldighet för adressaten att vidta en viss åtgärd, skall det av föreläggandet framgå vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden skall vidtas. Vite får inte föreläggas om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

Vite får ej föreläggas då straff är utsatt. Om vite förelagts, får nytt vite mot adressaten i samma sak inte föreläggas förrän det tidigare föreläggandet har vunnit laga kraft.

Vitesföreläggande skall delges den som föreläggandet avser.

Vitesbelopp

3 § När vite föreläggs, skall det bestämmas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vitet. Vitet skall bestämmas till ett belopp omedelbart i pengar, om annat inte följer av 4 §. Om vite föreläggs flera personer gemensamt, skall ett särskilt belopp bestämmas för var och en av dem.

Löpande vite

4 § Om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna, får vite föreläggas som löpande vite. Vitet bestäms då att utgå med visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts eller, om föreläggandet avser en återkommande förpliktelse, för varje gång adressaten underlåter att fullgöra denna.

Om vitesföreläggandet innefattar ett förbud, kan i stället bestämmas att vitet skall utgå varje gång förbudet överträds.

Löpande vite får inte tillämpas, om det av någon särskild föreskrift följer att vitet inte får överstiga ett visst högsta belopp.

Föreläggande att lämna viss uppgift

5 § Har en myndighet befogenhet att vid vite förelägga eller förbjuda ägaren eller innehavaren av viss egendom att vidta en åtgärd med egendomen, får myndigheten också förelägga denne att, om egendomen övergår till något annan, lämna myndigheten uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress. Även ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Utdömmande av vite m. m.

6 § Länsrätten prövar frågor om utdömmande av viten på ansökan av den myndighet i länet som har utfärdat vitesföreläggandet eller, om vitet har förelagts efter överklagande i frågan, av den myndighet i länet som har prövat frågan om vitesföreläggande i första instans. Vad som har sagts nu gäller dock ej i fall som avses i andra stycket eller 7 §. Frågor om utdömmande av viten som har förelagts av regeringen prövas av länsrätten i Stockholms län på ansökan av justitiekanslern.

Frågor om utdömmande av viten som har förelagts en part eller någon annan till fullgörande av en skyldighet i en rättegång eller i annat motsvarande förfarande prövas utan särskild ansökan av den myndighet som har utfärdat föreläggandet.

7 § Tingsrätten prövar frågor om utdömmande av viten,

1. om vitet riktar sig till envar,
2. om vitet avser säkerställande av ett enskilt anspråk,
3. om i annat fall än som förut har angetts rätten själv eller, efter talan mot rättens beslut, högre rätt har förelagt vitet.

8 § När tingsrätten prövar frågor om utdömmande av viten efter särskild talan, skall målet i tillämpliga delar handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken som mål om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.

9 § Har ändamålet med vitet förfallit, skall vitet inte dömas ut. Finns det särskilda skäl till det, får vitet jämkas.

Föreligger i mål om utdömmande av vite som avses i 4 § andra stycket flera överträdelser av förbudet till samtidig bedömning, får ej på en gång utdömas högre belopp än som har angetts i föreläggandet. När ett beslut i ett sådant mål har vunnit laga kraft, får vite inte dömas ut för sådana överträdelser av förbudet som har skett innan målet anhängiggjordes.

Försuttet vite bortfaller, om talan om dess utdömmande inte har delgetts adressaten inom två år från det att vitet försuttits.

Biträde av polismyndighet

10 § Myndighet som har att föra talan vid domstol i mål om utdömmande av vite får, om det är nödvändigt med hänsyn till utredningen, anlita biträde av polismyndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. Vad som föreskrivs i 6 § gäller dock ej ifråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken skall upphöra att gälla vid utgången av december 1984.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Härigenom föreskrivs att 17, 19 och 20 §§ lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Föreläggande enligt 15 eller 16 § får förenas med vite eller med föreskrift att, om föreläggandet ej efterkommes, åtgärden kan utföras genom byggnadsnämndens försorg på den försuamliges bekostnad.

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskälig kostnad ej uppstår. *När skäl är därtill, får i nämndens beslut förordnas, att beslutet skall gälla utan hinder av att det ej äger laga kraft.*

Efterkommes ej föreläggande med föreskrift om utförande genom byggnadsnämndens försorg, skall nämnden, när ej omständigheterna föranleder annat, besluta att åtgärden skall utföras och hur det skall ske. Därvid skall tillses att oskälig kostnad ej uppstår.

I beslut om föreläggande enligt första stycket eller beslut enligt andra stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

Kronofogdemyndigheten skall lämna det biträde som behövs för genomförande av beslut enligt andra stycket.

19 §

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Utsatt vite gäller dock ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.*

Har föreläggande enligt 15 eller 16 § meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1983: 000) om viten och har fastigheten övergått genom köp, byte eller gåva, gäller vitet mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergång-*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

en, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts enligt 20 §. Annat vite gäller ej mot den nye ägaren, men byggnadsnämnden får sätta ut vite för denne.

Första stycket äger motsvarande tillämpning, när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttsinnehavare eller ägare av byggnad på mark som tillhör annan.

20 §

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Myndighet som meddelar föreläggande som avses i 19 § skall genast sända sitt beslut till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har i föreläggandet utsatts löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

4 Förslag till**Lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531)**

Härigenom föreskrivs att 10 och 13 §§ bostadssaneringslagen (1973: 531) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 §

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

Beslut om upprustningsåläggande eller användningsförbud skall genast sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har ett sådant åläggande eller förbud förenats med löpande vite enligt 4 § lagen (1983:000) om viten, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.

Beslut om upprustningsåläggande skall sändas även till byggnadsnämnden.

Har staten eller kommun förvärvat fastighet på vilken finns lägenhet som avses med upprustningsåläggande eller användningsförbud, skall på anmälan av staten eller kommunen göras anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken att åläggandet eller förbudet förfallit.

13 §¹

Upprustningsåläggande, användningsförbud och förbud enligt 2 a § första stycket får förenas med vite.

Utsatt vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Har ett upprustningsåläggande eller ett användningsförbud förenats med löpande vite och övergår fastigheten på en ny ägare genom köp, byte eller gåva, gäller vitet mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Annat vite gäller ej mot ny ägare. I fall som avses i 8 § får dock hyresnämnden utsätta vite för denne.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

5 Förslag till**Lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080)**

Härigenom föreskrivs att 18 och 20 §§ hälsoskyddslagen (1982: 1080) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 §

Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i

¹ Senaste lydelse 1974: 821.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. *Frågan om utdömmande av vite prövas av allmän domstol.* Vitet får ej förvandlas.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag och efterkommer han inte miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. I brådskande fall får sådant förordnande meddelas också utan föregående föreläggande.

20 §

Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har sådan anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Utsatt vite gäller dock inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.*

Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring *eller med ett löpande vite enligt 4 § lagen (1983:000) om viten*, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Är föreläggandet förenat med löpande vite, skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Har anteckning enligt första stycket skett, gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. *Har denne förvärvat fastigheten genom köp, byte eller gåva, gäller även löpande vite mot honom räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. Annat vite gäller inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.*

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom lagakraftvunnet beslut eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet förlorat sin betydelse, skall miljö- och hälsoskyddsnämnden, så snart den fått vetskap om förhållandet, anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock 18 § andra stycket andra mening- en i sin äldre lydelse.

6 Förslag till**Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)**

Härigenom föreskrivs att 39, 39 a och 39 b §§ naturvårdslagen (1964: 822) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*39 §¹

Har någon överträtt beslut eller föreskrift som avses i 37 § första stycket 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att åstadkomma rättelse. Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

Vid meddelande av föreläggande enligt 17 § första stycket, 20 §, 21 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite. Efterkoms ej sådant föreläggande, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Byggnadsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Hälsovårdsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 24 §. Efterkommes ej föreläggandet, äger vederbörande nämnd låta vidtaga åtgärden på den försumliges bekostnad.

I beslut om föreläggande som avses i första, andra eller tredje stycket får förordnas att beslutet skall gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft.

¹ Senaste lydelse 1982: 1097.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 a §²

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Utsatt vite gäller dock inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.*

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt 4 § lagen (1983:000) om viten, och har fastigheten övergått genom köp, hyte eller gåva, gäller viten mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången, under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet dessförinnan gjorts enligt 39 b §. Annat vite gäller inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.*

Första stycket skall också tillämpas när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträttshavare eller ägare av byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör annan.

39 b §³

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Det samma gäller beslut om återkallelse av antecknat föreläggande.*

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. *Har i föreläggandet utsatts löpande vite, enligt 4 § lagen (1983:000) om viten skall även detta antecknas. Inskrivningsmyndigheten skall genast i rekommenderat brev underrätta den som senast har sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt om anteckningen, om denne ej är föreläggandets adressat.*

Har antecknat föreläggande upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken.

Har antecknat föreläggande återkallats, upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommits eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

² Senaste lydelse 1982: 1097.

³ Senaste lydelse 1982: 1097.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Häri genom föreskrivs att 14 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar,

2. mål enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall, utlänningslagen (1980:376), smittskyddslagen (1968:231), lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977:477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken,

3. mål enligt lagen (1980:1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

2. mål enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall, utlänningslagen (1980:376), smittskyddslagen (1968:231), lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och körkortslagen (1977:477) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 6 kap. 21 § och 21 kap. föräldrabalken,

3. mål enligt lagen (1980:1123) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken,

4. mål som avses i 6 § första stycket lagen (1983:000) om viten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Senaste lydelse 1981:1323.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor**

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1971: 112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av åklagare. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vitesförbud, annan som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet.

*Föreslagen lydelse*7 §²

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vitesförbud, av annan som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

9 Förslag till**Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)**

Härigenom föreskrivs att 17 § marknadsföringslagen (1975: 1418) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av åklagare. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet.

Föreslagen lydelse

17 §

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av konsumentombudsmannen eller, i fråga om vite som avses i 5 §, av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet eller åläggandet.

Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter anmälan eller medgivande av konsumentombudsmannen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse av rubriken 1973: 878.

² Senaste lydelse 1972: 730.

10 Förslag till**Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981)**

Härigenom föreskrivs att 27 § konsumentkreditlagen (1977:981) skall upphöra att gälla vid utgången av december 1984. I fråga om vite som har förelagts dessförinnan gäller den upphävda paragrafen dock fortfarande.

11 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet**

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*21 §²

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. *Sådan talan får väckas endast efter anmälan av jämställdhetsombudsmannen.*

Talan om utdömande av vite som har förelagts enligt denna lag förs vid tingsrätt av *jämställdhetsombudsmannen*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

12 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg**

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 8 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 Kap.

8 §

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag *eller om utdömmande av vite* eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt

Mål om ansvar för brott som avses i denna lag eller om ersättning för åtgärder som verkställts enligt 7 kap. 9 § handläggs av tings-

¹ Lagen omtryckt 1980: 412.

² Senaste lydelse 1980: 412.

¹ Lagen omtryckt 1983: 463.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 kap. 9 § handläggs av tingsrätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891: 35 s. 1).

rätt som är behörig domstol enligt rättegångsbalken eller enligt 336–338 §§ sjölagen (1891: 35 s. 1).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

13 Förslag till**Lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)**

Häri genom föreskrivs att 14 § närradiolagen (1982: 459) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §¹

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradiomyndigheten tillstå myndigheten sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite. *Talan om utdömande av vite förs vid tingsrätt av allmän åklagare efter anmälan av närradiomyndigheten.*

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

¹ Senaste lydelse 1982: 1247.

14 Förslag till**Lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729)**

Härigenom föreskrivs att 38 § konkurrenslagen (1982: 729) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *allmän åklagare*. Sådan talan får väckas endast efter anmälan eller medgivande av *näringsfrihetsombudsmannen* eller, i fråga om vite som marknadsdomstolen har ålagt på talan av annan, av denne.

Föreslagen lydelse

38 §

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av *näringsfrihetsombudsmannen* eller, i fråga om vite som marknadsdomstolen har ålagt på talan av annan, av denne.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser fortfarande.

15 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1984: 000) om avtalsvillkor mellan näringsidkare**

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1984: 000) om avtalsvillkor mellan näringsidkare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse¹

Förbud skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obchövt.

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av *åklagare*.

Föreslagen lydelse

5 §

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av *den som ansökt om förbudet*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Med nuvarande lydelse avses lydelsen enligt prop. 1983/84: 92.

16 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.**

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Vad i denna lag sägs om böter skall *ock* gälla vite som förelagts part eller annan till fullgörande av skyldighet i rättegång.

Föreslagen lydelse

4 §

Vad *som* i denna lag sägs om böter skall *även* gälla *utdömda* *vite* *som*

1. *har* förelagts part eller annan till fullgörande av *en* skyldighet i *en* rättegång.

2. *här i landet har* förelagts av konsumentombudsmannen, näringsfrihetsombudsmannen eller marknadsdomstolen,

3. *i Finland har* dömts ut av marknadsdomstolen eller, efter överklagande av ett avgörande av denna domstol, av högsta domstolen.

Denna lag träder i kraft i förhållande till Finland fyra veckor från den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling samt i förhållande till Danmark, Island och Norge den dag regeringen bestämmer. I fråga om vite som har förelagts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
1. lag om viten.	2
2. lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken.	4
3. lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.	4
4. lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531).	5
5. lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080).	7
6. lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822).	8
7. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar.	10
8. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor.	11
9. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418).	12
10. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981).	12
11. lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.	13
12. lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.	13
13. lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)	14
14. lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729).	14
15. lag om ändring i lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare.	15
16. lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.	15
17. lag om ändring i lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder	16
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 20 oktober 1983	17
1 Inledning	17
2 Allmän motivering	18
2.1 Behovet av en reform	18
2.2 Allmänna principer för en ny lagstiftning	22
2.3 Vitets adressat	24
2.4 Vitesbeloppets bestämmande	25
2.5 Löpande vite	27
2.6 Vitesföreläggande gentemot fastighetsägare m. fl.	31
2.7 Utdömmande av vite	36
2.8 Omedelbar verkställighet	41
2.9 Vissa särskilda frågor	43
3 Upprättade lagförslag.	46
4 Specialmotivering	46
4.1 Förslag till lag om viten.	46
4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken.	57
4.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.	57
4.4 Förslag till lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973: 531).	59
4.5 Förslag till lag om ändring i hälsoskyddslagen (1982: 1080).	59

4.6	Förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822).	60
4.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar.	60
4.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor.	60
4.9	Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418).	60
4.10	Förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981).	60
4.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.	61
4.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.	61
4.13	Förslag till lag om ändring i närradiolagen (1982: 459).	61
4.14	Förslag till lag om ändring i konkurrenslagen (1982: 729).	61
5	Hemställan	62
6	Beslut	62
	Bilaga 1. Sammanfattning av viteskommitténs betänkande	63
	Bilaga 2. Viteskommitténs författningsförslag	64
	Bilaga 3. De remitterade lagförslagen	71
	Utdrag av lagrådets protokoll den 20 januari 1984	83
	Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 22 november 1984	96
1.	Anmälan av lagrådsyttrande m. m.	96
2.	Förslaget till lag om viten	97
2.1	Allmänt	97
2.2	De särskilda lagbestämmelserna	103
3.	Förslagen till lagar om ändring i lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. (LPI), bostadssaneringslagen (1973: 531), hälsoskyddslagen (1982: 1080) och naturvårdslagen (1964: 822).	108
4.	Förslagen till lagar om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418) och konkurrenslagen (1982: 729)	109
5.	Förslag till lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar	110
6.	Förslag till lag om ändring i lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	110
7.	Förslag till lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.	110
8.	Övriga lagförslag	110
9.	Ikraftträdande	111
10.	Hemställan	111
11.	Beslut	111
Bilaga	PM angående proposition med förslag till lag om viten m. m.	112

